

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BİLGİ VE BELGE YÖNETİMİ
ANABİLİM DALI

**BİLGİ KAYNAĞI OLARAK KARİKATÜRÜN MARC21 VE
DUBLIN CORE ÜST VERİ STANDARTLARI İLE NİTELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

CANAN YILMAZ

ANKARA-2019

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BİLGİ VE BELGE YÖNETİMİ
ANABİLİM DALI

**BİLGİ KAYNAĞI OLARAK KARİKATÜRÜN MARC21 VE
DUBLIN CORE ÜST VERİ STANDARTLARI İLE NİTELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

CANAN YILMAZ

TEZ DANIŞMANI:
Prof. Dr. HAKAN ANAMERİÇ

ANKARA-2019

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BİLGİ VE BELGE YÖNETİMİ
ANABİLİM DALI

CANAN YILMAZ

**BİLGİ KAYNAĞI OLARAK KARİKATÜRÜN MARC21 VE DUBLIN CORE ÜST
VERİ STANDARTLARI İLE NİTELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI:

Prof. Dr. HAKAN ANAMERİÇ

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ

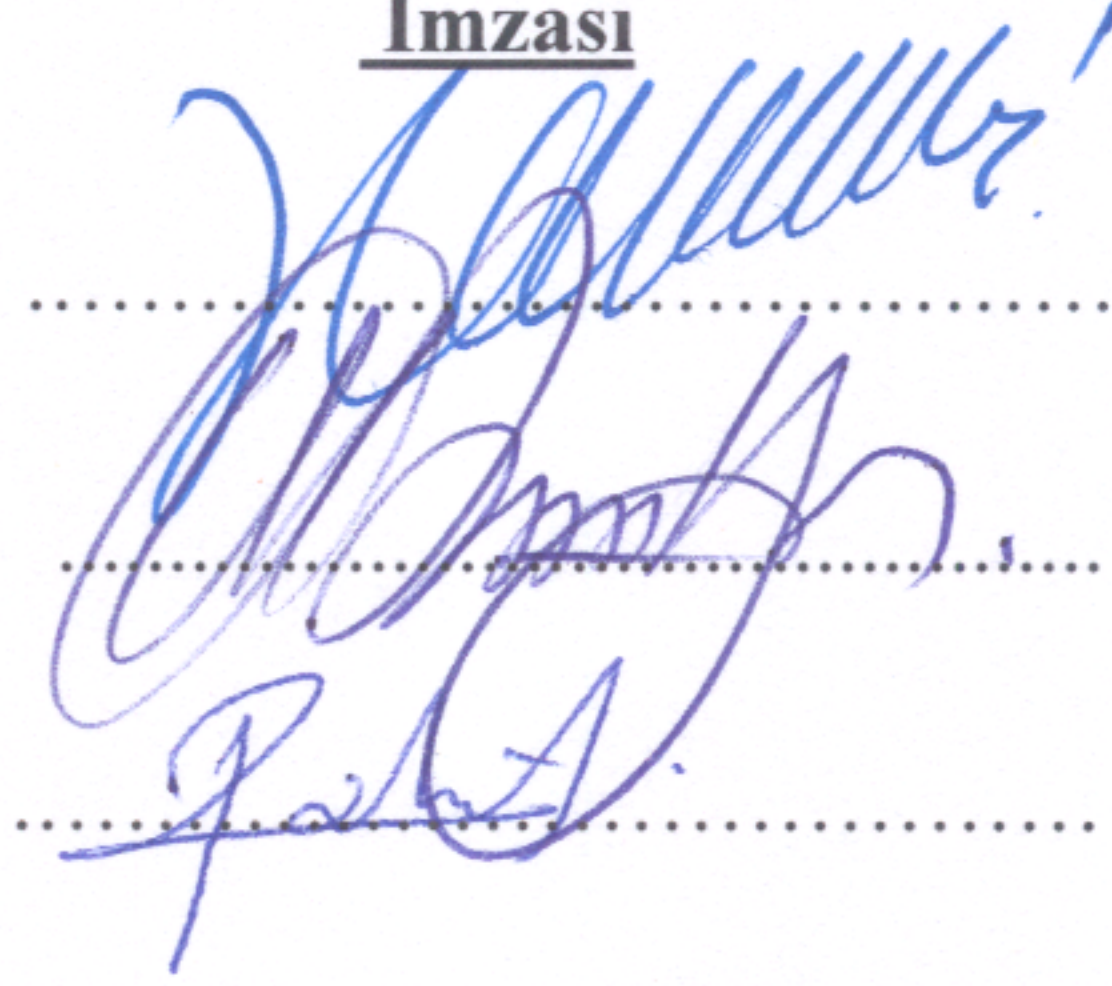
Adı ve Soyadı

1. Prof. Dr. Hakan Anameriç

2. Prof. Dr. Mesut Kurulgan

3. Prof. Dr. Fatih Zuhancı

İmzası

Tez Savunması Tarihi

28.6.2019

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Prof. Dr. Hakan ANAMERİÇ danışmanlığında hazırladığım “Bilgi Kaynağı Olarak Karikatürün MARC21 ve Dublin Core Üst Veri Standartları ile Nitelenmesi (Ankara, 2019)” adlı yüksek lisans tezindeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her tür yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

CANAN YILMAZ
12.07.2019

ÖN SÖZ

Kökeni ilkçağlarda mağara duvarlarına kadar uzanan karikatürlerin bu özelliği ile yazıdan da önce var olduklarını söylemek mümkündür. Karikatürler tarihsel gelişimi boyunca döneminin her türlü siyasi, sosyal, edebi, bilimsel ve kültürel gelişmelerine yakından tanıklık eden bilgi kaynaklarıdır. Görsel unsurların ağırlıkta olduğu bir ileti aracı olması ile verilmek istenen mesajı daha kalıcı hale getiren karikatürlerin son zamanlarda eğitim, sağlık, edebiyat gibi birçok alanda kullanımları yaygınlaşmaktadır.

Sadece gazete ve dergilerde görmeye alışık olduğumuz karikatürler kütüphanelerde ve müzelerde de bağışlar, sergiler ve yarışmalar aracılığıyla dermelere eklenmektedir. Günümüzde hızla gelişen teknolojik olanaklar ve bu olanaklara paralel olarak değişen bilgi hizmetleri ile artık bilgi kaynağının nerede var olduğu değil hangi ölçüde erişilebilir olduğu önem kazanmıştır. Karikatürlerin, özellikle bir sanat eseri, bir kültürel miras ve eğitim materyali olarak diğer bilgi kaynakları gibi korunması, kullanıma sunulması bilgi hizmetleri açısından oldukça önemlidir.

Bu çalışmada karikatürlerin gelişim serüveninin yanı sıra, hangi nitelendirme alanları ile hangi uluslararası standartlarla uyumlu olarak nitelenebileceği üzerinde çalışılmış, tespit edilen alanlar Eskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi karikatürleri ile örneklendirilmiştir. Bu çalışmanın hazırlanmasında bana yol gösteren değerli hocam Prof. Dr. Hakan ANAMERİÇ'e ve Anadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi kaynaklarından yararlanmam konusunda yardımlarını esirgemeyen Prof. Dr. Mesut KURULGAN'a, çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	IV
KISALTMALAR.....	VIII
RESİMLER.....	XII
TABLOLAR.....	XIII

I.BÖLÜM: GİRİŞ

I.1. Araştırmanın Amacı	1
I.2. Kapsam	1
I.3. Araştırma Yöntem ve Teknikleri	2
I.4. Hipotez / Varsayım	3
I.5. Araştırmanın Önemi	3
I.6. Araştırmanın Düzeni	4
I.7. Terminoloji	5
I.8. Kaynaklar	6

II. BÖLÜM: MİZAH VE KARİKATÜR

II.1. Mizah.....	8
II.1.1. Mizah Neden Yapılır?	9
II.2. Karikatür	13
II.2.1. Karikatür Neden Çizilir?	14

II.3. Karikatürün Tarihsel Gelişim Süreci	16
II.3.1. Dünya’da Karikatür	17
II.3.2. Türkiye’de Karikatür	22
II.3.2.1. Başlangıç Dönemi	23
II.3.2.2. Klasik Karikatür Dönemi	27
II.3.2.3. Çağdaş Karikatür Dönemi	28
II.3.2.4. Yeni Karikatür Dönemi	30
II.3.2.4.1. 1970-1980 Dönemi	31
II.3.2.4.2. 1980-1990 Dönemi	33
II.3.2.4.3. 1990- 2000 Dönemi	34
II.3.2.4.4. 2000- Günümüze	35
II.4. Karikatür Türleri	36
II.5. Karikatür Çiziminde Kullanılabilecek Malzeme ve Teknikler	39
II.5.1. Geleneksel Karikatür Teknikleri	39
II.5.1.1. Karakalem Tekniği	39
II.5.1.2. Grafik Kalem (Kurşun Kalem Tekniği)	40
II.5.1.3. Kömür Kalem (Füzen) Tekniği	40
II.5.1.4. Keçeli Kalem Tekniği	41
II.5.1.5. Kuru Kalem Tekniği	41
II.5.1.6. Lavi Tekniği	42
II.5.1.7. Çini Mürekkebi ile Tarama Tekniği	42
II.5.1.8. Pastel Boya Tekniği	42

II.5.1.9. Sulu Boya Tekniği	43
II.5.1.10. Guaj Boya Tekniği.....	43
II.5.1.11. Akrilik Boya Tekniği	43
II.5.1.12. Karışık Teknik	43
II.5.2. Dijital Çizim Karikatür Tekniği	44

III. BİLGİ MERKEZLERİNDE KARİKATÜR VE İLGİLİ MEVZUAT

III.1. Bilgi Kaynağı Olarak Karikatür.....	45
III.2. Arşiv Malzemesi Olarak Karikatür	47
III.3. Karikatür Nereelerde Bulunur?	48
III.3.1. Türkiye’deki Müzeler ve Kütüphaneler	48
III.3.1.1. Neşe ve Karikatür Müzesi – İzmir.....	48
III.3.1.2. Anadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi – Eskişehir.....	49
III.3.1.3. İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) Karikatür ve Mizah Merkezi – İstanbul	50
III.3.1.4. Kadıköy Belediyesi Karikatür Evi – İstanbul	51
III.3.1.5. Atilla Özer Karikatür Müze Evi – Eskişehir	52
III.3.1.6. Milli Kütüphane- Ankara.....	53
III.3.2. Dünyada Karikatür Müzeleri ve Kütüphaneleri	53
III.3.2.1. The Cartoon Museum – Londra, İngiltere	54
III.3.2.2. The Eryk Lipinski Museum of Caricature - Varşova, Polonya	54
III.3.2.3. Tabriz Cartoon Museum – Tebriz, İran	55

III.3.2.4. Ohio State University- Billy Ireland Cartoon Library & Museum – Ohio, ABD.....	56
III.3.2.5. Library of Congress – Washington, ABD	57
III.3.2.6. Harvard University Library – Massachusetts, ABD.....	58
III.3.3. Karikatürlerde İlgili Mevzuat.....	59

IV. BÖLÜM KARİKATÜRLERİN NİTELENMESİ

IV.1. Karikatürlerde Bibliyografik Erişim Sorunları.....	63
IV.1.1. Tarih Tespiti Zorluğu	63
IV.1.2. Konu Tespiti Zorluğu.....	63
IV.1.3. Kültürel Otorite Bilgisi	64
IV.1.4. Karikatüristin Tarzı	65
IV.1.5. Gündeme Hâkimiyet Zorluğu	65
IV.1.6. Yazısız Karikatürler	66
IV.2. Karikatürlerin Nitelenmesinde Ayırt Edici Alanlar.....	66
IV.2.1. Temel Giriş - Kişi Adı	67
IV.2.2. Eser Adı ve Sorumluluk Alanı	67
IV.2.3. Fiziksel Niteleme Alanı	68
IV.2.4. Notlar Alanı.....	68
IV.2.5. Konu Alanı.....	69
IV.3. Karikatürlerin Nitelenmesinde Kullanılabilecek Üst Veri Standartları.....	69
IV.3.1. MARC21 (Machine Readable Cataloging 21).....	69
IV.3.2. DCMI (Dublin Core Metadata Initiative)	70

IV.3.3. MODS (Metadata Object Description Schema).....	71
IV.3.4. EAD (Encoded Archival Description)	71
IV.3.5. VRA Core (Visual Resources Association)	71
IV.3.6. CDWA (Categories for the Description of Works of Art).....	72
IV.4. Karikatürlerin Nitelenmesinde Kullanılabilecek MARC21 VE Dublin Core Alanları	72
IV.4.1. MARC21 Alanları.....	73
IV.3.2. DUBLİN CORE Alanları.....	95
IV.3.3. Eskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi Karikatürleri Bibliyografik Kayıt Örnekleri	101
IV.3.3.1. 21. Century – Ivan Haramija Eseri	102
IV.3.3.2 Âdem İle Havva – Ahmet Öztürklevet Eseri.....	104
IV.3.3.3 İstanbul - Bremen – Elena Ospina Eseri	106
IV.3.3.4 Jack Sparrow – Miroslav Grencer Eseri.....	108
IV.3.3.5 Kız Kulesi – Semih Balcıoğlu Eseri.....	110
IV.3.3.6 Kirli denizden balıkları kurtarmaya çalışan insanlar – Murteza Albayrak Eseri.....	112
IV.3.3.7 Kravatla idam edilen topuklu ayakkabı – Keziban Özkol Eseri	114
IV.3.3.8 Surprise at the end of the tunnel - Norman B. Isaac Eseri	116
IV.3.3.9 Öğretmen ve Çocuk – Eray Özbek Eseri	118
IV.3.3.10 Önce Can Güvenliği – Kürşat Zaman Eseri	120
IV.3.3.11 Relax Center - Sasa Dimitrijevic Eseri.....	122
IV.3.3.12 Save Energy – Panduranga B. V. Rao Eseri.....	124

IV.3.3.13 Tabutta Mülteciler – Naji Benaji Eseri.....	126
IV.3.3.14 Üniversite – Emre Becer Eseri	128
IV.3.3.15 Zam – Altan Erbulak Eseri.....	130
V. BÖLÜM: SONUÇ VE ÖNERİLER.....	132
KAYNAKÇA.....	137
EKLER: NİTELEMESİ YAPILAN KARİKATÜRLER	145
ÖZET	150
SUMMARY	151

KISALTMALAR

AAKK II	: Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları II
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AITF	: Art Information Task Force
CAN/MARC	: Canada / Machine Readable Cataloging
CDWA	: Categories for the Description of Works of Art
DCMI	: Dublin Core Metadata Initiative
DCRM (G)	: Descriptive Cataloging of Rare Materials (Graphics)
EAD	: Encoded Archival Description
IFLA	: International Federation of Library Associations and Institutions
ISBD -NBM	: International Standard Bibliographic Description- Non Book Materials
ISBN	: International Standard Book Number
ISSN	: International Standard Serial Number
İBB	: İstanbul Büyükşehir Belediyesi
JPEG	: Joint Photographic Experts Group
LC	: Library Of Congress
MARC	: Machine Readable Cataloging
MODS	: Metadata Object Description Schema
NCSA	: National Center for Supercomputing Applications
ODTÜ	: Orta Doğu Teknik Üniversitesi

OCLC	: Online Computer Library Center
RDA	: Resource Description and Access
TDK	: Türk Dil Kurumu
TÜBA	: Türkiye Bilimler Akademisi
US/MARC	: United States / Machine Readable Cataloging
VRA	: Visual Resources Association
WIPO	: World Intellectual Property Organization
XML	: Extensible Markup Language
YÖK	: Yüksek Öğretim Kurulu

RESİMLER

Resim 1: Papirüs üzerine çizilmiş bir karikatür	18
Resim 2: Leonardo Da Vinci'ye ait grotesk portre karikatür	19
Resim 3: Peanuts – Snoopy karikatürü..	22
Resim 4: Diyojen	24
Resim 5: Gırgır Dergisi 840. sayı kapak karikatürü.	32
Resim 6: Karakalem Tekniği Örneği (Agim Sulai Eseri).....	39
Resim 7: Kömür Kalem Tekniği Örneği. Kerem İşcanoğlu	40
Resim 8: Keçeli Kalem Tekniği Örneği (Resad Sultanovic Eseri).....	41
Resim 9: Kurum Kalem Tekniği Örneği (Ali Divandari eseri)	42
Resim 10: Karışık Teknik Örneği (Ahmet Esmer eseri).....	44
Resim 11: Dijital Çizim Örneği (Elena Ospina Eseri).....	44
Resim 12: Neşe ve Karikatür Müzesi..	49
Resim 13: Eskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi.....	50
Resim 14: İBB Karikatür ve Mizah Merkezi.....	51
Resim 15: Kadıköy Belediyesi Karikatür Evi.....	52
Resim 16: Prof. Dr. Atilla Özer Karikatürlü Ev	53
Resim 17: The Cartoon Museum	54
Resim 18: The Eryk Lipinski Museum of Caricature.....	55
Resim 19: Tabriz Cartoon Museum.....	56
Resim 20: Ohio State University- Billy Ireland Cartoon Library & Museum.....	57
Resim 21: Library Of Congress Prints and Photographs Okuma Odası.....	58
Resim 22: Harvard Üniversitesi Houghton Kütüphanesi.....	59
Resim 23: Niteleme için Karikatür Üzerinden Alınabilecek Bilgiler	62
Resim 24: Eser Adı ve Sorumluluk Bilgisi Alanı Örneği.....	81

TABLÖLAR

Tablo 1: “21. Century” –Dublin Core Niteleme Örneği	102
Tablo 2: “21. Century” –MARC21 Niteleme Örneği	103
Tablo 3: “Âdem İle Havva” – Dublin Core Niteleme Örneği	104
Tablo 4: “Âdem İle Havva”– MARC21 Niteleme Örneği	105
Tablo 5: “İstambul - Bremen” – Dublin Core Niteleme Örneği.....	106
Tablo 6: “İstambul - Bremen” – MARC21 Niteleme Örneği.....	107
Tablo 7: “Jack Sparrow” – Dublin Core Niteleme Örneği	108
Tablo 8: “Jack Sparrow” – MARC21 Niteleme Örneği	109
Tablo 9: “ Kız Kulesi” Dublin Core Niteleme Örneği	110
Tablo 10: “ Kız Kulesi” MARC21 Niteleme Örneği	111
Tablo 11: “Kirli Denizden Balıkları Kurtarmaya Çalışan İnsanlar” Dublin Core Niteleme Örneği	112
Tablo 12: “Kirli Denizden Balıkları Kurtarmaya Çalışan İnsanlar” MARC21 Niteleme Örneği	113
Tablo 13: “Kravatla idam edilen topuklu ayakkabı” Dublin Core Niteleme Örneği ..	114
Tablo 14: “Kravatla idam edilen topuklu ayakkabı” MARC21 Niteleme Örneği.....	115
Tablo 15: “Surprise at the end of the tunnel” Dublin Core Niteleme Örneği.....	116
Tablo 16: “Surprise at the end of the tunnel” MARC21 Niteleme Örneği.....	117
Tablo 17: “Öğretmen ve çocuk” – Dublin Core Niteleme Örneği	118
Tablo 18: “Öğretmen ve çocuk” – MARC21 Niteleme Örneği	119
Tablo 19: “Önce can güvenliği” – Dublin Core Niteleme Örneği	120
Tablo 20: “Önce can güvenliği” – MARC21 Niteleme Örneği.....	121
Tablo 21: “Relax center” – Dublin Core Niteleme Örneği.....	122
Tablo 22: “Relax Center” – MARC21 Niteleme Örneği.....	123
Tablo 23: “Save energy” – Dublin Core Niteleme Örneği	124

Tablo 24: “Save energy” – MARC21 Niteleme Örneği	125
Tablo 25: “Tabutta mülteciler” – Dublin Core Niteleme Örneği	126
Tablo 26: “Tabutta mülteciler” – MARC21 Niteleme Örneği	127
Tablo 27: “Üniversite” – Dublin Core Niteleme Örneği	128
Tablo 28: “Üniversite” – MARC21 Niteleme Örneği	129
Tablo 29: “Zam” – Dublin Core Niteleme Örneği	130
Tablo 30: “Zam” – MARC21 Niteleme Örneği	131

I.BÖLÜM: GİRİŞ

I.1. Araştırmanın Amacı

Çalışmanın temel (amacı) problemi, tarihsel ve sanatsal değeri olan karikatürlerin bir bilgi kaynağı olarak ele alınması gerekliliğini ortaya koymak, bu bağlamda diğer bilgi kaynakları gibi uluslararası üst veri standartları kullanılarak tanımlanmasının nasıl yapılacağını ortaya çıkarmaktır.

Bu amaç doğrultusunda cevaplandırılacak sorular şunlardır:

1. Karikatür sanatı, ortaya çıkmasından günümüze kadar Türkiye’de ve dünyada nasıl bir gelişim göstermiştir?
2. Karikatürlerin nitelenmesi nasıl yapılır?
3. Karikatürlerin nitelenmesinde karşılaşılan zorluklar nelerdir?
4. Karikatürleri nitelerken karikatür üzerindeki hangi bilgiler kullanılabilir?
5. Karikatürlerin nitelenmesinde hangi standartlar kullanılabilir?

I.2. Kapsam

Çalışmanın tarihsel kapsamı, karikatürlerin ilk kez ortaya çıktığı 17. yüzyıldan günümüze kadar olan süredir. Bu süre boyunca Türkiye’de ve dünyada karikatürün gelişim süreci ele alınıp, kütüphane ve müzelerdeki son durumu değerlendirilecektir. Çalışmanın konu kapsamı karikatürlerin erişime açılması için kullanılabilecek erişim uçlarının tespit edilmesi ve uluslararası üst veri standartları kullanılarak nitelenmesidir. Nitelme çalışması kapsamında dünyanın önde gelen bilgi merkezlerinin karikatür koleksiyonları incelenmiş, Anadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi’nde farklı

örnek oluşturabilecek karikatürler seçilerek örnek nitelme kayıtları oluşturulmuştur. Nitelme dili olarak Türkçe seçilmiştir.

I.3. Araştırma Yöntem ve Teknikleri

Çalışma kapsamında nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 39). Bu tanımdan hareketle;

- Türkiye'deki karikatür müzeleri kullanım ve hizmet açısından gözlemlenmiştir. Dünya çapında karikatür koleksiyonuna sahip önde gelen bilgi merkezlerinin karikatürleri, nitelme yöntemleri ve kullanılan üst veri standartları açısından incelenmiştir.
- Karikatürlerin nitelmelemlerinin yapılabilmesi için uygun olan üst veri standartları araştırılmıştır. Bu standartların karikatürlerin fiziksel ve içerik özelliklerini en iyi şekilde yansıtabilmeleri için kullanılabilecek alanları tespit edilmiştir.
- Çalışmaya örnek oluşturması açısından Anadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi yarışma ve sergi karikatürleri veri alanlarının, konularının, çizim ve boyama tekniklerinin belirlenebilmesi için belgenin kendisi ile envanter kayıtları (defterleri) müzede bizzat incelenmiş farklı tür ve temada karikatür örnekleme seçilmiştir.
- Seçilen 15 örnek karikatür MARC21 ve Dublin Core üst veri standartları uygulanarak nitelenmiş, bu 15 örnek karikatürün bibliyografik kayıtları oluşturulmuştur.

- Literatür taraması ile çalışmanın konusuna giren birincil ve ikincil kaynaklar taranıp konuya yakın veriler toplanmıştır. Literatür taramasında kitap, dergi, danışma kaynağı, kütüphane katalogları, sözlükler, yönetmelikler, kanunlar, bilgi merkezleri, web sayfaları, gazete kupürleri ve videolardan yararlanılmıştır.

-

I.4. Hipotez / Varsayım

Sanatsal ve kültürel değere sahip karikatürler dili olmaksızın tüm dünyaya aynı mesajı verebilen, az ile çok şey anlatabilen sanat eserleridir. Mizahi yönüyle her türlü çalışmaya eğlenceli bir yaklaşım sağlamaktadırlar. Özellikle 21. yüzyılda akademik çalışmalarda yaygın olarak kullanılmaktadırlar. Görsel okuryazarlık yeteneğinin fazlaca olduğu Z kuşağı da karikatüre büyük ilgi duymaktadır. Toplumda bu kadar rağbet gören karikatürler ne yazık ki bilgi merkezlerinde aynı oranda değer görmemektedir.

Türkiye’de daha çok müzelerde karşımıza çıkan karikatürler içerik, sanatsal ve fiziksel özelliklerine uygun kütüphanecilik ve enformasyon bilimleri yöntem ve teknikleri çerçevesinde erişim ve depolanmasına yönelik olarak uluslararası üst veri standartlarına göre nitelenmelidir. Bu doğrultuda karikatürlerin kendine has özellikleri de göz önüne alınarak nitelenmesi için niteleme alanlarının optimum seviyede belirtilmesine olanak sağlayan üst veri standart ve/veya standartlarının belirlenmesi gerekmektedir.

I.5. Araştırmanın Önemi

Karikatür, insanları gülmeye ve düşünmeye yönlendiren aynı zamanda sanatsal değere de sahip kültürel miras öğeleridir. Ayrıca karikatür geçmişten günümüze toplumların sosyolojik ve siyasi durumları hakkında bilgi veren önemli bir araçtır. Karikatür ile ilgili yapılan popüler ve akademik çalışmaların genel çerçevesi, karikatür sanatının mizahi yönü başta olmak üzere sosyolojik/siyasi ve en belirgin özelliği olan

eleştirel/eğitici olma üzerine yoğunlaşmıştır. Ders materyali olarak da karikatürler görsel unsurları ve metin içeriği ile kalıcı öğrenmeye büyük katkı sağlamaktadır. Akademik, sosyal ve sanatsal çevrede kullanım yoğunluğu göz önünde bulundurularak diğer bilgi kaynakları gibi karikatürlerin de uluslararası standartlarda nitelenip erişime açılması bilgi hizmetleri açısından önem taşımaktadır.

Bu çalışmanın sonunda elde edilen verilerle:

- Karikatür sanatının ulusal ve uluslararası düzeyde tanınırlığın artması için bir adım atılmış olacaktır. Bu sayede ulusal ve uluslararası düzeyde kültürel miras çalışmalarına katkı sağlanmış olacaktır.
- Karikatürlerin nitelenmesinde uluslararası düzeyde kabul görmüş üst veri standartlarından MARC21 ve Dublin Core kullanılacaktır. Böylelikle Türkiye’de karikatürlere yönelik ilk kez uluslararası üst veri standartlarında bir niteleme yapılmış olacaktır.
- Uluslararası üst veri standartlarının kitap dışı materyal ve arşiv malzemelerine de uygulanabilirliği kanıtlanmış olacaktır.
- Koleksiyon ve arşiv malzemesi olarak görülen karikatürlere erişimi mümkün kılarak eğitim kurumlarında, akademik ve sanatsal çevrede kullanımının artırılması sağlanmış olacaktır.

I.6. Araştırmanın Düzeni

Çalışmanın I. Bölümü’nde çalışmanın kapsamı, amacı, önemi, düzeni, araştırma yöntem ve teknikleri ve kullanılan kaynaklar hakkında bilgi verilmiştir.

Çalışmanın II. Bölümü’nde mizah ve karikatür ilişkisi incelenerek, karikatürün gelişim süreci ve türleri üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın III. Bölümü'nde karikatür bir bilgi kaynağı ve arşiv malzemesi olarak ele alınarak Türkiye'de ve dünyada karikatürlerin bulundukları yerler ve mevcut durumları incelenmiştir.

Çalışmanın IV. Bölümü karikatürlerin nitelenmesinde kullanılacak alanları tespit etmek üzere MARC21 ve Dublin Core standartları incelenerek Eskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi karikatürleri üzerinden örnek bibliyografik kayıtlar oluşturulmuştur.

Çalışmanın V. Bölümü sonuç ve değerlendirmeye ayrılmıştır.

I.7. Terminoloji

Arşiv malzemesi: İdari ve/veya entelektüel kullanımı nedeniyle saklanıp düzenlenen arşivsel değere sahip belge (Özdemirci, Torunlar, Saraç, 2009, s.1)

Bibliyografik niteleme: Eserin tüm ayrıntılarıyla tanımlanması, sınıflandırılması ve erişim uçlarının belirlenerek tekrar erişebilmek üzere kaydedilmesi.

Bilgi kaynağı: Kullanıcıların istek ve gereksinimlerine uygun bir biçimde basılı ve elektronik olarak hazırlanan kitap, süreli yayın görsel-işitsel materyal, harita, patent, standart, para, pul, küre, nota, arşiv malzemesi gibi kaynakların tümü.

Dublin Core: Kaynakların tanımlanması, kaydedilmesi, kullanıma sunulması amacıyla oluşturulmuş 15 temel elementten oluşan bir standart.

Karikatür: Çizgiyle mizah yapma sanatı. (Selçuk, 1998, s. 75)

Karikatürist: Karikatür çizmeyi meslek haline getirmiş kişi.

MARC21: Kart katalog üzerindeki bilgilerin bilgisayara kaydedilmesi, istenildiğinde bu bilgilere ulaşılması ve ulusal düzeyde standartlaşmanın sağlanmasıyla amacıyla oluşturulan makinece okunabilir bir katalog standardı.

Mizah: Olayların gülünç, alışılmadık ve çelişkili yönlerini yansıtarak insanı düşündürme, eğlendirme ya da güldürme sanatı (Yardımcı, 2010, s. 3)

Telif hakkı: Bir kişinin fikrî emeği ile meydana getirdiği bilgi, düşünce, sanat eseri ve ürününün kullanılması ve kopyalanması ile ilgili hukuken sağlanan hak.

Üst veri standardı: Bilginin keşfedilmesini sağlayan ve bilgiye erişimi mümkün kılan veri tabloları.

I.8. Kaynaklar

Araştırmanın konusu ile ilgili Türkçe ve İngilizce kaynaklara erişmek için literatür taraması yapılmıştır. Bunun için aşağıdaki kaynaklar kullanılmıştır.

Anadolu Üniversitesi Çevrimiçi Kataloğu

Ankara Üniversitesi Çevrimiçi Kataloğu

Bilgi Dünyası

Britanica Online

DOAJ

EbscoHost

Eskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi

JSTOR

Milli Kütüphane Çevrimiçi Kataloğu

ODTÜ Çevrimiçi Kataloğu

Türk Kütüphaneciliği

YÖK Tez Veri tabanı

II. BÖLÜM: MİZAH VE KARİKATÜR

Toplumların tarihine farklı bir bakış açısıyla ışık tutan mizah, sosyal yaşamdan beslenmektedir. Kültür, dil, sanat, tarih gibi unsurların oluşmasında ve toplumsal birlikteliğin sağlanmasında büyük öneme sahiptir. Gerçeği gerçeküstüne dönüştüren mizah zamanla biçim değiştirmiştir. Teknolojinin gelişmesiyle yazılı mizah sözlü mizahın yerini almıştır. Edebiyat, tiyatro, şiir gibi yazılı mizah dillerinin arasında karikatür farklı üslubu ve eğlenceli yaklaşımıyla ayrı bir yere sahiptir.

II.1. Mizah

Karikatürün soy ağacına baktığımızda yabancı kökenli başka bir kelimeyle karşılaşıyoruz. “Mizah”

“Humour” kelimesini önce İngilizler benimsemiştir. Voltaire’in mektupları Anglosaksonların mizahı humour şeklinde ifade ettiklerini ve Corneille’in eserlerinde bu kelimeyi kullandığını ifade etmektedir. Humour daha sonra Fransızca’da “deşsin humoristique” şeklinde mizah yapmak anlamıyla kullanılmıştır. Fransa’da karikatürist diye adlandırılan kelimenin karşılığı ise “humorist” olarak kullanılmaktadır (Selçuk, 1998, s. 11). Humour dilimizde Arapçadan geçen mizah sözcüğüyle ifade edilmektedir.

Genel olarak mizah; olayların gülünç, alışılmadık ve çelişkili yönlerini yansıtarak insanı düşündürme, eğlendirme ya da güldürme sanatına verilen ad olarak tanımlanır. John Dewey gülmeyi “sinirlerin boşalması” olarak tanımlamıştır. Mizah, gülme ile aynı paydada buluşsa da gülme mizahın fiziksel olarak dışı vurumudur. Spencer’a göre kural şudur: “Belli bir yoğunluğa ulaşan duygular genellikle kendilerini bedensel hareketlerle gösterirler” (Spencer, 1911, s. 17). Baudelaire ise gülmenin kişinin kendini üstün bulma düşüncesinden doğduğunu söylemektedir (Baudelaire, 1997, s. 8). Mizah ise gülmenin

yanı sıra zekâ, ironi, hiciv, çelişki, uyumsuzluk ve zıtlık barındırır. Stephen Leacock'un da dediği gibi “mizah, yaşamı yorumlamanın bir şeklidir” (Morreall, 1997, s. 7).

İlk örneklerine Antik Çağ'da Lukianos ve Horatius'un eserlerinde rastlanılan mizah, felsefeden edebiyata birçok bilim dalına konu olmuştur. Mizahın uzun ve üstünde çok tartışılmış bir tarihi vardır. Aristoteles, Platon, Darwin, Descartes, Kant, Hobbes, Freud ve Twain gibi büyük düşünürler mizahı açıklamaya çalışmışlardır. Türkiye'de ise mizah kendini önce sözlü olarak göstermiştir. 13. yüzyılda Nasreddin Hoca, 14. yüzyılda Hacivat ve Karagöz, Pişekâr ile Kavuklu, Keloğlan ve Deli Dumrul hikâyeleri sözlü mizah örnekleridir.

Mizahın farklı tarihsel süreçlerde ve coğrafyalarda ele alınış biçimi değişiklik göstermektedir. Keskin hatlarla tanımlanamaması bireysel bir yorumlama ve anlayış gerektirmesinden kaynaklanmaktadır. Bir toplumun sosyal, kültürel ve ekonomik yapısı mizah anlayışının şekillenmesinde etkili olmaktadır. Eşit kültürel gelişmişlik düzeyine sahip toplumların mizah anlayışı da benzerlik göstermektedir.

II.1.1. Mizah Neden Yapılır?

Mizah başlangıçta günümüzde olduğu gibi şaka, fıkra, taşlama, karikatür gibi türlerde var olmadığı için uzun bir değişim ve gelişim süreci geçirmiştir. Mizahın temelini neye dayandığı ile ilgili farklı görüşler bulunmaktadır.

Ferit Öngören (1983)'e göre mizahın kökeninde eğlence ve hoşgörü yer almaktadır. Gülme ile mizah ilişkisini ise şöyle açıklamaktadır:

“ Mizahın eğlence ile kök ilişkisi yüzünden, mizahla gülmeyi birbirine karıştırır olmuşuz. Gülme deyince mizah anlıyoruz, mizah deyince gülme başlıyor. Gülme mizahın

yalnızca alkışı yerinde. Her gülme mizahı ilgilendirmediği gibi, her mizah ürünü de güldürmüyor. Gülme siniri, çeşitli hastalıkları da işaret edebiliyor. Gülmenin sağlığını eğlence belirliyor. En önemlisi de gülme gibi psikolojik bir görünüşün mizah konusunda hiçbir bilgi getirmeyişi.”

Aziz Nesin (2001) ’ e göre ise mizahın kökeni gülmedir. Bunu şöyle ifade etmiştir:

“Bütün dillerde, sözlükler mizahı, birbirinden az çok ayrımlı olarak anlatsalar da, şu anlayışta hepsi birleşirler: mizahta gülme vardır, gülme olmayan şey mizah olamaz. Mizahın kökeninde gülmeden başka bir şey aramak doğru olmaz. Ancak bu gülmenin oranı, kasıkları çatlayıncaya dek katılırcasına gülmekten, bıyık altından gülmeye, gülümsemeye, belli belirsiz gülümsemeye, gözlerinin içi gülmeye, dıştan belli edilmeden içten gülmeye dek değişir; ama hepsi de mizahın kapsamı içine giren, mizahın konusu olan gülmedir.”

Kierkegaard gibi bazı düşünörlere göre de iki düşünce arasındaki zıtlık gülmemizin nedenidir (Nesin, 2001, s. 22). Gerçekte olmayan, dengesizlik, uyumsuzluk, akılcı olmayan bir sonuç, genel kurallara aykırılık gülmenin başlıca nedenleri arasındadır. Bu zıtlık algısı da zekâ gerektirir. Mizah da burada devreye girer. Nesin’e göre gülebilmek, güldürebilmek için kesinlikle zekânın uyanık olması gerekir. Zekâ yalnız başına gülemez; gülebilmek için uyanık olan zekânın başka zekâlara değinmesi gerekir.

Oral (2007) ise mizahın gülünçlük değil ciddi bir iş olduğunu söylemektedir. Bunu şu şekilde ifade eder:

“Gülünç olana gülünür, herkes güler. Mizah ise gülünçlük değildir. Hemen her mizahçının dediği gibi ciddi bir iştir. Acı yüklüdür, gülenler olduğu kadar öfkelenenler de olabilir. Mizah bir tepki ve eleştiri biçimidir. Gülünçlük ise bir kalıptır, bir tekrardır, tasarım işidir. ”

Yukarıda verilen görüşler doğrultusunda mizah ve gülmenin birbirinden bağımsız düşünülemeyeceği kanısına varmak mümkündür. Hedefleri açısından ortaklık sergileyen bu iki kavram özünde birbirini kapsar durumdadır. Fiziksel ve psikolojik gülmeden ayrılan kasıtlı gülme mizahın bir parçasını oluşturmaktadır. Mizah amacına bu tür güldürme yoluyla varmaktadır. Gülme bu durumda mizahın sonucu durumdadır.

Gülmeye yol açan en önemli sanat dalı olan mizah bireysel bir duruşa sahiptir. Güldürme dışında farklı amaçlar barındırır. Aksaklıkları, zıtlıkları, çelişkiyi, gerçekleri, iyi ve kötüyü, doğru ve yanlış ortaya çıkarmak gibi görevler üstlenir. Bu görevler ortaya çıktığında amacına ulaşmış olur. Bir nevi yönlendirme tabelası görevi görmektedir. Hedefi işaret eder ve sonucuyla ilgilenmez. Gülmeye ek olarak gerçekleştirilen bu hedeflerden sonra daha kalıcı bir sonuç elde edilir. Tüm bunların birlikte ortaya çıkması da zekâ gerektirmektedir. Mizahın ciddi bir iş olması da bu detaylarda saklıdır.

Öngören (1983) mizahın belirli bir hoşgörüyü sağladığı düzeyde başarıya ulaşacağını savunur. Burada değinilmesi gereken diğer bir nokta da mizahın neden hoşgörüye ihtiyacı olduğudur. Bunu mizahın kökeninde muhaliflik barındırması ile açıklayabiliriz. Mizah doğrudan kişileri hedef almasa da toplumların sosyal, politik, ekonomik ve cinsiyet baskılarına dokunmakla hoşgörüye ihtiyaç duyar. Mizahı toplumsal sevinçlerin dışavurumu olarak kabul ettiğimizde hoşgörü-eğlence ilişkisi ortaya çıkmaktadır.

İlkbaharda yeni ürünü karşılama törenleri, sonbaharda ürün kaldırma törenleri insanlık için en eski ve en yaygın eğlence biçimleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir ülkenin eğlendiği olağanüstü törenlerde, mizah da ilk biçimleri ile belirmiştir.

Doğanın verdiği ürünlerin yanı sıra el sanatlarının toplumda yer edinmesiyle birlikte mizah yapısal bir değişikliğe uğrayarak bir sanat, bir meslek olarak görülmeye başlamıştır. Bu değişimden sonra mizah saklanmaya, değer biçilmeye uygun bir yapı kazanmıştır. Halk içinde yapılan törenlerin yanı sıra meslek gruplarının kapalı locaları da mizahın başlıca yatağı olmuştur (Öngören, 1983, s. 16).

Çeşit ve sergileniş yeri olarak çeşitlenen mizah, zamanla genel bir kavram yerine şaka, alay, hiciv, taşlama, iğne, nükte gibi kavramlarla kendini göstermeye başlamıştır. Genel ve açık eğlencelerden kapalı oturumlara ve dolaylı anlatımlara yönelimle beraber sınırsız coşku ve gülmenin yerini ölçülü bir hünerlilik almıştır.

Ortaçağ döneminde tek tanrılı dinler bazı konuları bütünü ile mizaha yasakladığı için yeni mizah yaratışları gerçekleşmemiştir. Bu yüzden ortaçağ mizah örnekleri alegorik hayvan hikâyeleri ile sınırlı kalmıştır. Günümüz anlamında mizah Ortaçağ dogmasına karşı Rönesans hareketi ile şekillenmiştir. Mizahın akli bir unsur olduğu ise ilk olarak 15. yüzyılda kabul edilmiştir. Bu dönemde mizah, mücadelesini mantık ile yürütmüştür. Ancak nasıl kullanıldığı 16. yüzyıla doğru araştırılmaya başlanmıştır. 18. yüzyılda mizah yapanlar, sanatsal ve edebi metinlerde mizahı kullanmaya yetenekli kişiler olarak görülmektedir. Bu aşamadan sonra mizah bir sanat, meslek olarak görülmeye başlamıştır (Yardımcı, 2010, s. 81).

Mizah son şeklini yazılı mizaha geçiş ile kazanmıştır. Basın ile birlikte sözlü mizahın bütün gelenekleri ikinci plana itilmiş, mizah basın ve yayın organlarının çevresinde kümelenmiştir. Bu sayede geniş okuyucu kitlesi ile ilişki kurmak mümkün olmuştur. Eski Yunan'da Dionysos Şenlikleri, Shakespeare'in Falstaff'ı, Cervantes'in

Don Kişot'u, Mark Twain'in Huckleberry Finn'i, Voltaire'in Felsefe Sözlüğü mizah türünde eserlerdir.

II.2. Karikatür

Karikatür İtalyanca “caricare” sözcüğünden türemiştir. Sözlük anlamı “yükletmek, abartmak, bir hikâyeyi şişirmek”tir (Bonelli, 1952, s. 45). Daha sonra benzetme yoluyla abartmak, alay etmek anlamlarını kazanmıştır.

Karikatüre ilişkin ilk tanımlarından biri 17. yüzyılın ünlü sanat kuramcılarından olan Filippo Balduci'nin 1681 yılında yayımladığı Sanat Sözlüğündeki tanımıdır. “Ressamların ve heykeltıraşların bu imgeden anladıkları, bir portre yapma yöntemidir; bu yöntemi uygulayan sanatçılar, oluşturulan bütünü, resmedilen kişiye olabildiğince benzemesini amaçlarlar, ancak bu arada şakadan hoşlandıklarından ya da kimi zaman alay etmek için, resmettikleri çizgilerdeki aksaklıkları aşırı büyütüp vurgularlar. Böylece portre, ayrıntılarda yapılan değişikliklere karşın, sonunda yine de bir bütün olarak modele benzer” (Arık, 1998, s. 4).

Günümüzde neredeyse her disiplinle ilişkisi olan karikatür birçok tanıma sahiptir: İlhan Selçuk'a göre ise karikatür “Fikrin çizgiyle mizaha dönüşmesidir” (Selçuk, 2001, 14 Mart).

Turhan Selçuk karikatürü şöyle tanılamaktadır “ Karikatür çizgiyle mizah yapma sanatıdır ve bir güzel sanattır. Karikatür; sanatkâr, mizahi fikrini çizgilerle ifade edebildiği nispette karikatür olur” (Selçuk, 1998, s. 75).

“Karikatür insanların, varlıkların, olayların, hatta duygu ve düşüncelerin doğala ters düşen, olağanla çelişen, gülünç yanlarını yakalayıp bunları kimi zaman da yazıyla

desteklenmiş abartılı çizimlerle bir gülmece anlatımına dönüştürme sanatıdır” (Alsaç, 1994, s. 7).

Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi (1986) ise karikatürü şöyle tanımlamaktadır: “Yüzün belirgin çizgilerini ya da bedeninin oranlarını tamamen yergi amacıyla abartarak ya da biçimini bozarak desen, resim vb. yollarla gülünç ve acayip bir biçimde betimlemedir.”

Türk Dil Kurumu (TDK) ise karikatürü “İnsan ve toplumla ilgili her tür olayı konu alarak abartılı bir biçimde veren, düşündürücü ve güldürücü resim” olarak tanımlamıştır (TDK, 2018).

Britannica Ansiklopedisi ise karikatürü “bir kişinin, türün ya da eylemin çarpıtılmış sunumu” olarak tanımlamıştır (Caricature and cartoon, Britannica.com, 2018).

II.2.1. Karikatür Neden Çizilir?

Mizahın en eğlenceli kolu karikatürün nasıl gelişme gösterdiği kadar neden geliştiği de önem taşımaktadır. Karikatür çizgiyle başlamıştır. Çizgi ise en basit ve yalın anlatım biçimidir. İnsanoğlunun kendini ifade etmek için kullandığı ilk araç olarak kabul edilmektedir. İspanya’nın “Altamira”, Fransa’nın “Lascaux” mağaralarında bunun örneklerine rastlanmıştır. Birçok mizah tarihçisi “hiyeroglif” yazısını karikatürün başlangıcı olarak göstermektedir. Bu sebeple çizginin yazıdan önce var olduğu söylenebilir. Çizginin anlam kazanması ise her şeyin çizgiyle ifadesinin mümkün olmasından kaynaklanmaktadır. Karikatürün mizahın anlatı araçlarından biri olması gibi çizgi de resmin, ressamın, çizerin anlatı aracıdır.

“Neden her şey çizgidir? Sorusunu Bedri Rahmi Eyüpoğlu (1986) şöyle açıklamıştır:

“Bir kurşun kaleminin ucundan çıkan da çizgi, bir kibrit çöpünün mürekkebe daldırarak çizdiğimiz de çizgi, beş yaşında çocuğun ak duvar üzerine kömür parçasıyla çizdiği de çizgi, parmağımızı bir boyaya batırarak karaladığımız da çizgi, saç teli de çizgi, yirmi beş santim kalınlığındaki halat da çizgi, on kişinin el ele vererek kucaklayamayacağı minare beş kilometre öteden bakınca çizgi. Kısacası yeryüzünde ne kadar insan varsa bir o kadar da çizgi var. Mısır heykellerinde hiyerogliflerde 1 cm çöken de çizgi, 1cm. kabaran da çizgi. Giydiğimiz kumaşı ören pamuk teli, ipek teli, yün teli de çizgi ama bunların bir araya sımsıkı bağlanmasından doğan çizgi değil.”

Baudelaire ise çizgi karikatür ilişkisini şöyle açıklamıştır:

“Karikatürün iki yanı vardır; çizgi ve düşünce. Çizginin yoğun katılığıyla düşüncenin iğneleyici ve üstü kapalı niteliğinden oluşan bu karmaşıklık, kendisi gibi yalın şeyleri anlamaya alışık “naif” bir us için, güç öğeler taşıyan bir şeydir” (Baudelaire, 1997, s. 8).

Noktadan çizginin oluşması, çizgiden üçgenlerin, dörtgenlerin oluşması, çevremizdeki her şeyin geometrik biçimlere indirgenmesi kübizmde de en geniş ifadesini bulurken, karikatüre de çok yakın bir akım olan gerçeküstücülük çizgiyi bir sorun olarak gündeme getirmiştir. Kübizm ve gerçeküstücülükte çizgi nesneyi belirlemek için form değiştirir. Bu betimleyici çizgiyi ifade eder. Oysa karikatürde her şey ortak bir çizimle ortaya konur. Bu betimleyici değil belirleyici çizgidir ve çizeri temsil edecektir. Çizgiye uluslararası piyasada yer açmak için yerel bir yanıt bulmak gereklidir (Çeviker, 2003, s.

82). Bir ifade biçimi olarak karikatür okuma yazma bilmeyenlerin bile anlayabildiği evrensel bir dildir. Güçlü bir çizgi anlatılmak isteneni en kısa yoldan en etkin biçimde okuyucusuna ulaştırmalıdır. Bu sebeple mizahın karikatürle kendini ortaya koyduğunda her karikatürize edilmiş resmin mizahi özellik taşıdığını söylemek doğru olmayacaktır. Karikatürün mizahın izahı olabilmesi için bir takım özellikler taşıması gerekir. Absürt ve çelişkili olanı yakalaması, olaya, duruma ya da kişiye farklı bir bakış açısı kazandırması gerekir. Karikatür o zaman kelimelerle ifadenin dışına çıkmış, çizgilerle metinden öte bir anlama bürünmüş olur. Bilinçli bir karikatür çizimi için temel koşulların dayandığı şey güzelin ve çirkinin, oranlılığın ve oransızlığın, uyumlu biçimin ve uyumsuz biçimin ortaya koyulmasıdır (Baudelaire, 1997, s. 30).

Selçuk'a (1998) göre karikatür bir fikir mizahıdır, fakat güldürmek için icat edilmemiştir. Çizilirken bir üsluba ve dünya görüşüne sahip olmak mecburiyetindedir. Her sanat eserinde olduğu gibi çizgisel üslubu da çizerin imzası olacaktır. Bugün çizilen bir karikatür yarın da insanlara bir şey ifade edebilmelidir (Selçuk, 1998, s. 12).

II.3. Karikatürün Tarihsel Gelişim Süreci

Karikatürler çizim teknikleri ve taşıdıkları mesaj değişiklik gösterse de uygarlık tarihi boyunca var olmuştur. Önceleri kişilerin portreleri resmedilirken daha sonra toplumların sosyal yaşantıları konu edilmiştir. Karikatürler sanatsal ve fikir özellikleri ile çift yönlü bir bakış açısına sahiptirler. Bu sayede geçmiş uygarlıkların hem sanatsal hem de bilimsel gelişmişlikleri hakkında haber kaynağı olma görevini üstlenmişlerdir. Mağara duvarlarından heykellere, gazetelerde dergilere kadar uzanan karikatür tarihi teknolojinin gelişmesiyle internet ortamında da okuyucusuyla buluşarak yeni bir iletişim boyutu kazanmıştır.

II.3.1. Dünya’da Karikatür

Karikatür kavramının ilk kullanılışı hakkında farklı bilgiler mevcuttur. Bunlardan biri ilk defa Doktor Sir Thomas Browne’un 1716 yılında yayımladığı Cristian Morals adlı kitabında kullanıldığıdır. Bunun öncesinde 1646 yılında Annibale Carracci’nin, Art idi Bologna / Bologna Sanatları isimli kitabında, Mosini tarafından kullanıldığı da başka bir iddiadır (Polat, 2015, s. 56). ‘Caricatura’ nın nereden geldiğini Hıfzı Topuz şu şekilde açıklamaktadır:

“Cartoonist sözcüğü ilk kez İngilizler tarafından 1843’te ortaya çıkmış. Olayın öyküsü şöyle: Ünlü karikatürcü John Leech’in o yıl Punch dergisinde sosyal içerikli bir karikatürü yayımlanmış. Konu Lordlar Kamarası’nda bir sergiye konulacak bir duvar resmi tasarısıymış. John Leech bu karikatürün altına Cartoon N:1 yazmış. Bu karikatürden sonra bu tür desenlere cartoon demeye başlamışlar” (Topuz, 1997, s. 11).

İlk çağlardan beri insanoğlunun duygu ve düşüncelerini resimle anlatmasından dolayı karikatürün tarihi çok eskiye dayanmaktadır. İspanya’nın doğusunda Gueva’da, Ramigia Mağaralarında, Fransa’da Ariege bölgesinde, Alplerde Mont Bego’da mağara insanları çeşitli desenler çizmişlerdir. Mağaralardan çıkılıp açık havada yaptıkları barınaklarda yaşama başlanan Neolitik Çağ’da ise kayalara ve boy boy taşlara resim yapmışlar. Fizan’da Ti-n-Lalan’da yapılan bir resmin M.Ö. 5 bin yılında yapılmış olduğu anlaşılmaktadır. Çizimler üzerinde yapılan çalışmalar konu bakımından ikiye ayrıldıklarını tespit etmiştir.

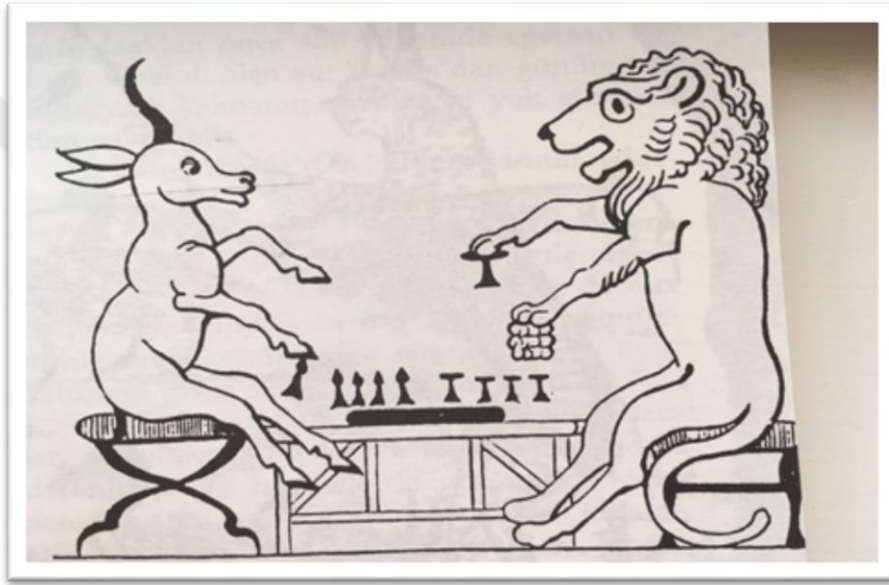
-Abstre konular: sembolik biçimler

-Biçimsel konular: avcılık, savaş, tarım ve hayvanlar gibi günlük yaşama ait çizimler

Günümüzde bu çizimler sanat kapsamında yer alsa da taşıdıkları mesaj itibariyle farklı bir anlam da barındırmaktadır. Çizimlerin amacının insanların kendi davranışlarını

izerek dünya ötesindeki yüce glere iletmek ve bunların kalıcılığını sağlamak olduğu düşünülmektedir.

Eski Mısır’da ise ejiptologlar karikatürün var olduğunu kanıtlayan belgeler ortaya çıkarmıştır. Eski Mısırlı karikatür sanatçıları toplumun aksayan birçok yanını kendilerine konu edinmişlerdir. Hayvanlar genelde insanları simgelemektedir. Pigmelere ve cücelere sıkça yer verilmiştir. Karikatürlerde aslan genelde firavunu simgelemektedir (Topuz, 1997, s. 17).

Resim 1: Papirüs zerine çizilmiş bir karikatür. Hıfzı Topuz, *Başlangıcından Bugüne Dünya Karikatürü*, İstanbul, İnkılap Kitabevi, 1997.

Ortaçağ’a kadar resim ve çizgiyle süregelen karikatür sanatı Ortaçağ’da çoğunlukla heykeller aracılığıyla varlığını göstermektedir. Hkim düşüncenin din temelli olmasından dolayı şeytan, papaz gibi tasvirler sıkça görülmektedir. Arkeologlar bu heykellerin papazlarla alay etmek için yapıldığını düşünmektedir. El yazmalarında ise karikatürlere daha çok hayvanlar konu olmuştur. İyilik ve kötülük kavramları hayvan simgeleri ile temsil edilmiştir (Topuz, 1997, s. 23).

Ortaçağ'ın karanlık ve gerici ortamından, din merkezli sanat anlayışından dolayı sekteye uğrayan karikatür sanatı Rönesans ile birlikte ilk örneklerini vermeye başlamıştır. Mizahın en çok bu dönemde gelişme göstermesine sebep olan durum ise Ortaçağ'ın sosyal, ekonomik ve politik bütün kurumlarının çökmeye hazır, günlük yaşantı biçimine ters oluşundan da kaynaklanmaktadır. Bu alandaki ilk örnekler Leonardo da Vinci (1452-1519) tarafından verilmiştir. Mizahi unsurlar içeren kafa figürleri ve hicivli portreleri ile çağın en önemli karikatürleri haline gelmiştir. Karikatürlerinde “ezik burunlu, çarpık boyunlu, çenesi burnuna yapışmış, yüzü kırış kırış insanlar” görülmekte, desenlerinde insanların çirkinlikleri vurgulanmaktadır.

Resim 2: Leonardo Da Vinci'ye ait grotesk portre karikatür.

http://ressamlar.grafiksaati.org/Leonardo%20Da%20Vinci/leonardo_da_vinci_resimleri_52.htm adresinde erişildi.

Dönemin önde gelen diğer ressam-karikatüristleri Michelangelo, Holbelin, Rabelais, Bruegel, Arcimbaldo, Carrachi Kardeşler, Rembrandt ve Jacques Callot'tur. Dönemin karikatürlerine baktığımızda gerçekçi bir portredense yorumlanmış, dikkat çeken bir çizimin tercih edildiğini görürüz. Mizah da bu ortak amaca hizmet etmektedir. Bu dönemde gravür ve baskı tekniklerinin gelişmesi karikatürün geniş kitlelere ulaşmasını sağlamıştır.

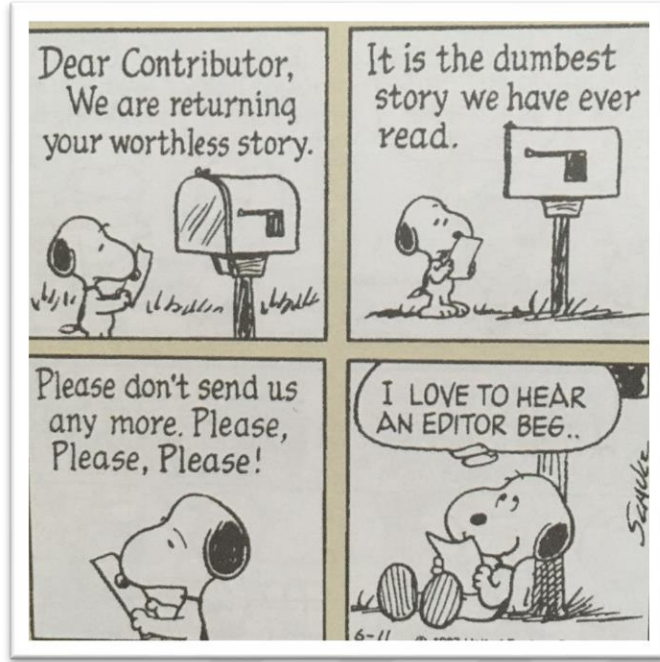
Rönesans sonrası 17. ve 18. yüzyıllarda İtalya’da karikatür sanatı gelişme göstermiştir. Dönemin üç büyük karikatür sanatçısı Bernini, Ghezzi ve Tiepolo’dur (Topuz, 1997, s. 41). Dönemin çizimleri Rönesans’a göre daha sade ve basittir. Çizim konularını genelde kardinaller, prensler ve büyükelçiler oluşturmaktadır. 17. yüzyıldan sonra portrenin yanı sıra tüm vücudu, ardından da olayları anlatmaya başlayan karikatür giderek yaygınlaşmıştır.

Sanayi Devrimi’nin anlatım biçimi olan karikatür ilk sanayileşen ülke olan İngiltere’de gelişmiştir. 17. yüzyıldaki gibi soyluların eğlencesi olmaktan çıkmış, William Hoarth’ın abartılmış insan görüntüleri yerine, insan davranışlarındaki aksaklıkları orta koyan oyma çalışmalarıyla yeni bir boyut kazanmıştır. Hogarth’ın bu çalışmalarından sonra karikatür, toplumsal ve siyasal yergi aracı olarak kullanılmıştır. Bu dönem karikatürleri altyazılıdır ve konularını da fıkralardan ve eleştirilerden alan portre karikatürleridir. Mizahın çizgiden çok yazıda olması, çizgiyi sözün resimlemesi konumuna sokmuş ve yazısız karikatürü imkânsız kılmıştır (Güneri, 2008, s. 74).

Karikatür 19. yüzyılda altın çağını yaşamıştır. Thomas Bewick’in tahta oymacılığı sanatını arttırması ve Aloys Senefelder’in taşbaskıyı icat etmesi, karikatür sanatına rağbeti arttırmıştır. Bu teknik kalkerli bir taş üstüne özel bir mürekkeple çizilen desenlerin baskı yoluyla çoğaltılması esasına dayanmaktaydı. Ancak kâğıdın kalitesinin düşük olması karikatürcüyü çoğaltma kolaylığı nedeniyle büyük çizgiler kullanmaya itiyordu. Aynı zamanda bu dönemde karikatür gazeteciliğin bir kolu olmuştur. Gazetelerde siyasi karikatürlere düzenli olarak yer verilmeye başlanmıştır. Karikatür çizerleri ilk kez bir dergi etrafında toplanmaya bu dönemde başlamışlardır (Oral, 1998, s. 53). Anlatım dillerinde de bir değişme olmuş, gravür gibi üretilmesi zaman alan teknikler yavaş yavaş bırakılmaya, onların yerini kömür kalem, tebeşir, daha çok da uç ya da fırça ile boya (mürekkep) kullanılarak yapılan resimler almaya başlamıştır. Dönemin en ünlü isimleri Gustave Dore ve Hanore Daumier’dır (Topuz, 1986, s. 50).

20. yüzyıl başlarında II. Dünya Savaşı sebebiyle gelişmesi yavaşlayan karikatür savaş sonrası siyasi ve portre karikatürlerle kendini göstermiştir. “Fransa’da Andre Rouveyre, İngiltere’de Aubrey Hammond ve Bohun Lynch portre karikatürleri çizerken, David Low ve Ralph Barton siyasi karikatür türünde eserler vermişlerdir. Çizgiler sadeleşmiş, yazıdan çok çizgiyle anlatıma kayılmış, konular çeşitlilik göstermeye başlamıştır. 20. yüzyıl ortalarında ise Amerika Birleşik Devletleri’nde (ABD) ortaya çıkan yeraltı dergileri dikkat çekmektedir. Bu dergilere yeraltı dergileri denmesinin sebebi, yergi temelli güçlerinin ve yıkıcı tarzlarının yanı sıra anarşist bir düzeyde ürün vermelerinden kaynaklanmaktadır. Bu tür dergiler daha çok siyasi eğilimlidirler. Toplumun ve insanın hoş olmayan, eleştiriye açık yanlarını bulup, şiddetli ve sert bir biçimde ortaya koyarlar. Çizimlerinde, eşyalar, hayvanlar, insanlar; kısacası kullandıkları tüm öğeler birbirine karışmıştır. Bu durumda gerçek üstü yaratıkların ortaya çıkmasına sebep olmuştur (Güneri, 2008, s. 83).

20. yüzyıl sonlarında dünyada çizgi roman karikatürlerinin olduğu kartlar, kâğıt tabaklar, kâğıt bardaklar vb. ürünler yaygınlaşmaya başlamıştır. Sonraki yıllarda ise bant karikatür halinde yayınlanan Charles Schultz’un Peanuts’ı, iki boyuttan kurtulup, üçüncü boyuta kavuşmuştur. Snoopy, Linus, Charlie Brown gibi Peanuts karakterleri biblolar, bebeklere dönüşmüştür. Bunu izleyen dönemde The Muppet Show’un sevilen karakteri Kermit, Garfield aynı yolla kâğıttan kurtulup gerçek dünyaya adım atmıştır. Bu gelişmelerle beraber karikatür yaşama dâhil olmuştur (Şenyapılı, 2003, s. 193-194).

Resim 3: Peanuts – Snoopy karikatürü. Peanuts. A year's worth of smiles and blessings. Worldwide LLC, 2011.

21. yüzyılda ise dijitalleştirilen sanat üzerindeki etkisinden karikatür de etkilenmiştir. Bilgi teknolojileri ile medya temelli ilerleyen karikatür akımı bir dijital sanat haline gelmiştir. Dijital sanat, bilgisayar temelli olmakla birlikte vektör temelli grafik programlarından, çizim tabletlerinden ve fotoğraflar üzerine müdahalelerden yararlanılarak oluşturulabilmektedir (Uçan, 2015, s. 33).

II.3.2. Türkiye’de Karikatür

Türkiye’de karikatür batıdaki gelişimine paralel bir yol izlemiştir. Basın hayatı ile birlikte siyasal ortamın da uygun olduğu yıllarda kendini göstermeye başlamıştır. Yeni bir anlatım türü olarak benimsenmesi uzun sürmemiştir. Bunun sebebi geleneksel Türk sanatları arasında gerek fiziksel gerek ifade biçimi olarak ona yakın özellikler taşıyan anlatım araçlarının olmasıdır. Örneğin minyatür çizgiye dayanan bir resim sanatıdır. İfade biçimi olarak da mizah unsurları barındıran meddahlık, Karagöz ve Hacivat, Nasreddin

Hoca fıkraları örnek teşkil etmektedir. Topuz'a (1997) göre Türk karikatürünün başlangıcı halk resimlerine dayanmaktadır. Bu resimler bazen duvarlara, tahtaya, taşta bazen de kâğıda yapılmıştır. Ancak taş baskı tekniği ülkemize gelene kadar çoğaltılmaları mümkün olmamıştır (Topuz, 1997, s. 208). Türk karikatür tarihine ilk bakıldığında karşılaşılan basılı yayın ise 1867 tarihli İstanbul Gazetesi'dir. Bu gazetede 20-25 karikatüre yer verilmiştir. Ardından 1868 yılında yayımlanan Terakki Gazetesi'nin mizah ekinde tam sayfa karikatürler yer almıştır (Özer, 2007, s. 1).

Karikatür sanatının ülkemize bu denli geç gelmesinin çeşitli nedenleri vardır. Türk karikatür sanatının geç oluşmasının nedenini, Balcıoğlu (1983) şöyle açıklamaktadır:

“Osmanlı İmparatorluğu’nda dinsel etkilerle konulan yasak, ilk ve en önemli nedendir. Yasak nedeniyle sanatçılar, figürün dışındaki çizgi sanatlarına, yazı tezhip, çini, tahta oymacılık, maden süslemeleri ve mermer işçiliğine yönelmişlerdir. Batıya kapalı bir ulus oluşumuz, eğitimin tümüyle dinsel temellere bağlı oluşu, sanatçının doğrudan doğruya sarayın hizmetinde olmak zorunluluğu da karikatür sanatının gelişmesini engelleyen nedenler arasındadır.”

Zorlu siyasal ve ekonomik koşullarda temeli eleştiri ve hicve dayanan karikatürün gelişimi ve kitlelere ulaşması Türk toplumunda geç ve güç olmuştur. Türk karikatürün tarihsel gelişimi farklı yazarlar tarafından farklı dönemlere ayrılmıştır. Temel dönüm noktaları ile 4 dönemde incelenecektir.

II.3.2.1. Başlangıç Dönemi

Karikatür Tanzimat Dönemi ile beraber ortaya çıkmıştır. Sözlü mizah bu dönemde resimli mizaha dönüşmüştür. İstanbul Gazetesi ve Terakki Gazetesi'nin Terakki

Eğlencesi ekinden sonra ilk bağımsız mizah dergisi olan Diyojen’de karikatürler yayınlanmaya başlamıştır. 24 Kasım 1870 tarihli dergide yer alan karikatürler isimlidir. Bunları derginin yayımcısı Teodor Kasap tarafından çizildiği düşünülmektedir (Alsaç, 1994, s. 25). Dergide yayınlanmış imzasız portre karikatür olan “Uzun Kulaklı Adam” tasviri büyük ilgi toplamıştır. Gördüğü yoğun ilgiden sonra haftada bir olan yayım sıklığı artan Diyojen, dönemin siyasal baskılarından etkilenecek sık sık kapatılıp açılmıştır. Bu süreçte Tiyatro (1871), Letaif-i Asar (1872), Çingiraklı Tatar (1873), Latife (1874), Geveze (1875), Çaylak (1875) gibi mizah dergileri de yayımlanmıştır (Arık, 1998, s. 12).

Resim 4: Diyojen, 1871’ Hıfzı Topuz, *Başlangıcından Bugüne Dünya Karikatürü*, İstanbul, İnkılap Kitabevi, 1997.

Bu dönemin karikatürlerinde çizgiler ilkel, yalın ve resimseldir. Karikatürlerin ifade gücü az, yazıyla desteklenmiş durumdadır. Okuma-yazma oranının düşük olduğu bu dönemde yarı açıklama-yarı çizim bulunan bu eğlence ve hiciv barındıran yeni mizah türü halk tarafından kolayca benimsenmiş, hızla yaygınlaşmıştır (Güneri, 2008, s. 88). Halk karikatür ile yeni yeni tanışmış olmasına rağmen konular oldukça çeşitlidir. Siyaset, batılılaşma, kadın-erkek ilişkileri, ekonomi, basın, özgürlük, eşitlik, adalet en çok

değinen konular arasındadır. Güneri'ye (2008) göre dönemin karikatürlerini 4 kategoride toplamak mümkündür:

1. Mizah karikatürü: Günümüzdeki karikatür anlayışıyla örtüşür. Eleştirir, uyarır, aksaklıkları hedef alır. Genellikle söz oyunlarından yararlanır ancak alınacak dersi okuyucusuna bırakır.

2. Yergici Karikatür: Türkçe hiciv anlamıyla karşılığını bulan yergici karikatür bir kişiyi, bir toplumu, bir sınıfı ya da düzeni güncel olaylar çerçevesinde ele alır. Anlaşılır bir dil ve kaba olmayan bir yergi ile izleyicisine kendini yalın, çekincesiz ve açık bir şekilde gösterir.

3. Grotesk Karikatür: Kendini asıl Kurtuluş Savaş döneminde kanıtlayacak olan grotesk karikatür Tanzimat Dönemi karikatürlerinde tam olarak görülmesi de anımsattığı bölümler olmuştur. Grotesk'in sözlük anlamı gülünç, biçimsiz, tuhaf kelimelerine karşılık gelmektedir. Ele aldığı konuların en önemli yönlerini abartarak ortaya koymaya çalışır.

4. Fantezi karikatür: Fantezi fıkralarıyla beslenen bu tür Tanzimat Dönemi'nde en sık karşılaşılan karikatür türüdür. Hedefi izleyicisine hoşça vakit geçirmek olduğundan sorunlardan uzak durur. Karikatürün eğlence amacını temsil eder.

II. Abdülhamit'in Meclisi kapatması ile başlayan İstibdat Dönemi karikatür için gerekli hoşgörü ortamını yok etmiştir. Matbuat Nizamnamesi ile tüm basın yayın organları kapatılmış, karikatür dış basından takip edilmeye başlanmıştır. 1908 yılına kadar süren bu dönemde İttihat ve Terakki'nin Abdülhamit'e karşı yürüttüğü kampanyaya destek veren karikatürcüler isimsiz karikatürlerini Avrupa'da çıkan gazetelerde yayımlamışlardır.

Türk karikatürünün başlangıç dönemin ikinci kısmı II. Meşrutiyet Dönemi'nde yaşanmıştır. Meşrutiyet'in ilanı ve sansürün kaldırılmasından sonra karikatür de

Tanzimat Dönemi'nde yarım bıraktığı gelişim serüvenine devam etme olanağı bulmuştur. Karikatürler İstibdat Dönemi'nden çıkan mutsuz, baskılanmış halkı bir nebze olsun güldürerek moral aşılamaştır. Mizah dergileri aynı zamanda gelirlerinin bir kısmını savaş fonuna aktarmıştır. Böylece hem sosyal hem maddi açıdan halka destek sağlanmıştır (Çeviker, 1988, s. 38-39).

Bu dönemde de karikatür yönetime karşı olmuş, yönetim tarafından tehdit olarak görülmüştür (Çeviker, 1986, s. 11). Sansürün kaldırılmasına rağmen istenilen düzeyde anlayış ortamı sağlanamamıştır. Uluorta, bütün yayınlarda, sokakta mizah yapmak kabul edilebilir bir şey olmadığından karikatürler yine mizah dergilerinde toplanmıştır. Kapağında “bu bir mizah dergisidir” yazılı bir yayın her türlü aşırılığa ve sert eleştiriye açık kabul ediliyordu. Bu sayede mizahi denetim altında tutmak kolaylaşıyordu (Oral, 1998, s. 71).

Meşrutiyet Dönemi karikatürleri tıpkı Tanzimat Dönemi gibi yazılıdır. Çizgiler yazının yükünü hafifletse de yazısız biçimde kendini ifade edebilecek yetkinliğe henüz ulaşmamıştır. Cemil Cem çoğunluktan farklı olarak portre karikatüre yönelmiş yeni bir akım başlatmıştır. Dönemin karikatür konuları savaş ortamından etkilenecek savaş-barış, işçi-işveren, toprak işçisi-ağa ve grev temaları işlenerek muhalif duruşunu devam ettirmiştir.

Meşrutiyet Dönemi Türk karikatür tarihinin önemli dönüm noktalarından biridir. Osmanlı ve Batı mizah anlayışının harmanlandığı bu dönem birçok ilke de imza atmıştır. İlk karikatür albümü bu dönemde basılmış¹, ilk karikatür sergisi² bu dönemde açılmıştır. Türk karikatür tarihinin ilk ve tek kadın karikatüristi³ bu dönemde yetişmiştir. Batının

¹ İlk Türk karikatür albümü 1909 tarihinde Cemil cem tarafından bastırılmıştır.

² İlk karikatür sergisi 1918 tarihinde Sedat Simavi tarafından açılmış, burada sergilenen karikatürler “Yeni Zenginler” adlı kitapta toplanmıştır.

³ Türk tarihinde bilinen ilk kadın karikatürist Leylak (1914-1914) mizah dergisinde ilk ve son kez olmak üzere bir tek karikatürü ile yer alan “Fatma Zehra Hanım”dır.

mizah anlayışından kopmayı başaran, Türk karikatürünün temelleri bu dönemde atılmıştır.

II.3.2.2. Klasik Karikatür Dönemi

Türk karikatürünün ikinci dönemeci Cumhuriyet Dönemi'nde yaşanmıştır. Cumhuriyet'in ilanından 1928'de yeni Türk Alfabesinin kabulüne kadarki süreç durgun geçmiştir. Yeni alfabe ile birlikte okuma yazma oranındaki artış ve basına olan ilgiyi de olumlu yönde etkilemiştir. Dolaylı olarak bu gelişmeden etkilenen karikatür sanatı yavaş yavaş hareketlenmeye başlamıştır. Bu zamana kadar muhalif duruş sergileyen karikatür Cumhuriyet coşkusuyla umutlu, mutlu, eleştiriden uzak bir forma dönüşmüştür. Daha özgür olacaklarını düşünen karikatüristler Trabzon'da yayımlanmakta olan "Kahkaha" adlı bir mizah dergisinin kapatması ile gerçekle yüzleşmişlerdir (Polat, 2015, s. 73). Tek partili dönemde baskıların artmasıyla karikatürün coşku ve enerjili varlığı kısa sürmüş, suya sabuna dokunmayan etkisiz bir mizah anlayışı benimsenmiştir (Arık, 1998, s. 19). Bu sebeple karikatür konuları yönetenleri eleştirmekten uzaklaşmış ve halka yoğunlaşmıştır. Başlangıç döneminde resimli fıkrayı andıran karikatürler biraz yalınlaşmış, çizginin ifade ettiği şeyleri yazıyla açıklama ihtiyacı azalmıştır. Çizimdeki başka bir gelişme ise batıdaki metaforların kullanılmasıdır. Şaşırان birinin şapkasının uçması, birinin başının üstündeki uçşan yıldızların onun canının yandığını anlatması gibi (Güney Mürsel, 2009, s. 22-23).

Dönemin en etkin ve özgür karikatüristlerden biri Cemal Nadir'dir. Cemal Nadir'in resimleme tekniğinden gerçek karikatür çizgisine geçişı tam anlamıyla sağlaması, tipleme karikatürünü yaratması ve halkın mizah anlayışını çizgisine yansıtmısıyla Türk halkına karikatürü sevdirmiştir. Dönemin bir diğeri önemli karikatüristi ise Ramiz Gökçe'dir. Daha çok dergilerde gördüğümüz Gökçe'nin *Tombul Teyze* ve *Sıska Dayı* tiplmeleri

dönemin sevilen tipleri olmuştur. Bu iki karikatürcü ile Türkiye’de karikatür hayatı doğmuştur. Halkın karikatürü bir gereksinme olarak duyması, gazete ve dergilerde karikatür araması, karikatürün basının ayrılmaz bir parçası olmasının temelleri bu dönemde atılmıştır (Karikatürcüler Derneği, 1971, s. 8).

Cumhuriyet Dönemi’nde yaşanan baskının karikatür dünyasındaki patlaması *Marko Paşa Olayı* ile yaşanmıştır. Haftalık yayınlanan mizah dergisi dönemin tehditkâr yapısına karşı bir nevi başkaldırı niteliğindedir. Halkın da desteğiyle 60 bin dolaylarında tiraja yükselen dergi oldukça ses getirmiştir. Marko Paşa hareketini yürütenler, Sabahattin Ali, Aziz Nesin, Rıfat Ilgaz ve Mim Uykusuz’dur. Muhalif duruşu sebebiyle sık sık kapatılan dergi *Malum Paşa*, *Bizim Marko Paşa* gibi isimlerle yayın hayatını devam ettirmeye çalışmıştır. Dergi tek partili yönetime karşı çok partili yönetimi savunmuştur. Bu sebeple tek parti iktidarından sonra çok partili hayata geçişte ve Demokrat Parti’nin iktidara gelmesinde Marko Paşa’nın büyük bir pay sahibi olduğu söylenmektedir (Öngören, 1983, s. 102). Türkiye’de siyasal iktidara karşı ilk mizahi muhalefeti sergilemesinden dolayı derginin karikatür tarihimizde önemi büyüktür.

II.3.2.3. Çağdaş Karikatür Dönemi

1950’ler Türk karikatürü için yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. II. Dünya Savaşı’nın bitmesinden sonra dış dünyaya açılan Türkiye politik ve ekonomik alanlarda serbestleşmiş, buna bağlı olarak basın yayın dünyasında yaşanan canlanma karikatüre de yansımıştır (Alsaç, 1994, s. 28). 1970’lere kadar süren bu dönem en etkili zamanını 1950-1960 yılları arasında göstermiştir.

Çağdaş Karikatür Dönemi olarak adlandırılabilir olan bu dönemin çizerleri ise 50 Kuşağı ismiyle anılmaktadır. Bu dönemde başlayan yenilenme aynı zamanda kuşak değişimini de ifade etmektedir. Çağdaş karikatürcüler yeni akımı destekleyerek eskiye

karşı çıkmışlar, birlikte kesin bir duruş sergileyerek karikatürün sevilip yaygınlaşmasına da katkıda bulunmuşlardır.

Bu dönemin en büyük yeniliği çizimde meydana gelmiştir. Klasik dönem karikatüründe görülen çizmek için çizilen figürlere son veren yeni karikatürcüler anlatımı desteklemeyen öğeleri ortadan kaldırarak sadeleşmeyi yoluna gitmişlerdir. Çizimde sadeleşme yazıya da yansımıştır. Önceki dönemlerde alt metin açıklaması olmadan anlamsız kalan karikatürler son bulmuş, “çizgiyle mizah” anlayışı yayılmaya başlamıştır. Okuyucuyu düşünmeye iten bu biçimin kabul görmesi uzun zaman almıştır. Semih Balcıoğlu bu dönemde İlhan Selçuk’un Dolmuş Dergisi’nde başından geçen bir anısını şöyle aktarmaktadır:

“Bir gün mürettip İlhan’ın odasına girer: -İlhan Bey on altıncı sayfadaki karikatürün resim altı yazısı yok. - Sen aşağıya in, ben birazdan gönderirim, der İlhan. Ve bu arada dergi basılıp masanın üzerine konur. On altıncı sayfadaki karikatürün resim altı yazısı şudur:“ Sen aşağıya in, ben birazdan gönderirim.” (Balcıoğlu, 1998, s. 12).

Çizideki ve yazıdaki yenilikler konuda yeniliği de beraberinde getirmiştir. Toplumsal sorunların bilinçli olarak ele alınışı bu dönemdedir. Marko Paşa dergisiyle tanınan Mim Uykusuz toplum sorunlarını karikatürümüze yansıtan ilk sanatçıdır (Balcıoğlu, 1998, s. 13). Savaş sonra Amerikan mizahının da etkisi bu dönem Türkiye’ye yansımıştır. İssiz ada karikatürleri, kovboy tipler, Kızılderililer, Mickey Mouse ve diğerleri mizahımıza girmiştir. 1965 yılında ise Semih Balcıoğlu seramik-karikatürü geliştirerek karikatürü kâğıttan uzaklaştırarak yeni bir akım yaratmıştır.

Bu dönemde meslek haline gelen karikatür karikatüristlerin bir örgüt çerçevesinde birleşmesine ortam hazırlamıştır. Turhan Selçuk, Semih Balcıoğlu ve Ferit Öngören

tarafından çizgi ile mizahın ilk örneklerinin basınıımızda görölmesinden yaklaşık yüz yıl sonra 1969'da İstanbul'da kurulan Karikatörcüler Derneği'nin amacı bu sanatı sevdirmek, yaygınlaştırmak ve bu alanda -uğraş verenlerin çalışma koşullarını daha iyiye götürmek olmuştur (Tarihçe - Karikatörcüler Derneği, 2018).

Bütün bu gelişmeler Türk karikatürünün uluslararası alanda sesinin duyulmasına katkı sağlamıştır. Turhan Selçuk'un 1956'da İtalya'nın Bordighera kentinde düzenlenen karikatür yarışmasında ikincilik ödölünü kazanması Türk çizirlerin uluslararası yarışmalarda adlarını duyurma dönemini başlatmıştır.

Birçok yeniliğe ve ilke imza atılan, uluslararası alanda başarılan kazanılan bir dönemden sonra karikatür 1960'larda duraklama dönemine girmiştir. Mizah dergilerinin sayısı azalmış, gazetelerde genç çizirler yer verilmemeye başlanmıştır. Karikatüristler başka alanlara kaymış, birçoğu mesleği bırakmak zorunda kalmıştır. Karikatür bu durgun dönemde yalnızca düşünce ve sanat dergilerinde yer bulabilmiştir. Karikatürün giderek soyut bir biçim kazanması, anlatılanın karışık simge ve çizgilerle ifade edilmesi bu duraklamaya ve ilgi kaybına yol açan etmenlerin başında gelmektedir. Eğlendirici öğelerin de giderek kaybolması “ karikatür güldürmez düşündürür” diyen karamsar bir gülmece algısı oluşturmuştur. Bu yaklaşım geniş izleyici kitlesi tarafından kabul görmemiş, ancak belli bir azınlığa hitap edebilmiştir. (Alsaç, 1994, s. 32).

II.3.2.4. Yeni Karikatür Dönemi

Türk karikatür tarihinin son dönemi olan yeni karikatür dönemi 1960'larda tohumları atılan 1970'lerde ilk ürünlerini vermeye başlayan ve günümüze kadar yenilikçi ve ilerici tavrını sürdüren geniş bir dönemini ifade etmektedir.

II.3.2.4.1. 1970-1980 Dönemi

Bu dönemde yoğun terör eylemleri, gündemi sıkça meşgul eden siyasi olaylar, kutuplaşmış halka rağmen durgun geçen 60'lı yılların aksine aktif ve hızla ilerleme kaydeden bir karikatür dalgası yaşanmıştır. 60'larda sosyal bir duruş sergileyen karikatür 70'lerde politik bir tavır sergilemiştir (Arık, 1998, s. 27). 1970'lerde karikatür ve siyaset ilişkisini anlatmak bağlamında "İnsan nerede bir aksama varsa, oraya odaklanır, onun üstüne gider" şeklinde bir söylem de kullanılmıştır (Kültür Sanat Portalı-Etkinlik Takvimi, 2018).

Konu bakımından da farklılıkların gözlemlendiği dönemde toplumdaki değişikliklere paralel bir değişim gözlemlenmektedir. Halkın kırsal kesimden kentlere göçünün yoğunlaşması ile kesin çizgilerle birbirinden ayrılan kentli-köylü kavramları birbiri içine geçerek gecekondu kültürünü oluşturmuştur. Mizaha da güzel bir ortam hazırlayan bu kültür yaygınlaşan televizyon yayınları ve gelişmiş baskı teknikleri ile basım ve dağıtım olanağı bulmuştur.

60'lı yıllarda aynı okuyucu kesimine hitap eden karikatüristler 1970'lerde bölünme yaşamıştır. Karikatüristlerin bir kısmı daha çok entelektüel kesime hitap eden kara mizaha yönelirken, geri kalanı ise toplumun algısına daha yakın bir çizgi anlayışını devam ettirmiştir. Çoğunlukla sembolizme dayanan bu entelektüel mizahın okuyucusu sınırlı kalmış, çizgilerde saklanan derin anlamlar anlamsızlık olarak algılanmıştır (Özer, 2007, s. 15). Türk insanını kendisini mizaha konu eden anlayışı kendine yakın bulmuş ve benimsemiştir.

Dönemin mizah anlayışını en iyi yansıtan mizah dergisi Oğuz Aral'ın kurucusu olduğu Gırgır'dır. 26 Ağustos 1972'de yayın hayatına başlayan dergi karikatür tarihine damgasını vurmuştur. Güncel, halkın anlayabileceği basite indirgenmiş bir karikatür anlayışına önem veren Aral, karikatürü halka sevdirmeyi tam anlamıyla başarmıştır.

Dergi adına uygun şekilde yayım yapmış, bol bol çizgi bantlar kullanarak foto-kurgular yayımlamıştır (Oral, 1998, s. 67). “kendi halinde bir mizah dergisi” olduğunu söyleyen Gırgır Dergisi’nin siyasi açıdan sert tartışmaların yaşandığı, siyasetin sokağa taşıdığı bu yıllarda siyasetten uzak durması ağır eleştiriler almasına sebep olmuştur. Eleştirilere kulak veren dergi siyasetle ilgilenmeye, bu tartışmalarda çoğunluğu oluşturan gençlere yönelmeye başlamıştır. Bu sayede çokça genç karikatürist de dergi sayesinde kendini geliştirme olanağı yakalamıştır. Derginin ünlü çizerlerinden Serhat Gürpınar dergiyi bir okul olarak tanımlamıştır. Bunun sebebini ise çizerlerinin okuyucuları arasından yetişmesi olarak açıklamaktadır (1989’da Türkiye 2. bölüm: Gırgır dergisi...- YouTube, 2018). Derginin ünü Türkiye sınırları içinde kalmamış 500 bini aşan tirajı ile Avrupa’nın en çok satan üçüncü dergisi olmayı başarmıştır.

Resim 5: Gırgır Dergisi 840. sayı kapak karikatürü, 1988.

Bu dönemde 1969 yılında açılan Karikatürcüler Derneği de çok sayıda faaliyet düzenlemiştir. 1970 yılında dernek ilk toplu sergisini yapmış, aynı yıl derneğin ilk yayını olan Başlangıcından Bugüne Türk Karikatürü adlı kitap yayımlanmıştır. Dernek

alışmaları arasında karikatür yarışmaları da yer almaktadır. 1975 yılında ise İstanbul’da ilk karikatür müzesi açılmıştır (Arık, 1998, s. 27).

II.3.2.4.2. 1980-1990 Dönemi

12 Eylül 1980 darbesi ile başlayan 80’li yıllar kaotik bir siyasal hayatı beraberinde getirmiştir. Karikatür de toplumsal olaylarla şekillenen, siyasal gelişmelere tepkisiz kalamayan bir sanat olarak mevcut durumdan hem etkilenmiş hem de toplumu etkilemeye çalışmıştır. İletişim kanallarının kullanılamıyor oluşu karikatürün okuyucuna ulaşmasını engellemiş mizah ve karikatür o dönem için anlamını yitirmiş durumdadır. Gazeteler mizah sayfalarını kaldırmış, mizah dergileri bölünmüş, parçalanmış eski etkinlerini yitirmişlerdir.

Bu döneme kadar başarıyla yoluna devam eden Gırgır Dergisi’nin yönetimi Oğuz Aral’dan alınmıştır. Dergi yine de çıkmaya devam etmiş fakat eski tirajını yakalayamamıştır. Tüm bu olumsuzluklar içinde mizah anlamında atılan en önemli adım Gırgır’a karşı çıkarılan Limon dergisi olmuştur. Gırgır’dan ayrılan bir grup karikatürist liderliğinde 1986 yılında dergi yayın hayatına başlamıştır. 1980-1990 dönemlerinde Gırgır’dan kopmalar Limon ile sınırlı kalmamıştır. Gümgüm (1985) , Dalda (1985), Salata (1986) ve Dıgıl (1989) bu dergilerden bazılarıdır.

80 Darbesi ülkede demokratik hak ve özgürlüklerle birlikte kültürel yaşamı ve doğal yaşamı da oldukça etkilemiştir. Parlamento ile birlikte tüm derneklerle birlikte Karikatürcüler Derneği de kapatılmıştır. Kapalı halde bulunan Karikatür Müzesi de yıkılmıştır (Oral, 1998, s. 220). Derneğin kapatılması toplu hareketleri ve sergi olanağını ortadan kaldırdığı için karikatürün toplumla arasındaki bağ kopmuştur. Karikatüristler çizgisel serüvenlerini tek başlarına sürdürmek durumunda kalmıştır.

II.3.2.4.3. 1990- 2000 Dönemi

1990'lı yıllarda teknolojinin gelişmesi, televizyonun yaygınlaşması, özel yayıncılığın başlamasıyla basın-yayın hayatı yeni bir boyut kazanmıştır. Gazetelerin yaygınlaşması sonucu karikatür dergilerinin tirajları düşmüştür. Siyasi mizah dergileri etkinliğini yitirmiş, mizah dergileri ise ad değiştirerek, bölünerek yaşamlarını sürdürmeye çalışmışlardır. Bu dönemde karikatürist sayısındaki artış, çizer yeterliliği ile ters orantılı şekilde meydana gelmiştir. Sayıca artan karikatüristlerin yeterlilik düzeyleri sorgulanmaya başlamıştır. Tan Oral bu durumu şöyle yorumlamaktadır:

“Eskiye gittiğiniz zaman sokaktan 5 kişiyi getirseniz, karikatürist bu beş kişiden çok daha donanımlı çıkardı. Bugün aynı şeyi yaptığınız zaman karikatürist kaybedebilir. Televizyonda her gün rastgele insanlara mikrofon uzatılıyor ve çeşitli cevaplar alınıyor. Aynı mikrofonu karikatüristlere de uzattığımız zaman acaba onlar yetkinlikle konuşabilecekler mi? Ben sanmıyorum.” (Tan Oral- M. Bilal Arık görüşme - Şubat 1997)

Karikatürlerin gazete himayesine girmesiyle bir nevi muhalif ve bağımsız kimliğinden ödün verdiklerini söylemek yanlış olmayacaktır. Medya patronları boyunduruğunda çizim yapmaya çalışan karikatüristler gazetenin siyasal, sosyal ve kültürel çizgisine uymak durumunda kalmıştır. Sansür ve yasal zorluklarla da mücadele eden karikatür kimi karikatüristleri farklı mecralara itmiştir. 1965 yılında seramik karikatürü gerçekleştiren Semih Balcıoğlu, 1995'te ise karikatürü oyun kâğıtlarına taşıyarak Aziz Nesin'in bir dileğini gerçekleştirmiştir. Aziz Nesin karikatürde bu ortam değişikliği için şunları söylemiştir:

“...Karikatür fırça ve kâğıt gereçleri içinde kaldıkça, yeni boyutlar kazanamayacaktı. Beri yanda karikatüre yeni gereçlerin karışmasıyla karikatürün kendi değerinden ve niteliğinden ve değerinden yitirmesi tehlikesi vardı. ... Ama yine de karikatürün, gazete ve dergi sayfalarından tiyatro, dekor, süsleme, eşya gibi yerlere girerek yaşamın başka alanlarına da karışması gerekir. Kendi değerlerinden yitirmeden karikatürün yaşama girmesi, alçak tavanını aşıp yeni boyutlar kazanması demektir” (Nesin, 1965, s. 5).

Bu döneme damgasını vuran karikatür dergisi ise Leman olmuştur. 1991 yılında Güneş gazetesinin para ödeyemez hale gelmesinin ardından bir gecede “Leman” ismini alarak bağımsız bir yayına dönüşmüştür (Arık, 1998, s. 108). Bu bağımsızlık ve medyaya karşı duruş halk tarafından desteklenmiş, bu sayede dergi mizah dergiciliğinde zirveye çıkmıştır. Edebiyat, sanat, spor, metafizik ve siyasetten beslenen Leman uzun süre yüksek tirajlarla zirvede kalmayı başarmıştır. 2000’lere doğru etkisi yavaş yavaş azalan dergi kendi yetiştirdiği karikatüristlerin çıkardığı dergilerin gerisinde kalmıştır.

II.3.3.4.4. 2000- Günümüze

Bilgisayar teknolojisinin gelişim gösterdiği, dijitalleşmenin hayatımızın önemli bir gerçeği haline geldiği 2000’li yıllar “dijital çağ” ya da “milenyum çağı” olarak isimlendirilmektedir. Gündelik yaşamdan iş yaşamına, eğitimden sanata yaşamın her yerinde değişimi, gelişimi zorunlu kılan dijital dünya karikatür sektörü için de yeni bir dönem başlatmıştır. Dergi tirajları 90’lı yılları aratır olmuş, karikatürler e-dergiler ve sosyal medya üzerinden takip edilmeye başlanmıştır. Bu sayede karikatür sosyal medyanın en etkin öğelerinden biri haline gelmiştir. Anlık değişen gündem dolayısıyla

yayınlanma zamanının minimuma indirilmesi ve toplumla olabilecek en kısa sürede buluşması dijital karikatür döneminin avantajları arasındadır. Buna karşın gün bitiminde dijital çöplüğe dönüşen ve ertesi gün anlamını yitiren karikatürler tüketimi saatler içinde gerçekleşen çizimler halini gelmiştir.

Hem basılı hem elektronik platformda varlığını sürdürmeye çalışan mizah dergileri geçmişte olduğu gibi günümüzde de sorunlarla boğuşmaktadır. Artan kâğıt fiyatları, sansür, yasal kısıtlamalar bunların başında gelmektedir. Geçmişe kıyasla hitap edilen kitlenin de değişmesi karikatür gelişimin olumsuz etkilemiştir. Ortaya çıkışından bugüne en çok siyasetle beslenen karikatür sanatı apolitik yeni nesle hitap edememektedir.

2000li yılların popüler mizah dergilerinin başlıcaları Uykusuz, Penguen, Leman ve Naber dergileridir. Karikatürlere yer veren edebiyat dergileri de vardır. Dijital dergiler de azımsanmayacak okuyucu kitlesine sahiptir. Bunlara Fena Mizah, Obur Mizah, Puhu Dergisi örnek verilebilir.

Mağara duvarlarından başlayarak günümüze kadar serüvenini sürdüren karikatür tarihin her döneminde kendine yer edinmeyi başarmıştır. Hem bir iletişim aracı hem de kültürel miras olarak gelecekte de varlığını sürdürmeye devam edecektir. Ülkemizin karikatür tarihi de büyük başarılarla doludur. Ortaya çıktığı tarihten bugüne kadar formatı, tekniği ve içeriği değişim gösterse de toplumdan hiçbir zaman kopmamış günümüze kadar bu bağı sürdürmeyi başarmıştır.

II.4. Karikatür Türleri

Karikatür; içeriği, çizim tekniği, ifade biçimi, ortamı gibi farklı ayırt edici özelliklerine göre araştırmacılar tarafından sınıflandırılmıştır.

Alsaç (1994) karikatürü iki kümeye ayırmaktadır: İnsanların gülünç anlatımı olan portre karikatür ve olayların gülünç yanlarını ortaya koyan konulu karikatür.

Portre karikatür: Kişileri konu alan karikatürlerdir. Genellikle yüzün göze çarpan özelliklerinin abartılı bir biçimde çizime aktarılmasıyla ortaya çıkmaktadır. İlk çağlardan günümüze varlığını sürdüren, özellikle siyasi karikatürlerde başvurulan karikatür türüdür.

Konulu karikatür: Kişilere değil belli bir konu ya da durumu anlatan karikatürlerdir. Abdülkadir Uslu ise karikatürü ifade tarzı, teknik ve kurgu-yapı özelliğine göre şöyle sınıflamıştır (Uslu'dan aktaran Fidan, 2007).

İfade tarzına göre:

Yazılı (absürt-günlük) karikatürler: Çizim içinde konuşma balonu ya da metin olarak yazı bulunan, çoğu zaman karakterlerin konuşturulduğu karikatürlerdir.

Yazısız (grafik-ciddi) karikatürler: Anlaşılmaq için yazıya ihtiyaç duymadan çizilen, Turhan Selçuk'un "grafik mizah" adını verdiği karikatür türüdür. Yazı içermemesinden dolayı evrensel boyut kazanan ve sanatsal unsurların ön plana çıktığı bu teknik Cumhuriyet Dönemi çizimleri tarafından sıklıkla kullanılmıştır.

Tekniğe göre:

Renkli karikatürler: Ana hatlarının koyu renk bir kalemle ve ya çini mürekkebiyle çizilmesinden sonra içi renklendirilmiş karikatürlerdir.

Siyah-Beyaz Karikatürler: Renk içermeyen karikatürlerdir. Beyaz zemin üzerinde siyah mürekkep kullanılarak üretilmiş karikatürlerdir.

Kurgu-Yapı özelliklerine göre:

Tek kare karikatürler: Esprinin tek bir karede anlatıldığı karikatürlerdir.

Bant karikatürler: Bir olay örgüsü şeklinde devam eden karikatürlerdir.

Özer (2007) ise karikatürleri biçimsel ve içerik-sanatsal anlayış bakımından şu şekilde sınıflandırmıştır:

Biçimsel bakımdan: Gümece deseni (vinyet), karikatür, bant karikatür, çizgi öykü-çizgi roman.

İçerik ve sanatsal anlayış bakımından: Portre karikatür, karikatür, humoristik desen. Topuz (1986) karikatürün görsel bir gülmece iletisi olduğunu söyleyerek semantik açıdan, biçimsel açıdan, grafik tekniklerine göre ve kullanımına göre sınıflandırmıştır.

Semantik açıdan: Siyasal grafik gülmece, gülmeceli grafik portre, saçma grafik gülmece, gülmece deseni, reklam gülmecesi.

Biçimsel açıdan: Steinberg biçemi, sembolik tipler biçemi, panik yaratan biçem, hippy biçemi, yeni-gerçekçi biçem.

Grafik tekniklere göre: Çizgili klişeyle çoğaltılan karikatür, çizgili ve noktalı klişeyle çoğaltılan karikatür, tramlı karikatür, heliogravürlü karikatür, renkli karikatür, fotomontajla yapılan karikatür.

Kullanışına göre: Gazete karikatürü, reklam karikatürü, TV’de yayımlanan karikatür, nesne-karikatür, kartpostal karikatür, dekorasyon ve süs olarak kullanılan karikatür, dövme karikatür (vücut üzerine).

Arık (1998)’e göre, karikatürün en güçlü iletme kanalı basındır. Bu sebepten karikatürler yayımlandığı mecraaya göre gazete karikatürleri ve dergi karikatürleri olmak üzere iki sınıfta toplamıştır.

Farklı araştırmacılar karikatürü farklı yönleri ile ele alarak değişik karikatür türleri elde etmiştir. Bu sebeple karikatürü kesinlik kazanacak şekilde türlere ayırmak mümkün değildir. Disiplinler arası bir sanat dalı olan karikatür kullanılacağı bilimsel çalışma alanına göre biçim, teknik ve konu yönünden farklılık göstermektedir.

II.5. Karikatür Çiziminde Kullanılabilecek Malzeme ve Teknikler

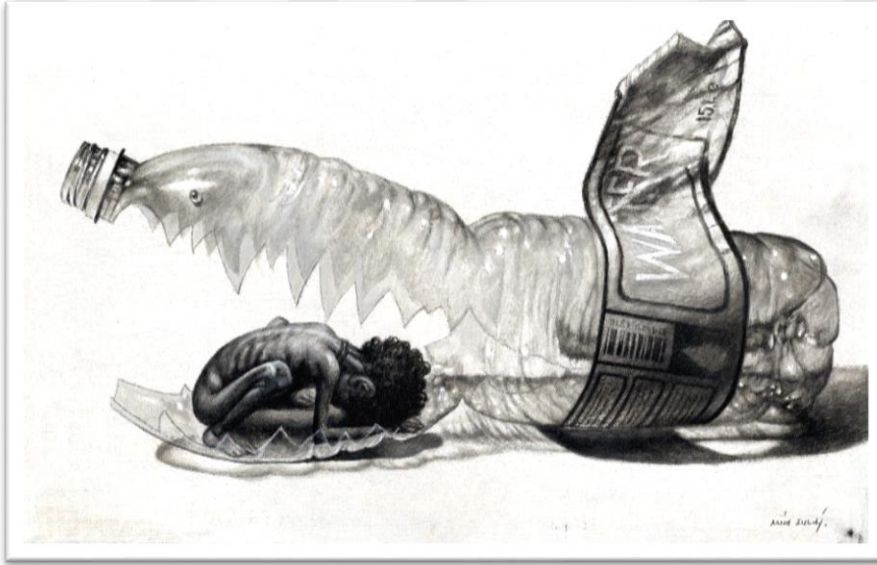
Karikatür çiziminde kullanılan malzeme ve teknikler geleneksel ve dijital olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

II.5.1. Geleneksel Karikatür Teknikleri

Geleneksel karikatür tekniği Geleneksel karikatür tekniği farklı özellikteki kalem, boya ve mürekkeplerin kullanılarak kâğıt üzerine el ile çizim yapılmasına dayanmaktadır.

II.5.1.1. Karakalem Tekniği

Renk vurgusu yapılamayacağı için tonlama ve çizilen desenin ön planda olduğu bir tekniktir. Karikatür açık ve koyu alan vurgularıyla hazırlanır. Çizimde kurşun kalem, füzen, grafit kalem ve mürekkepli kalem gibi farklı malzemeler kullanılabilmektedir.

Resim 6: Karakalem Tekniği Örneği (Agim Sulai Eseri)

II.5.1.2. Grafik Kalem (Kurşun Kalem Tekniği)

En çok kullanılan çizim aracı çoğunlukla kil ve grafitten üretilen, kurşun kalem olarak adlandırılan grafit kalemlerdir (Koçak, 2015, s. 21). Kolay erişilebilir olması ve kolay silinebilmesi tercih edilme sebepleri arasındadır. Karikatür eskizlerinde de çizim aracı olarak sıkça kullanılmaktadır.

II.5.1.3. Kömür Kalem (Füzen) Tekniği

Füzen tekniği kabaca kömürden yapılmış bir kalemin kullanılmasıyla uygulanan çizim tekniğidir (Yöntem, 2017, s. 35). En eski çizim aracıdır. Ünlü ressamların günümüze ulaşan çizim çalışmalarında karşımıza çıkmaktadır. Yumuşak olmaları gölge ağırlıklı çalışmalarda kolaylık sağlamaktadır.

Resim 7: Kömür Kalem Tekniği Örneği⁴. Kerem İşcanoğlu, *Basit kömür kalem yapımı ve yeni bir medyum olarak zor silinen kömür kalem*. Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları E - Dergisi, 4(2), s. 50

⁴ Kaynak: İşcanoğlu, K. (2017). Basit kömür kalem yapımı ve yeni bir medyum olarak zor silinen kömür kalem. Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları E - Dergisi, 4(2), s. 50

II.5.1.4. Keçeli Kalem Tekniği

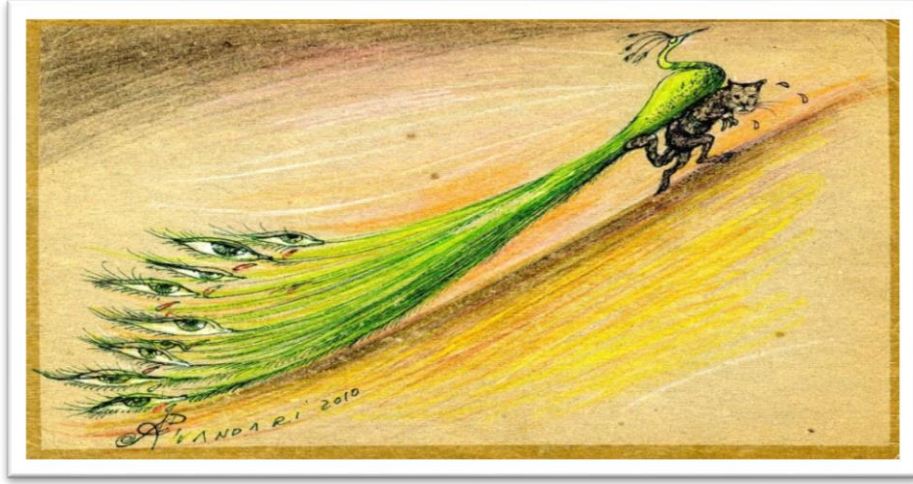
Keçeli kalemler geniş renk dizisine sahip, çabuk kuruyan, uygun fiyatlı, mürekkebi doldurulmayan, kullanım ömrü kısa kalemlerdir. Uçları keçe ya da cam elyaftan yapılmaktadır (Becer, 2006, s. 215). Gölgeleme için uygun olmayan bu kalemler keskin hatlı çizimlerde ve ya renklendirmelerde kullanılmaktadır.

Resim 8: Keçeli Kalem Tekniği Örneği (Resad Sultanovic Eseri)

II.5.1.5. Kuru Kalem Tekniği

Kurşun kalemlerin renklisi sayılabilecek kuru boyaların kullanılmasına dayanan bir tekniktir. Keçeli kalemler gibi geniş renk dizisine sahiptirler. Kalem olarak tek tek, kutularda ya da renkli uçlar halinde satılmaktadırlar. Farklı boya türleriyle uyumlu şekilde kullanılabilirler.

Resim 9: Kurum Kalem Tekniği Örneği (Ali Divandari eseri)

II.5.1.6. Lavi Tekniği

Sulandırılmış çini mürekkebi, kahverengi kurum boya ya da suluboyayla geniş bir yüzey üstüne, fırça izi kalmayacak biçimde yapılan resim ya da çizim tekniğidir (TÜBA-Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019). Genellikle tek renk ile uygulanmaktadır. Genellikle su tutma özelliği fazla olan kâğıtlar tercih edilmektedir.

II.5.1.7. Çini Mürekkebi ile Tarama Tekniği

Çini mürekkebi ile tarama tekniği, boya olarak mürekkebin kullanıldığı, çizim aracı olarak ise rapido, divit gibi tarama uçlarının kullanıldığı bir tekniktir (Yöntem, 2017, s. 37). Tarama ucunun farklı tutuşları ile farklı çizimler ortaya çıkmaktadır. Genellikle beyaz zemin kullanılmaktadır.

II.5.1.8. Pastel Boya Tekniği

İçinde vernik bulunmayan, sıkışmış pigmentlerden oluşan zor tutuşlu kalem formundaki boyaların kullanılmasına dayanan tekniktir. Pastel boyalar yağlı ve kuru olmak üzere iki çeşittir. Pürüzlü yüzeylerde tercih edilmektedir. Karışımı zor olduğu için

Çizimlerde geniş renk dizisine ihtiyaç duyulmaktadır. Parlak ve canlı renklere sahiptirler. Kalıcılığı artırmak için sabitleyici malzemeler de kullanılabilir.

II.5.1.9. Sulu Boya Tekniği

Suluboya tekniğinin en belirgin özelliği renklerin saydam ve canlı kullanımıdır. Sabır ve titizlik isteyen bir tekniktir. Pamuk ve emici kâğıtlar tercih edilir. Renk katmanlarının farklı kullanımları ile aynı rengin birçok tonunu elde etmek mümkündür.

II.5.1.10. Guaj Boya Tekniği

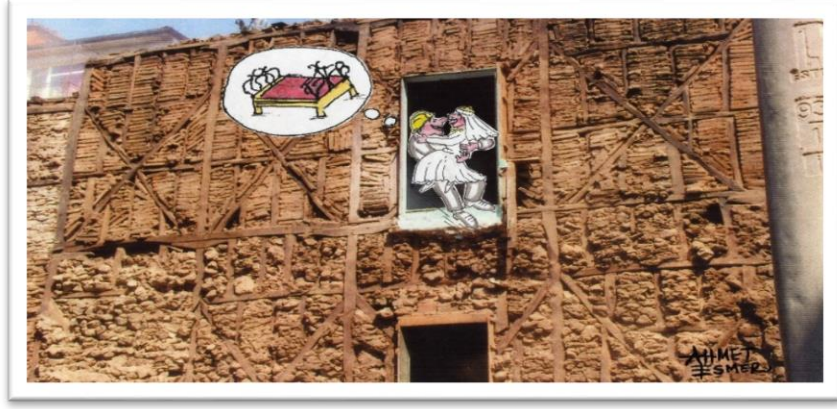
Opak bir görüntü elde etmek için kullanılan tekniktir. Boyanın suyla inceltilerek uygulanmasına dayanır. Zam ireğinin yüksek olması sebebiyle kâğıt, cam bez, plastik gibi materyallerin üzerinde kullanımına uygundur. Tüpte ve ya cam şişelerde satılmaktadır.

II.5.1.11. Akrilik Boya Tekniği

abuk kuruması ve kuruduğunda sudan etkilenmemesi gibi çalışmayı kolaylaştırıcı akrilik boyaların kullanılmasına dayanan tekniktir. Suluboya gibi saydam, guaj gibi örtücü ya da yağlı boya gibi kalın tabakalar halinde kullanılabilir (Becer, 2006, s. 218).

II.5.1.12. Karışık Teknik

21. yüzyılda sıkça karşılaşılan bir tekniktir. Aynı alışma üzerinde farklı tekniklerin kullanımına dayanmaktadır. Kuşunkalem üzerine suluboya, akrilik boya üzerine guaj boya, mürekkeple boyama üzerine suluboya, dijital baskı üzerine kuru boya çalışmaları karışık teknik çalışmalarına örnektir.

Resim 10: Karışık Teknik Örneği (Ahmet Esmer eseri)

II.5.2. Dijital Çizim Karikatür Tekniği

Teknolojinin gelişmesinden sonra 80'li yıllarda hayatımıza giren dijital çizim araçları zaman tasarrufu, düşüncüyü daha etkili şekilde hayata geçirme, yeni uygulama yöntemleri kullanabilme gibi kolaylıklar sağlamıştır. 2000'li yılların başlamasıyla da bu teknikleri uygulayabilme kolaylığı sağlayan çizim araçları ve teknolojik aletler üretilmeye başlamıştır. Tabletler dijital çizim için en çok tercih edilen alettir. Çizim için Adobe Photoshop, Corel Painter, Macromedia Freehand ve Adobe Illustrator vb. programlar kullanılmaktadır.

Resim 11: Dijital Çizim Örneği (Elena Ospina Eseri)

III. BİLGİ MERKEZLERİNDE KARİKATÜR VE İLGİLİ MEVZUAT

III.1. Bilgi Kaynağı Olarak Karikatür

“Bilgi toplumu” ya da “enformasyon toplumu” olarak nitelendirilen içinde bulunduğumuz dönem ile birlikte “bilgi”, tarım ve sanayi toplumlarındaki hammadde ihtiyacının yerini almış durumdadır. Bilginin işlenmesinden paylaşılmasına kadarki süreç boyunca bilgi teknolojilerinden faydalanmak bilgi toplumunun temelini oluşturmaktadır. Teknolojik gelişmeler sayesinde bilgiye ulaşmak kolaylaşmış, bilgi hazır enformasyon haline gelmiştir. Bilgiyi bu kadar kolay ulaşılabilir yapan teknolojiler aynı zamanda kontrolsüz bilgi yığına sebep olmuştur. Bu genişlikteki enformasyon içinde her kullanıcının ihtiyacının farklı olması bu yığının bölümlere ayrılmasını kaçınılmaz kılmıştır. Bu gereğin karşılanması için de “enformasyon planlaması” ve “enformasyon tasarımı” yapılmaktadır (Şenyapılı, 2003, s. 199). İnsanların “nasıl öğrendiği”, “nasıl öğrenmeyi tercih ettiği” ve “enformasyonu nasıl kullandığı” bu aşamada önem kazanmaktadır. Bu soruların cevabı ise enformasyonun nasıl tasarlanması gerektiğinde saklıdır. Papirüs ile başlayıp kâğıt, kitap, disket, CD-ROM lar ile gelişim gösteren bilgi ortamlarının sonuncusu ise sanal ortamdır. Geleneksel kitap teknolojinin gelişmesiyle beraber e-kitaba dönüşmüştür. Fakat kitabın yazılma/üretile “amacında” bir değişiklik yoktur. Çünkü kitap hangi formatta olursa olsun, kendisini büyük oranda meydana getiren ana unsurlardan olan içerik ve fiziki yapısı/formu ile tanınır, değer kazanır, eleştirilir, öğretir ve/veya bilgilendirir. Bu amaçları gerçekleştirirken bir ortama ihtiyaç duyar ve seçtiği ortama yazılı/kayıtlı olma zorunluluğunu taşır (Anameriç, 2014, s. 177). Bu kaidenin karikatür için de geçerli olduğu söylenebilir. Bu ortamları değiştiren ise teknoloji (Yazılım + Donanım)’dır.

Enformasyon artık elektronik medya ile gönderilmekte/taşınmaktadır. Enformasyonun tasarımında ise basılı türdeki kaynakların elektronik ortama uyarlanmış hallerini kullanıyoruz diyebiliriz. Hat sanatı tipografi öğelerine, minyatürler resimleme ve çizimlere, cilt ve kâğıt seçimi ise sayfa düzeni ve web sitesi tasarımlarına evrilmiştir. Karikatür de bu aşamada devreye girmektedir. Elektronik ortamlarda sıkça kullanılan karikatür enformasyon toplumu içinde basılı haline kıyasla daha geniş bir yer edinmiştir. Kimi zaman başlı başına kimi zamansa aracı olarak bilgi kaynağı vazifesini sürdürmektedir.

Karikatür; tekniği, rengi, biçimi ne olursa olsun kendine bir konu seçer. Bu konu kimi zaman toplumsal bir olay, bir kültür ögesi, bir karakter ya da bir duygu olabilmektedir. Toplumu ilgilendiren bütün olaylar ve olgular karikatürün yaratım sürecine bir sebep bir motivasyon kaynağı olma vazifesi görür. Bu bilgi toplama ve işleme sürecinden sonra sanatsal yönü devreye girer ve okuyucuya aktarılır. Okuma-yazma bilmeyenler, okuduğunu anlamayanlar, okuma-yazma bilip de okumayı zahmetli bulanlar, okumaya zaman ayıramayanlar gereksindiği bilgiyi karikatürler aracılığıyla almayı tercih edebilmektedir. Şenyapılı (2003) bu öğreti biçimini “karikatür çizgiyle enforme eder” olarak ifade etmektedir.

Karikatürün eğitimde kullanılması da son zamanlarda hızla yaygınlaşmaktadır. Özellikle sosyal bilgiler, tarih, coğrafya, fen ve teknoloji eğitimi gibi görsel desteğin öğrenmeyi kolaylaştırdığı derslerde karikatürlerden faydalanılmaktadır. Karikatür öğrencinin derse ilgi duymasına, odaklanmasına ve bilgiyi eğlenceyle destekleyerek anlamasına yardımcı olmaktadır. Karikatürün yorumlama ve tartışma ortamı yaratması, beyinde canlandırmasının kolay ve kalıcı olması bilgiyi de kalıcı hale getirmektedir. Literatürde bu konuda yazılmış çok sayıda makale ve tez mevcuttur (Koçoğlu (2012), Akkaya (2011), Topal (2015), Wyk (2011)).

III.2. Arşiv Malzemesi Olarak Karikatür

Karikatürler günümüz sosyal tarih araştırmalarında kullanılan, toplumun tarihsel gelişimine tanıklık eden kültürel hafıza öğeleridir. Dönemin ünlü isimlerinden, siyasal olaylarına, insanların kılık kıyafet tercihlerinden, moda olan yiyecek-içeceklerle kadar hızla tüketilen her şeyi konu edinen karikatürler toplumun aynası görevi görmektedir. Bu anlamda popüler kültürü en iyi takip eden sanatlardan biri olduğunu söylemek mümkündür. Toplumun yaşadığı bütün olayları konu edinerek belgelediği için karikatürlerin arşivlenmesi ve erişilebilirliğinin artırılması büyük önem taşımaktadır.

Arşivsel değer, bir arşiv malzemesinin; yönetsel, kanıtsal, mali, tarihi, entelektüel, kültürel, antik, kendine özgü (manevi), yasal ve parasal (maddi) değer taşıyabilir olmasıdır (Anameriç, 2014, s. 77). Bu değere sahip olan karikatürler kişisel bir dermede bulunabileceği gibi kamu kurum ve kuruluşlarında, kütüphanelerde ve müzelerde uzun zamandır toplanmaktadır. Çoğu kurumda tasnif ve düzenleme eksikliğinden dolayı kullanıma açılmayan karikatürler, taşıdığı değer açısından diğer arşiv malzemeleriyle eşit değere sahip olsa da oluşması bakımından farklılık göstermektedir. Karikatür koleksiyonları çizerlerin ve koleksiyonerlerin bağışları, müzayedeler, karikatür yarışmaları gibi farklı yollarla oluşmaktadır.

Kâğıt özelliği nedeniyle arşivlenmesi ve saklanması zor olan karikatürler, özel muhafaza koşullarına ihtiyaç duymaktadır. Tasniflenmesi için de koleksiyonun özelliğine göre doğru tasnif yönteminin seçilmesi gerekmektedir. Bu sebeple arşivlenmesi için diğer arşiv malzemelerinden farklı bir uzmanlık, özen ve dikkate ihtiyaç vardır.

Karikatürlerin bilgi kaynaklarının standartlara uygun bir biçimde nitelenerek erişime açılması bilgi hizmetleri açısından büyük bir öneme sahiptir. Herhangi bir bilgi kaynağının en önemli görevlerinden biri yaşam döngüsüne sahip olmasıdır. Kullanıcısıyla

buluşmayan bilgi kaynağı işlevini yerine getiremeyeceğinden karikatürlerin de nitelenmesi, uygun koşullarda korunması ve erişime açılması kültürel bellek enformasyonumuz için büyük bir öneme sahiptir.

III.3. Karikatür Nerelerde Bulunur?

Karikatürler en çok müzelerde daha sonra kütüphanelerde ve karikatür evlerinde karşımıza çıkmaktadır. Karikatür müzeleri bilim, teknoloji, etnografya, tarih gibi yaygın müzelere kıyasla oldukça az sayıdadır. Diğer müzeler gibi karikatür müzeleri de geçmişî yansıtmı, günümüzle kıyaslama olanağı sunar. Sadece karikatür sanatının gelişmesini izlemeyi değil, toplum tarihine ışık tutma misyonu da edinmişlerdir. Müze ve kütüphanelerin çoğu sergiler, atölyeler ve yarışmalara ev sahipliğı yapmaktadır. Ülkemizde birkaç müze ve karikatür evi bulunurken, koleksiyonlarında karikatür bulunan araştırma kütüphanesi yoktur. Sadece Milli Kütüphane’de, az sayıda karikatür kayıtlara geçmiştir. Yurt dışında ise çoğu üniversite kütüphanesi karikatür koleksiyonuna sahiptir.

III.3.1. Türkiye’deki Müzeler ve Kütüphaneler

Yurt dışında müzeler kadar kütüphanelerde de yer bulan karikatürler ülkemizde daha çok müzelerde yer almaktadır. Karikatür müzeleri çeşitli yarışmalara, atölyelere, söyleşilere ev sahipliğı yapmaktadırlar. Aşağıda Türkiye’deki karikatür müzeleri ve az da olsa dermesinde karikatür bulunan Milli Kütüphane incelenmiştir.

III.3.1.1. Neşe ve Karikatür Müzesi – İzmir

Konak Belediyesi'nin butik müzecilik anlayışının örneklerinden biri olan Neşe ve Karikatür Müzesi, İzmir'in ve Türkiye'nin görsel alandaki mizahi birikimini halkla

buluşturmak amacıyla, 1879 yılında inşa edilen tarihi bina restore edilerek 20 Ocak 2012 tarihinde açılmıştır. Ülkemizdeki ünlü karikatüristlerin yanı sıra karikatür konulu dergi ve kitaplar da müze koleksiyonu içinde yer almaktadır. Müze zaman zaman ulusal ve uluslararası sergilere, tematik film gösterimlerine, çeşitli karikatür atölyelerine, söyleşi ve sunumlara ev sahipliği yapmaktadır (İzmir Karikatür Müzesi, 2018).

Resim 12: Neşe ve Karikatür Müzesi. <http://www.konak.bel.tr/sayfa/nese-ve-karikatur-muzesi> adresinden erişildi.

III.3.1.2. Anadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi –

Eskişehir

Müze 1900'li yılların başında yapıldığı tahmin edilen Eskişehir Odunpazarı evlerinden birinin restore edilmesiyle 2004 yılında açılmıştır. Türkiye'de bir ilk olan Anadolu Üniversitesi Karikatür Sanatını Araştırma ve Uygulama Merkezi'nin yan kuruluşudur. Müzede; daimi sergi, değişken sergi bölümleri, portreler odası, Türk karikatür ustaları odası, Eskişehirli karikatürcüler odası ile kitaplık bölümleri

bulunmaktadır. Müzede karikatür çalışmalarının yapılabileceği mekânlar da tasarlanmıştır. Müze karikatür sergilerine de yer vermektedir. Müze orijinal karikatür, kitap, poster, gazete, dergi gibi başlıklarla koleksiyonunu genişletmektedir (Anadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi, 2018).

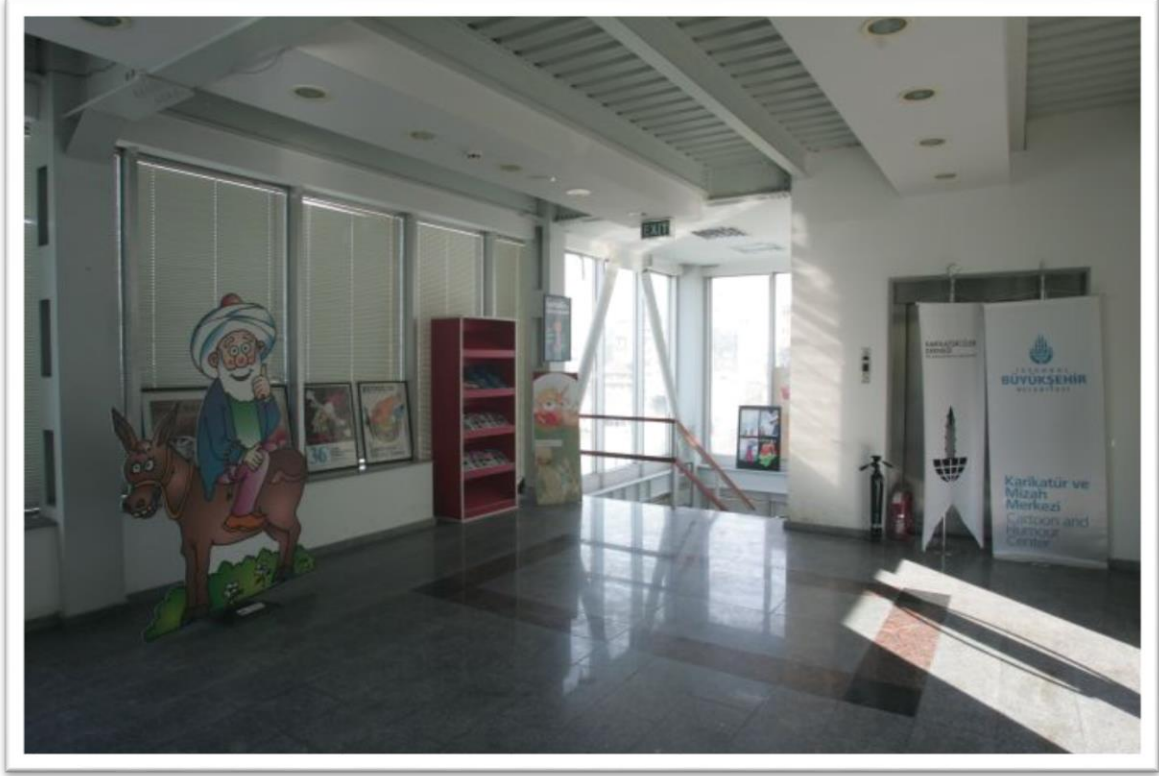

Resim 13: Eskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi.
http://www.ekm.anadolu.edu.tr/muze_hakkinda.htm adresinden erişildi.

III.3.1.3. İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) Karikatür ve Mizah Merkezi – İstanbul

1975 yılında Karikatürcüler Derneği'nin girişimiyle açılan müze 12 Eylül 1980 tarihinde kapatılmıştır. Uzun bir süre kapalı kalan müze 27 Şubat 1989 tarihinde tekrar hizmet vermeye başlamıştır. Türkiye'nin ilk karikatür müzesi olma özelliğini taşıyan müze, Türk karikatürünün başlangıcından günümüze doğru geçirdiği evrelerin örnekler ve belgelerle anlatıldığı sürekli bir sergi mevcuttur. Sürekli serginin yanı sıra ulusal ve uluslararası karikatür sergileri de düzenlenmektedir. Ziyaretçilere sunulan baskı

atölyeleri ile karikatür sanatına emek verenler desteklenmektedir. Müzede Türkiye`de ve dünyada yayımlanmış karikatür ve mizah ile ilgili yayınların bulunduğu bir mizah kitaplığı da mevcuttur (İBB Karikatür ve Mizah Merkezi, 2018).

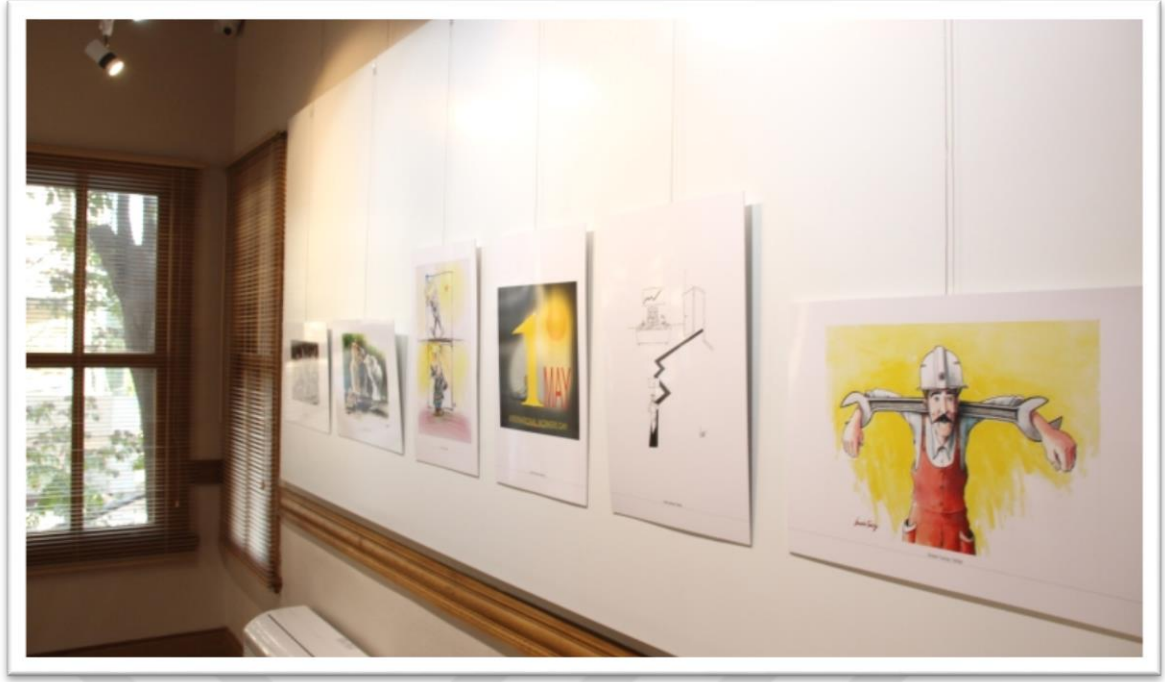

Resim 14: İBB Karikatür ve Mizah Merkezi.

<http://ataturkkitapligi.ibb.gov.tr/ataturkkitapligi/index.php?dil=tr&p=3&ID=2>
adresinden erişildi.

II.3.1.4. Kadıköy Belediyesi Karikatür Evi – İstanbul

1906 yılında inşa edilmiş, önceleri konut olarak kullanılan, Kadıköy Belediyesi tarafından restore edilerek 30 Eylül 2016’da açılışı gerçekleştirilen Karikatür Evi; karikatür sanatının gelişmesini, karikatürü her yaştan insan ile buluşturmayı, aynı zamanda karikatür sanatını geleceğe aktaracak eğitim odağını sunmayı amaçlamaktadır. Arşiv ve kütüphane bölümünün hazırlık aşamasında olduğu karikatür evi; atölyeler, anma ve söyleşiler ile hizmet vermektedir (Kadıköy Belediyesi Karikatür Evi, 2018).

Resim 15: Kadıköy Belediyesi Karikatür Evi.

<http://www.gazetekadikoy.com.tr/kultur-sanat/emegin-karikaturleri-kadikoy-de-h10503.html> adresinden erişildi.

III.3.1.5. Atilla Özer Karikatür Müze Evi – Eskişehir

Karikatür sanatına önemli katkılarda bulunmuş, Eskişehirli Karikatürist Prof. Dr. Atilla Özer'in adının verildiği müzede karikatüristin 36 yıllık birikimi, eserleri, afişleri ve 420 civarında karikatürü sergilenmektedir. Özer'in vefatından sonra Tepebaşı Sanat Galerisi'ne 'Prof. Dr. Atilla Özer'' adı verilmiştir. 2016 Eskişehir Sanat Mekânı Ödülü ve 2017 Karikatür Atölyeleri Ödülü bulunan galeride sergiler, atölyeler, kurslar düzenlenmektedir (Prof. Atilla Özer Müze Evi, 2018).

Resim 16: Prof. Dr. Atilla Özer Karikatürlü Ev.

<http://egazete.anadolu.edu.tr/kultur-sanat/34562/prof-atilla-ozek-karikaturlu-evde-turizm-ve-baris-karikatur-sergisi> adresinden erişildi.

III.3.1.6. Milli Kütüphane- Ankara

Ülkemizde koleksiyonunda karikatürlere yer veren tek kütüphane Milli Kütüphanedir. Yaklaşık 40 adet karikatür kitap dışı materyaller koleksiyonunda yer almaktadır. Bu karikatürlerin basit düzeyde nitelendirme kayıtları mevcuttur. Karikatürlere çevrimiçi olarak erişim yoktur.

III.3.2. Dünyada Karikatür Müzeleri ve Kütüphaneleri

Sayıları gün geçtikçe artan karikatür müzeleri yurt dışında da benzer şekilde hizmet vermektedir. Hem ulusal hem de uluslararası sergilere ev sahipliği yapan başlıca müzeler aşağıda incelenmiştir.

III.3.2.1. The Cartoon Museum – Londra, İngiltere

1998 yılında bir grup karikatürist, koleksiyoncu ve karikatüre ilgi duyan insanın karikatürü destekleme, teşvik etme ve sergileme amacıyla “Karikatür Sanatı Vakfı” adıyla bir araya gelmesiyle müzenin ilk adımları atılmıştır. Küçük mekânlarda çeşitli sergilerin ardından 2006 yılında müze kendi binasına taşınmıştır. Müze koleksiyonunda ünlü karikatüristlerin çizimleri, gravürleri, suluboya yazıları gibi eserler bulunmaktadır. Ayrıca müze kütüphanesi karikatür ve çizgi romanlar hakkında 6.000'den fazla kitap ve 1980 yılına kadar uzanan geniş bir çizgi roman arşivi içermektedir (The Cartoon Museum - museum collection and library, 2018).

Resim 17: The Cartoon Museum.

<https://thecartoonmuseum.wordpress.com/about/> adresinden erişildi.

III.3.2.2. The Eryk Lipinski Museum of Caricature - Varşova,

Polonya

1978 yılında açılan müze ismini kurucusu ve ilk yöneticisi olan Polonyalı karikatürist Eryk Lipinski'den almaktadır. Müze koleksiyonu 20.000'den fazla yerli ve

yabancı karikatüristin karikatürlerini içermektedir. Düzenli olarak bireysel ve tematik sergilerin düzenlendiği müze kalıcı bir sergiye sahip değildir. Açıldığından beri 300’den fazla geçici sergiye ev sahipliği yapmıştır. Düzenlenen sergilerin resimli katalogları da müzede yer almaktadır. Müze sanat tarihçileri, basın yayıncıları, film ve televizyon yapım şirketleri tarafından sıklıkla kullanılmaktadır (The Eryk Lipiński Museum of Caricature-About us, 2018).

Resim 18: The Eryk Lipinski Museum of Caricature.

http://www.muzeumkarykatury.pl/joomla/en/index.php?option=com_content&view=article&id=72&Itemid=268 adresinden erişildi.

III.3.2.3. Tabriz Cartoon Museum – Tebriz, İran

2001 yılında kurulan Tebriz Karikatürcüler Derneği’nin katkılarıyla açılan müze İran’ın tek karikatür müzesidir. 17 yıldır çeşitli yarışma ve sergilerle aktif olarak hizmet vermektedir. Müze arşivinde yüz ülkeden iki bin orijinal sanat eseri bulunmaktadır. Müzede çok sayıda karikatürün yanında Tebriz’de basılmış karikatür kitapları, karikatür

posterleri, kartpostallar, pullar ve kartvizitler bulunmaktadır (Home -Tabriz Cartoons,| 2018).

Resim 19: Tabriz Cartoon Museum.

<http://tabrizcartoons.com/en/exhibitions/169-hamed-shahir-exhibition-and-work-shop-in-tabriz-cartoon-museum.html> adresinden erişildi.

III.3.2.4. Ohio State University- Billy Ireland Cartoon Library & Museum – Ohio, ABD

Ohio Eyalet Üniversitesi'ne bağlı kütüphane 1977 yılında özgün sanat eserleri ve el yazması bağışlarıyla beraber oluşmaya başlamıştır. Müze Milton Caniff Okuma Odası, İletişim ve Grafik Sanatlar Kütüphanesi; Karikatür, Grafik ve Fotoğraf Sanatları Araştırma Kütüphanesi gibi isimlerden sonra 2009 yılında günümüzdeki adını almıştır. Müze şu anda baskılı karikatür sanatını belgeleyen en büyük ve en kapsamlı akademik araştırma kuruluşudur. Koleksiyon 300.000 karikatür, 45.000 kitap, 67.000 dergi, 3.000 el yazması eser ve 2,5 milyondan fazla gazete ve çizgi roman kesiğini içermektedir. Karikatürler Dublin Core üst veri standardı ile nitelenip dijitalleştirilerek erişime açılmıştır. Kütüphanede sergiler, ödüllü yarışmalar, çalıştaylar, hediyelek eşya fuarları da düzenlenmektedir (Billy Ireland Cartoon Library and Museum, 2018).

Resim 20: Ohio State University- Billy Ireland Cartoon Library & Museum.
<https://cartoons.osu.edu/events/treasures-from-the-collections-of-the-billy-ireland-cartoon-library-museum/> adresinden erişildi.

III.3.2.5. Library of Congress – Washington, ABD

Ülkelerin ulusal kütüphanelerinin çoğunda karikatürlere yer verilmiştir. 337 dijital koleksiyonun bulunduğu dünyanın bu en büyük ulusal kütüphanesinde 35.000’den fazla karikatür bulunmaktadır. Bu karikatürler 8 koleksiyonda toplanmıştır. 1700’lü yıllardan günümüze kadar geniş bir zaman dilimini kapsayan koleksiyon çoğunlukla Amerikan gazete ve dergilerinde yayımlanmış karikatürlerden oluşmaktadır. Karikatürlerin MARC21 ve Dublin Core üst veri standartları ile nitelemesi yapılmıştır (Resources for the Study of Caricature and Cartoons..., 2018).

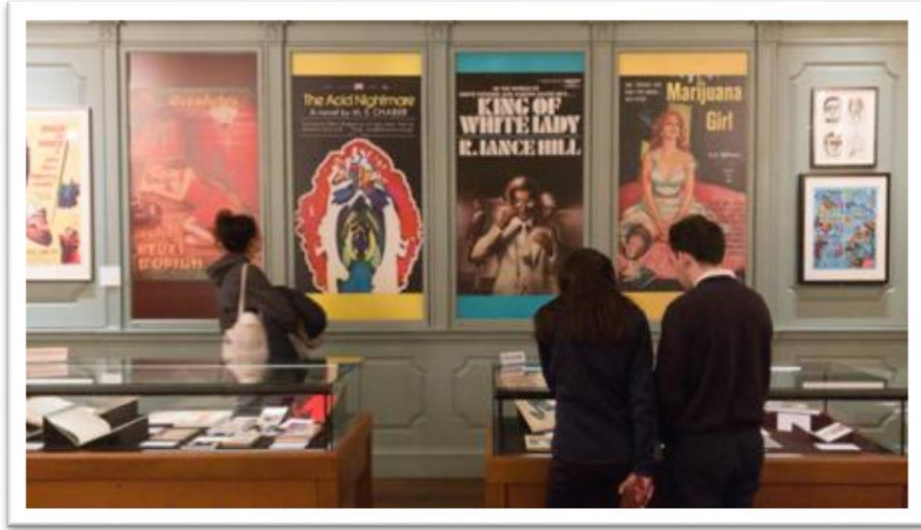

Resim 21: Library Of Congress Prints and Photographs Okuma Odası.

<https://blogs.loc.gov/picturethis/2017/05/whats-in-all-those-file-cabinets-pictures-for-browsing/> adresinden erişildi.

III.3.2.6. Harvard University Library – Massachusetts, ABD

Dünyanın en büyük üniversite kütüphanelerinden biri olan Harvard Üniversitesi Kütüphanesi geniş bir karikatür koleksiyonuna sahiptir. Koleksiyon 14.000'in üzerinde siyaset, spor, başkanlık seçimleri, uluslararası ilişkiler, çizgi film karakterleri, çeşitli ülkeler gibi 30'dan fazla konuda karikatür içermektedir. Karikatürler İngilizce ve Fransızca ağırlıklı olup İtalyanca, Japonca, Almanca dillerinde de karikatürler bulunmaktadır. Karikatürler MARC21 üst veri standardı ile nitelenmiştir. Karikatürlere dijital ortamda erişim vardır (Explore Collections | Harvard Library, 2018).

Resim 22: Harvard Üniversitesi Houghton Kütüphanesi.
<https://library.harvard.edu/libraries/houghton> adresinden erişildi.

III.3.3. Karikatürlerde İlgili Mevzuat

Üretilen her karikatür, formatı ne olursa olsun telif hakkı kapsamında korunmaktadır. Telif hakkı; kişinin her türlü fikri emeği ile meydana getirdiği eserlerin, izinsiz yeniden üretilmesine, yayımlanmasına veya satılmasına karşı, kişiye bulunduğu ülkenin mevzuatı uyarınca belirli süre için verilen yasal güvencedir (TÜBA - Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2018). Telif hakları, ulusal ve uluslararası yasalarla korunmaktadır. Dünyada dengeli ve ulaşılabilir bir fikri mülkiyet sistemi oluşturabilmek ve yönetebilmek için oluşturulmuş uluslararası kuruluşların en başta geleni Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü'dür. Merkezi İsviçre'de bulunan World Intellectual Property Organization (WIPO) fikir, mülkiyet hakları, politikalar, bilgi alma ve iş birlikleri konularında hizmet veren bir kuruluştur. Kuruluşa 191 ülke üyedir. Türkiye 12 Mayıs 1976 tarihinde örgütün üyesi olmuştur (Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü, 2018).

Ülkemizde telif hakkı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ile korunmaktadır. Karikatürler de bu Kanun kapsamındadır. Bu Kanunun amacı,

“Fikir ve sanat eserlerini meydana getiren eser sahipleri ile bu eserleri icra eden veya yorumlayan icracı sanatçıların, seslerin ilk tespitini yapan fonogram yapımcıları ile filmlerin ilk tespitini gerçekleştiren yapımcıların ve radyo-televizyon kuruluşlarının ürünleri üzerindeki manevi ve mali haklarını belirlemek, korumak, bu ürünlerden yararlanma şartlarını düzenlemek, öngörülen esas ve usullere aykırı yararlanma halinde yaptırımları tespit etmektir.”

Kanun’da karikatürleri ilgilendiren maddeler şöyledir. (Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, 2018):

- Kanun’un 4. Maddesi güzel sanat eserleri içerisinde estetik değere sahip olan; Yağlı ve suluboya tablolar; her türlü resimler, desenler, pasteller, gravürler, güzel yazılar ve tezhipler, kazıma, oyma, kakma veya benzeri usullerle maden, taş, ağaç veya diğer maddelerle çizilen veya tespit edilen eserler, kaligrafi, serigrafi, heykeller, kabartmalar ve oymalar, mimarlık eserleri, el işleri ve küçük sanat eserleri, minyatürler ve süsleme sanatı ürünleri ile tekstil, moda tasarımları, fonografik eserler ve slaytlar, grafik eserler, *karikatür eserleri* ve ter türlü tiplerdir ifadesi kullanılmaktadır. Eserinin yayımlanması ve süresi hakkında karar verici eser sahibidir. Eser ülke kültürü için önemli görüldüğü takdirde Kültür Bakanlığı eser sahibine tanınan hakları kendi adına kullanabilir (Madde 19).
- Bir eserin aslını veya çoğaltılmış nüshalarını, radyo-televizyon, uydu ve kablo gibi telli veya telsiz yayın yapan kuruluşlar vasıtasıyla veya dijital iletim de dâhil olmak üzere işaret, ses ve/veya görüntü nakline yarayan araçlarla yayımlanması ve yayımlanan eserlerin bu kuruluşların yayınlarından alınarak başka yayın kuruluşları tarafından yeniden yayımlanması suretiyle umuma iletilmesi hakkı münhasıran eser sahibine aittir. (Madde 25)

- Koruma süresi eser sahibinin yaşadığı müddetçe ve ölümünden itibaren 70 yıl boyunca devam eder. (Madde 27)
- Çoğaltımı ve yayımı eser sahibi tarafından açıkça men edilmemiş olan ve umumi kütüphane, müze ve benzeri müesseselerde saklı bulunan henüz yayımlanmamış veya alenileşmemiş eserler, mali haklarla ilgili koruma süresi dolmuş olmak şartıyla, bulunduğu kamu kurum ve kuruluşuna ait olur. (Madde 46)

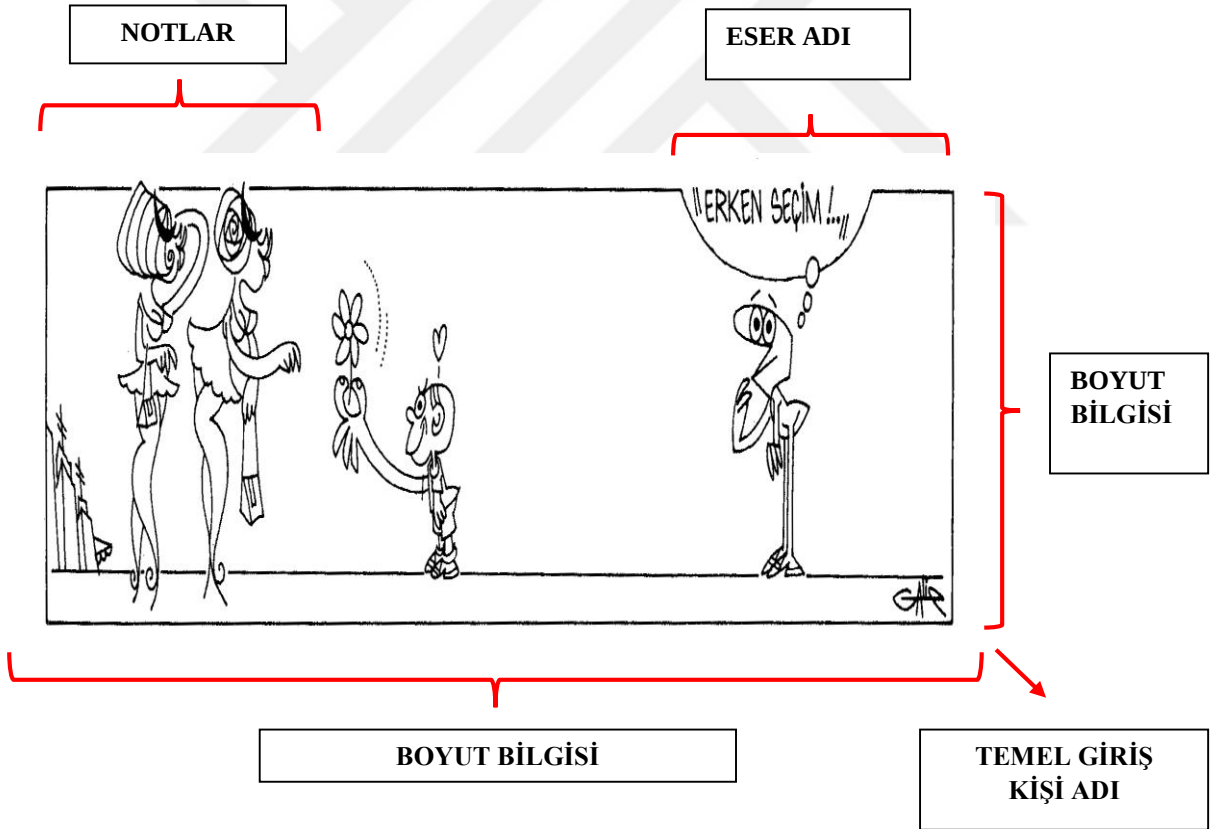
Telif haklarına dâhil olan bir diğer hak ise dağıtım hakkıdır. Sanatçı eserinin yayımlanıp yayımlanmayacağı hakkında kararı kendinde saklı tutar. Ülkemizde bu hak 29.08.2012 tarihinde yürürlüğe giren Çoğaltılmış Fikir ve Sanat Eserlerini Derleme Kanunu ile saklı tutulmaktadır. Kanun'da karikatürlere özel bir yer verilmemiştir. Bu Kanunun amacı:

“Ülkemizin kültürel varlığı ile bilgi birikimini oluşturan fikir ve sanat eserlerinin basılmış veya çoğaltılmış nüshaları ile ikili ya da çok taraflı anlaşmalar uyarınca yurt dışında basılan veya çoğaltılan fikir ve sanat eserlerinin etkin, sağlıklı ve eksiksiz bir biçimde toplanması, gelecek kuşaklara aktarılması, elverişli ortamlarda saklanması, korunması, düzenlenmesi ve toplumun bilgi ve yararına sunulmasına ilişkin esasları belirlemektir.”

Kanunun 4. Madde'sinde kanun kapsamına giren eserler sıralanmıştır. Karikatür bu eserler içerisinde yer almamaktadır. Fakat c fıkrasında “afiş, kartpostal, gravür, reproduksiyon, basılı fotoğraf gibi grafik eserler” kapsamına dolaylı olarak dâhil olabilmektedir (Çoğaltılmış Fikir ve Sanat Eserlerini Derleme Kanunu, 2018).

IV. BÖLÜM KARİKATÜRLERİN NİTELENMESİ

Karikatürlerin nitelenmesi özen, dikkat, zaman ve birtakım yeterlilikler istemektedir. Öncelikle karikatür üzerindeki bilgilerin erişim açısından nasıl yardımcı olacağı ve bu bilgilerin standartlaşma sağlayabilmek için nasıl bir düzende kullanılması gerektiğine karar vermek gereklidir. Karikatürlerin nitelenmesinde ortaya çıkan en büyük unsur görsel özellikleridir. Görsel özellikler verilmek istenen mesaj konusunda en büyük yardımcıdır. Bazı karikatürlerde bulunan metin öğeleri de bu mesajın iletiminde büyük rol oynamaktadır. Nitelemde karikatür üzerinden elde edebileceğimiz bilgiler karikatür özelinde değişse de genel olarak şunlardır: boyut bilgisi, karikatürist ismi, renk ve kâğıt özelliği, teması/konusu ve varsa eser adıdır.

Resim 23: Niteleme için Karikatür Üzerinden Alınabilecek Bilgiler

IV.1. Karikatürlerde Bibliyografik Erişim Sorunları

Bibliyografik erişim, enformasyon sürecinin bir parçasıdır ve veri yönetimiyle ilgili sorunları kapsar. Genel olarak bilgiye erişimin önündeki en önemli engel, tek biçim uygulamaların olmayışıyla açıklanır (Köklü, 2009, s. 89). Farklı format ve türleriyle belli bir kalıba sığması güç olan karikatürler nitelemde de büyük bir özen ve dikkat gerektirmektedir. Kendine has özelliklere sahip olan karikatürlerin nitelenmesinde dikkat edilecek en önemli husus üzerindeki bilgilerin doğru yorumlanmasıdır. Bir sanat eseri olarak verilmek istenen mesajın çizgide gizli olması birtakım zorluklara sebep olmaktadır.

IV.1.1. Tarih Tespiti Zorluğu

Kitap, dergi, gazete gibi bilgi kaynaklarının aksine karikatürler üzerinde genellikle tarih bilgisinin bulunmaması kataloglama için büyük bir zorluk yaratmaktadır. Karikatür kataloglamasında çoğu zaman iki tür tarih bilgisine ihtiyaç duyulmaktadır. Bunlardan ilki karikatürün temasını oluşturan konunun ait olduğu dönem bilgisidir. Özellikle siyasi ve tarihi karikatürlerde bu tarihin tespiti önem taşımaktadır. Bazı temalar tarihi tespit etmek için oldukça yardımcı olabilmektedir. İkinci Dünya Savaşı karikatürleri bunun en güzel örneğidir. Diğer tarih bilgisi ise karikatürün çizildiği tarihtir. Bu bilgi bazen karikatür üzerinde yer almaktadır. Tarihin olmadığı durumlarda en yakın tahmin çizerin yaşadığı dönem üzerinden elde edilebilmektedir.

IV.1.2. Konu Tespiti Zorluğu

Karikatürler genellikle tespiti zor olan konuları içerir. Geniş bir zaman dilimini kapsayan konular yerine arka plan bilgisi gerektiren özel kişiler, olaylar, mekânlar, karikatürlerin konularını oluşturmaktadır (Dyer, 2014, s. 280). Genel konu tespiti

sağlansa bile tarih bilgisi eksikliğinden dolayı karikatürü bire bir ifade edecek olan konuyu bulmak çoğu zaman zor olmaktadır. Konu tespitinde karşılaşılan bir diğer zorluk da karikatürde çizilen şeylerin her zaman kendi anlamını temsil etmemesidir. Fotoğraf, pul ve resimlerde gördüğümüz şeyin anlatılmak istenen şey olması mümkündür. Karikatürlerde ise genelde görülen ve anlatılmak istenen farklıdır. Örneğin fötr bir şapka tanınmış bir kişiyi, şişman ve zayıf insanlar zengin ve fakiri, bir ülkenin bir anıtı o ülkeyi temsil edebilmektedir. Ya da herhangi bir nesne karikatürün konusuna göre farklı anlamlara bürünebilmektedir. Metaforlar, sembolizm öğeleri, temsili eşyalar karikatürlerde sıkça kullanılan öğelerdir. Bu öğeler çözümlenmeye ihtiyaç duyar. Karikatür çözümlemesi yapmak için de değişik birkaç teknikten söz etmek mümkündür. Alt yazı veya balon içinde verilmiş konuşmaların olduğu karikatürler için söylem analizi, yazısız karikatürler için göstergebilim çözümleme yöntemi kullanılabilecek teknikler arasındadır (Bayram, 2009, s. 115).

IV.1.3. Kültürel Otorite Bilgisi

Karikatürler diğer bilgi kaynaklarından farklı olarak her bilginin açık açık verilmediği, belli bir dikkat ve eğilime ihtiyaç duyulan kaynaklardır. “ Karikatür okumak” , karikatür kültürüne aşina olmak hangi bilginin nereye gizlenmiş olabileceğini bilmek kataloglamada artı sağlayan değerlerdir. Karikatürlerin anlam kazanması için okuyucuya ihtiyacı vardır. Karikatürleri doğru bir şekilde okuyucusu ile buluşturmak da belli bir otorite tarafından yapıldığında amacına ulaşacaktır. Karikatürler belirli bir bakış açısını temsil eder. Örneğin bir müzik grubunun şarkı sözü metin olarak kullanıldığında bu kimileri için sadece bir cümle iken grubun dinleyicisi için çizgi ve yazı bütünlüğünün sağlandığı mantıksal bir çerçeveye oturabilecektir. Padişah II. Abdülhamid karikatürcüler tarafından burnu dikkat çekici bir biçimde öne çıkarılarak çizilmiştir. Bu görselleştirmenin çok sık kullanımının sonuncunda II. Abdülhamid burundan ibaret

şekilde karikatürize edilmeye başlamıştır (Cantek ve Gönenç, 2017, s. 72). Bu durumu bilmeyenler için çizim sadece burundan başka bir şey ifade etmeyecektir. Bu sebeple kataloglama öncesi koleksiyonun konusuna, türüne, diline, çizildiği döneme göre kültürel birikime sahip olmak ya da derin bir araştırma yapmak fayda sağlayacaktır.

IV.1.4. Karikatüristin Tarzı

Karikatürler konu, çizim tekniği gibi farklı yönleriyle kategorize edilse de aslında her karikatür ayrı bir türün örneğidir. Her biri kullanılan çizim tekniği, ifade biçimiyle diğerlerinden ayrılır. Bunun sebebi karikatüristlerin kendine özgü tarzıdır. Konuyu ele alış biçimleri, kullandıkları teknik, yazı dili gibi birçok etken bu farklılığı meydana getirir. Bir karikatüristin tarzını bilmek karikatürü anlamada büyük önem taşır. Karikatürist bilgisi eksik olan karikatürler bu sayede tamamlanabilir. Örneğin Umut Sarıkaya karikatürlerinde karakterlerin dudaklarını her zaman aynı stilde çizmektedir. Bu Sarıkaya'nın karikatürlerini tespit etmede kolaylık sağlamaktadır. Charles Henry Sykes (1882–1942) ise karikatürlerinde Hitler'i temsil ederken bıyık ve gamalı haç kullanmaktadır (Dyer, 2014, s. 284). Hitler gözükmediği halde konu tespitinde bu bilgi çok değerlidir.

IV.1.5. Gündeme Hâkimiyet Zorluğu

Günümüzde sosyal medya araçları, gazeteler ve dergiler hızla değişen gündemi takip eden kitle iletişim araçlarıdır. Buralarda yayımlanan karikatürler de aynı hızla gündemi takip etmektedir. Gündem konusu o yıl, o ay, veya o hafta tartışılan bir olay ya da kişi olabileceği gibi bir saat sonra haber niteliğini yitirecek herhangi bir şey de olabilmektedir. Bu sebeple karikatürist gündemde olan herhangi bir konuyu kendine tema

seçebilmektedir. Karikatüristin dikkatini neyin çektiğini ya da hangi konuda farkındalık yaratmak istediğini gündemden uzak birisinin anlaması zordur.

IV.1.6. Yazısız Karikatürler

Konuşma balonu ya da alt metin açıklaması olan karikatürleri anahtar sözcük ile erişilebilir hale getirmek kolaydır. Fakat yazısız olanlarda karikatürü erişilebilir yapacak olan kataloglamasıdır. Doğru konu, yazar bilgisi ya da anahtar sözcük verilmediğinde karikatüre ulaşmak ne yazık ki imkânsıza yakındır. Bu aşamada yukarıda bahsedilen gündeme hâkim olma, karikatürist tarzı, kültürel otorite bilgisinin hepsine ihtiyaç duyulmaktadır.

IV.2.Karikatürlerin Nitelenmesinde Ayırt Edici Alanlar

Niteleme işlemi yaparken dikkat edilmesi gereken iki nokta vardır. Bunlardan ilki kaynağı ayırt edici niteliklerine göre nitelemek ve ortak özelliklere sahip kaynakların bir arada olmasını sağlamak. Bu durum niteleyici kataloglama ile sağlanmaktadır. Niteleyici kataloglama; konusal olmayan niteleyici erişim uçları sağlayan bir kataloglama türüdür (IFLA, 2009). Kataloglamada kullanılan düzey ve yöntemler kaynağın türüne, elde edilen bilginin detayına göre değişim göstermektedir. Kataloglama kuralları arasında en yaygın kullanıma sahip olan Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları II (AAKK II)'dir.

AAKK II ve Machine Readable Cataloging (MARC) standartlarına göre “grafik” materyal türü içerisinde yer alan karikatürlerin özel tür, içerik ve belirteç tanımlamaları yapılmamıştır. The International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA) tarafından hazırlanan International Standard Bibliographic Description for Non-Book Materials (ISBD-NBM) adlı çalışmanın 1987 ve 2011 versiyonlarında da karikatürlere özel bir yer ayrılmamıştır. Ancak sanatsal içeriğe sahip eserler altında “graphics” ya da “drawings” başlıkları altında değerlendirmek mümkündür. 1982 yılında Library of Congress (LC)

tarafından yayımlanan, Descriptive Cataloging of Rare Materials: Graphics (DCRM (G)) cildinde karikatürlere yer verilmiştir (Bibliographic Standards Committee with The Librray of Congress, 2013, s. 7).

Karikatürlerin nitelemesinde kullanılan alanlar diğer bilgi kaynakları ile benzeşmektedir. Ayırt edici özelliklerini belirtmek için kullanılan alanlar temel giriş, eser adı ve sorumluluk alanı, fiziksel niteleme alanı, konu alanı ve notlar alanıdır. Bu alanlar en etkili biçimde kullanılarak karikatürleri farklı kılan özellikleri nitelenir.

IV.2.1. Temel Giriş - Kişi Adı

Karikatürlerin nitelenmesinde çizerin ya da karikatürün ortaya çıkmasından sorumlu kurumun belirtildiği alandır. Bu alanda kitap yazarları nasıl belirtiliyorsa karikatürist girişi de o şekilde yapılır. Karikatür üstünde çoğunlukla çizerin tam adı değil imzası bulunmaktadır. Çizer tespiti yarışma karikatürlerinde kolay olurken, bağış vb. yolla sağlanan karikatürler için imza ya da paraf sahibi tespiti yapmak gerekmektedir. Karikatür nitelemesi yapan yurt dışı kütüphaneler MARC21 formatında kişi ilişki terimi “artist” olarak kullanılmıştır. “Karikatürist” nitelemesi henüz kullanımda değildir. MARC21 formatında temel giriş eğer kişi ise 1XX’lü alanlar kullanılmaktadır. Giriş genelde çizerden yapılır ve 100 alanı kullanılır. Eğer karikatürün ortaya çıkmasından sorumlu bir kişi değil de kurum ise 110 alanı kullanılmalıdır. Dublin Core formatında ise “creator” alanı temel giriş alanı olarak kullanılmaktadır.

IV.2.2. Eser Adı ve Sorumluluk Alanı

Karikatürlerde bilginin ana kaynağı karikatürün kendisi olduğu için eser adını belirlemek zor olabilmektedir. Karikatür üstünde karikatürü temsil edebilecek başlık görevinde bir metin varsa bu metin tırnak içinde eser adı olarak kaydedilir. Metin yoksa

karikatür üzerinde görülen kişi, nesne, konu ya da temayı temsil edecek nitelikte bir eser adı belirlenerek köşeli parantez içinde belirtilir. Kaynağa erişim açısından en büyük paya sahip olan eser adı tespiti karikatürler için oldukça önemlidir. Verilecek eser adı anahtar sözcük ve konu tespitine de yardımcı olacağından bilginin doğru olması kaynağı erişilebilir bir kaynak haline getirmekte en büyük yardımcılardan biridir.

Karikatürlerde sorumluluk bildirim alanı karikatürün çizerine ve çizilmesinde, resimlendirilmesinde katkıda bulunan kişilere ait olan alandır. MARC21 formatında eser adı ve sorumluluk bilgisi için 245 alanı kullanılır. Bu alanda ayrıca materyal türü de belirtilmektedir. Karikatürler “grafik” materyal türü kapsamında değerlendirilmektedir. Dublin Core’da ise bu bilgi “type” alanında belirtilir.

IV.2.3. Fiziksel Niteleme Alanı

Fiziksel niteleme alanı karikatürlerin ölçülebilen özelliklerinin, miktarının, boyama türü ve kâğıt tipinin belirtildiği alandır. Ayrıca dijital dosya özelliği, karikatürün renk içeriği, yazı tipi, boyutu, katlanma sayısı, orijinallik durumu gibi özellikleri de fiziksel niteleme kapsamında incelenmektedir. Boyut olarak kâğıt ve çizim alanı ölçüleri ayrı ayrı belirtilebilmektedir. Karikatür renkliyse ‘renkli’, iki renkliyse renklerin adı belirtilerek niteleme yapılmaktadır. Varsa karikatürü desteklemek için kullanılan materyaller de bu alanda belirtilir. MARC21 formatında 3XX’lü alanlar fiziksel niteleme için ayrılmıştır. Dublin Core’da ise “extend”, “medium” ve “format” alanları kullanılmaktadır.

IV.2.4. Notlar Alanı

Karikatür gibi ayrıntı bilgilerin çok olduğu kaynaklarda notlar alanının özel bir önemi vardır. Karikatürün kondisyonu, varsa sergisinin adı, ödül bilgileri, erişimle ilgili kısıtlamalar, kullanımına yönelik bilgiler, kullanıcı için tavsiye ve uygunluk durumu, varsa diğer

formatları, sağlanma şekli, dili gibi bilgiler notlar alanına kaydedilir. MARC21 formatında 5XX'lü alanlar, DC'da ise “language”, “rights”, “audience education level”, “description” alanları notlar için kullanılabilecek alanlardır.

IV.2.5. Konu Alanı

Karikatürlerde çizilen öğeler her zaman ilk akla gelen figürü temsil etmediğinden tespiti en zor alanlardan biri de konu alanıdır. Varsa karikatür üzerindeki metin yardımıyla yoksa karikatürün teması üzerinden konusu tespit edilmelidir. MARC21 formatında 6XX'lü alanlar konu için kullanılmaktadır. DC formatında ise “subject” alanı kullanılmaktadır.

IV.3. Karikatürlerin Nitelenmesinde Kullanılabilecek Üst Veri Standartları

IV.3.1. MARC21 (Machine Readable Cataloging 21)

MARC, 1966 yılında gönüllü 40 kütüphane arasından seçilen 16 kütüphanenin olduğu bir proje ile LC tarafından temelleri atılan makinece okunabilir bir katalog standardıdır. Projenin temel amaçları kart katalog üzerindeki bilgilerin bilgisayara kaydedilmesi, istenildiğinde bu bilgilere ulaşılması ve ulusal düzeyde standartlaşmanın sağlanmasıydı (Seikel & Steele, 2011, s. 324). MARC-I projesi kısa sürede ortaya çıkmasından dolayı ihtiyaçları tam anlamıyla karşılayamamıştır. 1968'de sadece kitaplara yönelik olan MARC-I' in aksine bütün materyal tiplerine uygulanabilen ve eksikleri büyük ölçüde giderilmiş MARC-II standardı ortaya çıkmıştır. Bu standart 1971 yılında Amerikan standardı, 1973 yılında da ISO-2709 kod numarasıyla uluslararası standart olarak kabul edilmiştir (Atılgan, 1991, s. 10). 1980 yılında Kongre Kütüphanesi MARC formatını bir kez daha gözden geçirerek US/MARC formatının temel ilkelerini belirlemiştir. Farklı ülkelerin farklı versiyonlarını kullandığı format 1999 yılında United

States/Machine Readeble Cataloging (US/MARC) ve Canada/Machine Readeble Cataloging (CAN/MARC) standartlarının birleşmesiyle uluslararası standardına kavuşmuştur. 21. yüzyılın formatı olması temennisiyle MARC21 adını almıştır.

Başlık, dizin ve değişken alanlar olmak üzere 3 temel bileşimden oluşan MARC kaydı her türlü bilgi kaynağının nitelenmesinde kullanılabilmektedir. Üst veri standartları arasında en yaygın kullanıma sahip olan MARC21 formatı niteleyici bilginin kaynak üzerinden elde edildiği karikatürler için de en uygun standartlardan biridir.

IV.3.2. DCMI (Dublin Core Metadata Initiative)

Dublin Core kaynakların tanımlanması, kaydedilmesi, kullanıma sunulması amaçlı 15 temel elementten oluşan bir standarttır. Kökleri 1994 yılında Chicago’da düzenlenen 2nd World Wide Web Konferansı’na dayanmaktadır. 1995 yılında National Center for Supercomputing Applications (NCSA) ve Online Computer Library Center (OCLC) iş birliği ile Dublin’de düzenlenen bir çalıştayda web tabanlı bir sistemde “kaynakların tanımlanması için hangi alanlara ihtiyaç vardır?” sorusuna yanıt olarak temel elementler belirlenmiştir. Sonraki süreçte İngiltere, Finlandiya, Almanya, Kanada, Japonya gibi çok sayıda ülkede konferanslar düzenlenmiştir. 2001 yılında konferanslar eğitimler, posterler, makaleler ile zenginleşmiş 50’den fazla ülkeden 1500’ün üzerinde üyesiyle Dublin Core uluslararası bir standart haline gelmiştir. İlgili çalışmaları Dublin Core Metadata Initiative isimli kuruluş gerçekleştirmektedir (DCMI: History of the Dublin Core Metadata Initiative, 2019).

Dublin Core kaynağın içeriğiyle, entelektüel ve seçici özellikleriyle ilgili alanlardan oluşmaktadır. Dublin Core yapısında bulunan elementlerin hepsi tekrarlanabilir yapıdadır ve sıralamaları önemsizdir. Simple ve Qualifiers olmak üzere iki versiyonu bulunmaktadır. Genişletilebilir bir üst veri standardı olması kaynak

özgünlüğünü ifade etmede kolaylık sağlamaktadır. Esnekliği ve kullanım kolaylığı ile bütün bilgi kaynakları için uygulanabilir olan Dublin Core, karikatür nitelemesinde kullanılabilecek bir üstü veri standardıdır.

IV.3.3. MODS (Metadata Object Description Schema)

MODS, Library of Congress bünyesindeki “Network Development and MARC Standards Office” tarafından 2002 yılında kütüphane uygulamaları başta olmak üzere çeşitli amaçlar doğrultusunda kullanılmak üzere geliştirilmiş bir üst veri standardıdır. MARC21 formatından seçilmiş olan verilerin daha basit bir formatta gruplandırılarak kullanıldığı bir XML (Extensible Markup Language) şemasıdır. Karikatürler için de uygulanabilir olan MODS kullanıcı dostu bir nesne tanımlama standardıdır (MODS: Uses and Features, 2019).

IV.3.4. EAD (Encoded Archival Description)

Library of Congress ve Society of American Archivists iş birliği ile 1993 yılında California Üniversitesi’nde ortaya çıkmıştır. Özel kütüphane koleksiyonlarını ve arşiv malzemelerini web üzerinden erişilebilir kılmak amacıyla oluşturulmuş bir standarttır. Hem arşiv malzemesi hem de kütüphane materyali olabilen karikatürler için müzelerde ve kütüphanelerde kullanılabilecek bir tanımlama standardıdır (Encoded Archival Description (EAD), 2019).

IV.3.5. VRA Core (Visual Resources Association)

Görsellerin, sanat ve kültür öğelerinin tanımlanması için geliştirilmiş bir standarttır. Library of Congress ve Visual Resources Association işbirliği ile

oluşturulmuştur. 1996 yılında geliştirilen standart şu an 2007 yılında piyasaya sürülen 4.0 versiyonu ile hizmet vermektedir. Koleksiyon, görsel ve ilişkilendirme olmak üzere üç varlık üzerine kurulmuştur. Dünya çapında mimarlık okullarında, kütüphanelerde, müzelerde ve arşivlerde kullanılmaktadır (An Introduction to VRA CORE, 2007).

IV.3.6. CDWA (Categories for the Description of Works of Art)

Kültürel eserleri tanımlamak, belgelemek ve kataloglamak için oluşturulmuş 540 elementten oluşan bir üst veri standardıdır. Çoğunlukla sanat ve mimarlık eserlerinin tanımlanmasında kullanılmakla birlikte standart el yazmalarının, çizimlerin, resimlerin, fotoğrafların ve diğer görsel materyallerin de tanımlanmasında kullanılabilmektedir. Kütüphanecileri, sanat tarihçilerini, müze çalışanlarını ve arşivcileri içeren Art Information Task Force (AITF) tarafından oluşturulmuştur (CDWA List of Categories and Definitions, 2014).

IV.4. Karikatürlerin Nitelenmesinde Kullanılabilecek MARC21 VE Dublin

Core Alanları

Bilgi merkezlerinde en sık kullanılan üst veri standartlarından olan MARC21 ve Dublin Core karikatürlerin kendine has özelliklerini nitelemek için oldukça detaylı alanlara sahiptir. Aşağıda bu alanlar incelenmiş, karikatür nitelemesi için kullanım biçimleri örneklerle açıklanmıştır.

IV.4.1. MARC21 Alanları

MARC21 alanları tespit edilirken *Library Of Congress Marc21 Format For Bibliographic Data* 1999 edisyonundan⁵ faydalanılmıştır. Daha açıklayıcı olması için alan ve alt alan açıklamaları Türkçe yapılmıştır. Türkçeleştirme için LİBRA otomasyon sistemi bibliyografik bilgilendirme arayüzünden⁶ faydalanılmıştır. Karikatürlerin nitelenmesinde kullanılacak temel MARC21 alanları şunlardır:

- (006) Ek Materyal Karakteristikleri
- (007) Fiziksel Özellikler için Değişmez Uzunluklu Alan
- (008) Kontrol Alanı
- (041) Dil Kodu
- (043) Coğrafi Alan Kodu
- (045) İçeriğin Zaman Periyodu
- (099) Yerel Yer Numarası
- (100) Temel Giriş (Gerçek Kişi)
- (110) Temel Giriş (Kurum Adı)
- (245) Eser Adı ve Sorumluluk Bildirimi
- (246) Değişik Biçimde Eser Adı
- (260) Basım Bildirimi
- (300) Fiziksel Niteleme
- (336) İçerik Türü / Content Type (RDA için)

⁵ <https://www.loc.gov/marc/bibliographic/> adresinden erişildi.

⁶ <http://www.libra.info.tr/> adresinden erişildi.

- (337) Medya Türü / Media Type (RDA için)
- (338) Taşıyıcı Türü / Carrier Type (RDA için)
- (347) Dijital Dosya Özelliği
- (490) Dizi Bildirimi
- (500) Genel Notlar
- (506) Erişim Kısıtlaması Notu
- (520) Tanımlama Notu
- (521) Kullanıcı Notu
- (530) Mevcut Diğer Formlar Bilgisi Notu
- (533) Reprodüksiyon Notu
- (534) Orijinal Versiyon Bilgisi Notu
- (536) İlgili Olduğu Proje ve Finansman Kaynakları Notu
- (540) Kullanım ve Çoğaltım ile İlgili Kurallar Notu
- (541) Doğrudan Sağlama Kaynağı Notu
- (542) Telif Hakkı Durumuyla İlgili Bilgiler
- (545) Biyografik ya da Tarihsel Bilgi Notu
- (546) Dil Notu
- (561) Mülkiyet Geçmişi Notu
- (562) Kopya ve Versiyon Tanımlama Notu
- (581) İlgili Yayınlar Notu

(585) Sergi Notu

(586) Aldığı Ödüller Notu

(600) Kişi Adı Konu Ek Girişi

(650) Konu Başlığı Ek Girişi

(653) Kontrolsüz Anahtar Sözcük

(655) Tür Dizini

(656) Meslek Dizin Terimi

(700) Gerçek Kişi Adı Konu Ek Girişi

(856) Elektronik Yer Bilgisi ve Erişim

006 Ek Materyal Karakteristikleri

008 alanında belirtilmesi mümkün olmayan ek materyal özelliklerini belirtmek için kullanılan alandır. Görsel materyal kapsamına giren karikatürler için kullanılabilecek alt alanlar şunlardır:

|g Projeksiyona uygun materyal

|k İki boyutlu, projeksiyona uygun olmayan materyal

007 Fiziksel Özellikler için Değişmez Uzunluklu Alan

Bu alan materyalin kendisinin ya da parçalarının fiziksel özelliklerini kodlu biçimde belirtmekte kullanılır. Çoğunlukla diğer MARC alanlarından, özellikle 300 alanı ve 5xx kodlu notlar alanlarında açık olarak belirtilmiş olan fiziksel özelliklerden yararlanılarak oluşturulur. Materyal sınıfına göre kodlara ayrılan bu alanda karikatürler “**k**” harf kodu ile projeksiyon dışı materyal grubuna girmektedir. Materyal biçimi, renk,

zemin materyal cinsi, destek materyal cinsi alt alanlarından karikatür için uygun kodlar alanda seçilerek belirtilmelidir.

Alt alanlar:

01–Özel materyal biçimi

a	Etkinlik kartı	l	Teknik çizim
c	Kolaj	n	Grafik
d	Çizim	o	Flaş kart
e	Boyama	p	Kartpostal
f	Fotomekanik baskı	q	İkon
g	Foto negatif	r	Radyografi
h	Foto baskı	s	Çalışma kopyası
i	Resim	u	Bilinmiyor
j	Baskı	v	Tekniği bilinmeyen fotoğraf
k	Poster	z	Diğer

03–Renk

a	Tek renk
b	Siyah- beyaz
c	Çok renkli
h	Elle boyanmış
m	Karma
u	Bilinmiyor
z	Diğer

04–Zemin materyal cinsi

a	Kanvas	n	Tırşe
b	Bristol kağıdı	o	Kağıt
c	Karton	p	Alçı
d	Cam	q	Fiber
e	Sentetik	r	Porselen
f	Deri	s	Taş
g	Kumaş	t	Tahta
h	Metal	u	Bilinmiyor
i	Plastik	v	Deri
l	Vinil	w	Parşömen
m	Karma	z	Diğer

05–Destek materyal cinsi

a	Kanvas	n	Tırşe
b	Bristol kağıdı	o	Kağıt
c	Karton	p	Alçı
d	Cam	q	Fiber
e	Sentetik	r	Porselen

f	Deri	s	Taş
g	Kumaş	t	Tahta
h	Metal	u	Bilinmiyor
i	Plastik	v	Deri
l	Vinil	w	Parşömen
m	Karma	z	Diğer

008-Değişmez Uzunluklu Alan – Genel Bilgi

Bu alan genel olarak katalog kaydının bütününe ya da nitelenen eserin bibliyografik özelliklerine ait kodların kaydedildiği 00-39 arası numaralarla erişilen 40 karakterlik özel bir alandır. Gerek minimum düzeyde ve gerekse ulusal düzeydeki kataloglamada verilmesi zorunludur. Türü ayırt edilmeksizin bütün materyaller için doldurulması gereken alanlar şunlardır:

00-05 Kayıt tarihi

06 Tarih türü

07-10 Tarih 1

11-14 Tarih 2

15-17 Basım, yayın ya da oluş yeri

35-37 Dil

38 Değiştirilmiş kayıt

39 Kataloglama kaynağı

Görsel materyal grubuna dâhil olan karikatürler için ise aşağıdaki alanlar karikatür özelinde uygun kodlar seçilerek kullanılmalıdır.

22-Hedef kitle

Karikatürün hedef kitlesinin kod olarak belirtildiği alandır. Okul öncesi, ilkokul, ortaokul, lise, yetişkin, özel ya da genel hedef kitle seçeneklerinden biri seçilerek ilgili kod alana kodlanır.

28–Devlet yayını

Karikatür bir devlet yayını ise çok bölgesel, yerel, çok eyaletli, uluslararası, ulusal, bilinmiyor ya da diğer seçeneklerinden biri seçilerek alana kodlanır.

29–Materyal biçimi

Karikatürün bulunduğu ortamın belirtildiği alandır. Mikrofilm, mikrofiş, elektronik, kaset, disket gibi kayıt ortamı belirlenerek alana kodlanır.

33–Materyal türü

Karikatürün çizim türünün belirtildiği alandır. Özgün sanat eseri, oyun, resim, grafik, teknik çizim, sinem afişi, şema, slayt, cisim, oyuncak, video filmi, oyun gibi seçeneklerden uygun olanı alana kodlanır.

34–Tekniği

Karikatür dijital ortamda ise görüntünün oluşturulma tekniğinin belirtildiği alandır. Animasyon tekniği gibi kullanılan bir teknik varsa alana kodlanarak belirtilir.

041-Dil Kodu

Karikatür üzerinde yer alan metin unsurlarının dil veya dillerinin nitelenmesi için kullanılan alandır. Dillerin gösterileceği kodlar *MARC Code List for Languages* tablosundan⁷ seçilerek eklenir. 041 alanı tekrarlanabilir (repeatable) ancak kullanımı zorunlu (mandatory) bir alandır. Çeviri bir karikatürse çevrildiği dil alt alan |h ile belirtilir.

Örnekler:

041-- |a fre (karikatür metni Fransızca)

0411- |a tur |h eng (karikatür metni Türkçe, İngilizceden çevrilmiş)

⁷ Dil kodları tablosu: https://www.loc.gov/marc/languages/language_code.html

043-Coğrafi Alan Kodu

Karikatürün ilişkisinin bulunduğu ülke kodunun belirtildiği alandır. Kodlar *MARC21 Code List for Geographic Areas* tablosundan⁸ seçilir. Bu kodlar yayın yeri bilgi kodundan ayrıdır. Örneğin karikatür Türkiye ve Almanya hakkında ise aşağıdaki şekilde kodlanır: "a-tu" kodu Türkiye'yi, "e-gx" kodu ise Almanya'yı belirtmektedir.

Örnek:

043--|a a-tu |a e- gx

045 İçeriğin Zaman Periyodu

Karikatürün ilgili olduğu dönemin belirtildiği alandır. Konu başlığında yıl ve dönem bilgisi varsa bu alanda kodlanır. Kodlar *MARC21 Time Period Code* tablosundan⁹ seçilir. Örneğin 21. yüzyıl konulu bir karikatür için örnekteki gibi kodlama yapılır.

Örnek:

045-- |a y-y

099 Yerel Yer Numarası

Sınıflamaya esas olarak karikatür için verilen yer numarasının belirtildiği alandır.

Örnek:

099-- |a 2017 KRK 184

100-Ana Giriş Kişi Adı

Karikatürist adının belirtildiği alandır. Varsa karikatüristin unvanı, doğum-ölüm tarihleri, ismi kısa biçimde girildiyse açık hali ve ilinti terimleri alt alanlarda belirtilir.

⁸ Coğrafi bölge kodları tablosu: https://www.loc.gov/marc/geoareas/gacs_code.html

⁹ Zaman periyodu tablosu: <https://www.loc.gov/marc/bibliographic/bd045.html>

Alt Alanlar:

- |a Kişi adı
- |c Ad ile ilgili unvanlar
- |d Ad ile ilgili tarihler
- |e İlinti terimi
- |q Adın tam/açık şekli

Örnekler:

- 1001- |a Selçuk, Turhan, |d1922-2010, |e karikatürist
- 1001- |a Grandine, J. D. |q (John David)
- 1001- |a Smith, Justine |c Mrs., |d1928-1981

245 Eser Adı ve Sorumluluk Bildirimi

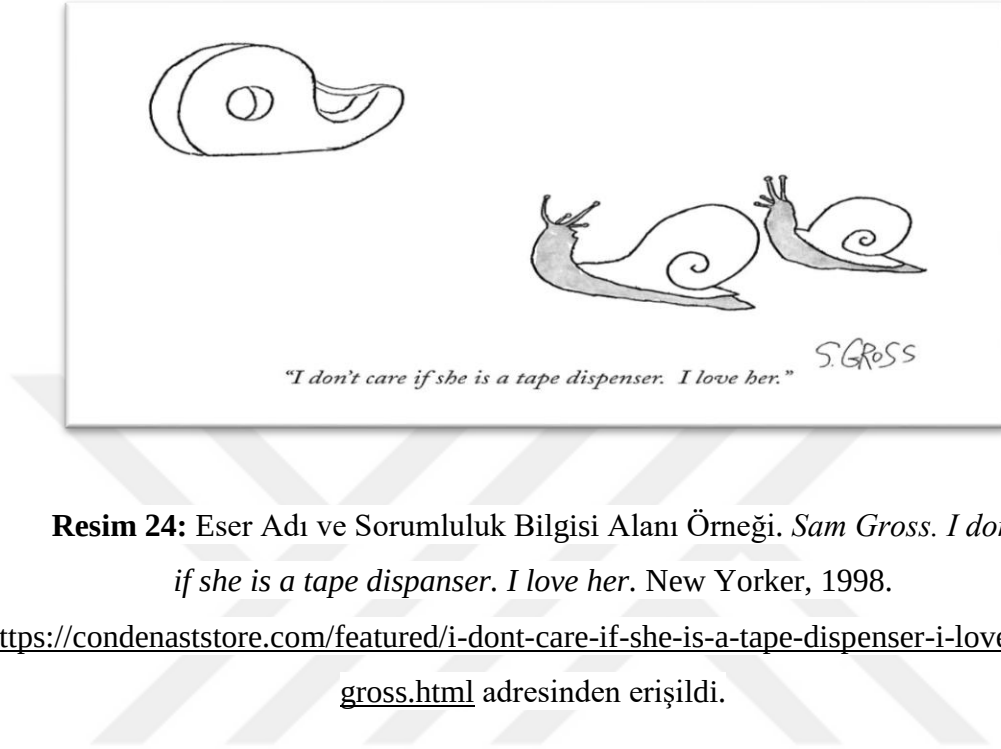
Karikatürün adına ilişkin nitelemelerin ve karikatürün ortaya çıkmasına katkı sağlayan başta karikatürist olmak üzere sorumluların nitelemelerinin yapıldığı alandır. Karikatürist dışındaki sorumlular karikatürün çizilmesinde, tasarlanmasından, çevrilmesinde ve renklendirilmesinde katkıları olan kişi ve kurumlardır. Bu sorumlulara 700 alnında ek girişler yapılır. Karikatüre verilmiş bir eser adı yoksa üzerinde yer alan başlık niteliği taşıyabilecek metin bu alana yazılır. Yazısız karikatürler için ise karikatür teması üzerinden bir başlık belirlenmelidir.

Alt Alanlar:

- |a Başlık
- |b Başlığın geri kalan kısmı
- |c Sorumluluk bildirimi

|h Türü

Örnekler: 24500 |a "I don't care if she is a tape dispenser. I love her" : |h
[graphic] / |c Sam Gross.

Resim 24: Eser Adı ve Sorumluluk Bilgisi Alanı Örneği. *Sam Gross. I don't care if she is a tape dispenser. I love her.* New Yorker, 1998.

<https://condenaststore.com/featured/i-dont-care-if-she-is-a-tape-dispenser-i-love-sam-gross.html> adresinden erişildi.

246 Değişik Biçimde Eser Adı

Karikatürün eser adının farklı biçimlerinin belirtildiği alandır. Alternatif tarama biçimleri ile tarandığında da karikatürün ulaşılabilir olması amaçlanmaktadır.

Örnekler:

245 -- |a ALA bulletin

246 2- |a American Library Association bulletin

245 -- |a 21. Century

246 1- |a Twenty first century

260 Basım Bildirimi

Karikatürün nerede, kim tarafından ve ne zaman yazıldığı/yayımlandığı/üretildiği ile ilgili bilgilerin yer aldığı alandır. Yayımlanmamış karikatürler için sadece |c alt alanı kullanılabilir.

Alt Alanlar:

- |a Yayın yeri
- |b Yayıncı adı
- |c Yayımlanma tarihi

Örnek:

260 -- |c 26 Aralık 1971

260 -- |a Eskişehir : |b Anadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi, |c 2016.

300 Fiziksel Tanıtım

Karikatürlerin ölçülebilen özelliklerinin ve bu özellikleri tamamlayan diğer niteliklerinin nitelendiği alandır. Ölçülebilen fiziksel özellikler, kâğıt boyutu ve çizim alanı boyutudur. Bu özellikleri tamamlayan diğer fiziksel özellikler ise kâğıt türü, renk bilgisi, kullanılan çizim malzemesi türü ve baskı tekniğidir.

Alt Alanlar:

- |a Materyal adedi
- |b Diğer fiziksel ayrıntılar
- |c Boyut bilgisi
- |e Beraberindeki materyal

Örnekler:

300-- |a1 çizim :|b taş baskı, |c 38.4 x 49.5 cm.

300-- |a 1 çizim : |b yeşil karton üzerine renkli suluboya, |c 17 x 25 cm.

300-- |a 1 çizim : |b siyah – beyaz dijital baskı , |c kâğıt 25 x 20 cm, baskı 20 x 15 cm.

336 İçerik Türü

Bilgi kaynağı üzerindeki iletinin bilgi kaynağı taşıyıcısına kaydedilme yönteminin gösterildiği RDA alanıdır. Karikatürler kâğıt üzerine baskı ile aktarılan metin ve görsel öğelerden oluştukları için (a) alt alanına “still image” ifadesi ve (b) alt alanına bu ifadenin kısaltması olan “sti” kodu kullanılmalıdır.

Örnek:

336 --|a still image |b sti |2 rdacontent

337 Ortam Türü

Bilgi kaynağının taşıdığı mesajı görüntülemek, oynatmak ve çalıştırmak için gereken aracı türünün belirtildiği alandır. Karikatürlerde mesaj kâğıt üzerine görsel ve metin olarak aktarıldığı ve bu mesajı almak için özel bir araca gereksinim duyulmadığı için (a) alt alanına “unmediated ifadesi ve (b) alt alanına bu ifadenin kısaltması olan “n” kodu kullanılmalıdır.

Örnek:

337 --|a unmediated |b n |2 rdamedia

338 Taşıyıcı Türü

Bilginin kaydedildiği fiziksel ortamın ifade edildiği alandır. Karikatürlerde bilgi genellikle kâğıt ortamına kaydedildiği için (a) alt alanında “sheet” ifadesi ve (b) alanında bu ifadenin kısaltması olan “nb” kodu kullanılmalıdır. Kâğıt dışında farklı ortamlara çizilen karikatürler için ise “other” seçeneği kullanılmalıdır. Bu ifadenin kısaltması ise “nz” kodu ile ifade edilmektedir.

Örnek:

338-- |a sheet |b nb |2 rdacarrier

347 Dijital Dosya Özelliği

Karikatürün dijital ortamdaki özelliklerine ilişkin bilgilerin belirtildiği alandır.

Alt alanlar:

|a Dosya tipi

|b Kodlama formatı

|c Dosya boyutu

|d Çözünürlük

Örnekler:

347--|b JPEG

347--|a metin dosyası |b XML

490 Dizi Kaydı Bildirimi

Eğer karikatür bütün bir eserin parçaları halinde yayımlanmışsa, bir dizi içeriyorsa 490 alanı kullanılır. Gazete ve dergilerde yayımlanmış karikatürler dizi kaydı içerebilir.

Alt alanlar:

|a Dizi kaydı bildirimi

|x ISSN

|v Cilt/sıra numarası

Örnek:

490-- |a The New Yorker, |x 0028-792X, |v 146

500 Genel Notlar

Özel bir alana sahip olmayan notların belirtildiği alandır. Notlar alanına girilecek bilgilerin belirli bir hiyerarşi ve düzen içerisinde olmasına özen gösterilmelidir.

Örnek:

500-- |a Eser adı kataloglama personeli tarafından verilmiştir.

500 --|a Sanatçının imzası materyalin sol alt tarafında bulunmaktadır.

506 Erişim Kısıtlaması Notu

Nitelemesi yapılan karikatürün fiziki yönden ve içerik yönünden kullanımının uygun olmadığı durumlarda, ilgili kurum veya yetkili birim tarafından alınan karara bağlı olarak kullanılabilecek bir alandır.

Alt Alanlar:

|a Yapıta erişimle ilgili kurallar

|b Kuralları koyan yetkili

|c Fiziksel erişimle ilgili ön işlemler

|d Yetkili kullanıcılar

|e Kısıtlamayı getiren kanun/tüzük/bildiri

|f Erişim kısıtlılığı için terminoloji

Örnekler:

506 -- |a 2020 yılına kadar erişime kapalıdır. |e Bağışçısının şartı nedeniyle.

506 -- | a Online erişim yoktur. Fiziksel olarak müzeden erişim sağlanabilir.

520 Tanımlama Notu

Nitelemesi yapılan karikatür hakkında görüş, özet, tavsiye ve betimleme niteliğindeki bilgilerin belirtildiği alandır.

Örnekler:

520 -- |a Şiddet içerir.

520 -- |a Karikatürde kıyafet balosunda kovboy kostümlü iki kadın vardır.

521 Kullanıcı Notu

Karikatürün hedef kitlesi hakkında bilgilerin belirtildiği alandır. Karikatürün yalnızca belirli bir kitleyi ya da entelektüel düzeyi ilgilendirdiği kabul edildiği durumlarda kullanılır.

Örnek:

5212-|a 9-12 yaş için.

521--|a Lise öğrencileri, üniversite öğrencileri ve yetişkinler için.

530 Mevcut Diğer Formlar Bilgisi

Bazı karikatürler farklı boyutlarda çoğaltılıp, farklı ortamlarda bulunabilmektedir. Karikatürün varsa mevcut olan diğer formlarının belirtildiği alandır.

Örnek:

530-- |a Dijital formatı mevcuttur.

530-- |a 16 mm boyutu da mevcuttur.

533 Reprodüksiyon Notu

Karikatürün varsa reprodüksiyonları hakkında bilgilerin belirtildiği alandır.

Alt Alanlar:

- |a Reprodüksiyon türü
- |b Reprodüksiyonun basıldığı/üretildiği yer
- |c Reprodüksiyonun basımından/üretiminden sorumlu kurum
- |d Reprodüksiyonun basıldığı/üretildiği tarih
- |e Reprodüksiyonun fiziksel özellikleri
- |f Reprodüksiyonun dizi/seri bilgileri

Örnek:

533--| a Fotokopi |b Seattle, Wash. :|c University of Washington, |d 1979 |e 28

cm

536 İlgili Olduğu Proje ve Finansman Kaynakları Notu

Eğer karikatür finanse edilmiş bir projeye aitse projeye ve finansmana ait bilgiler bu alanda belirtilir.

Alt alanlar:

- |a Proje bilgisi
- |b Kontrat numarası
- |c Ödenek numarası
- |d Proje numarası

Örnek:

536-- |a Dünya Sağlık Örgütü'nün desteğiyle hazırlanmıştır.

540 Kullanım ve Çoğaltım ile İlgili Kurallar

Bu alanda karikatürün kullanımı ya da çoğaltımı ile ilgili olarak uyulması gereken kurallar belirtilmektedir. Yayın hakları, film hakları, marka kısıtlamaları gibi çoğaltım, gösterim vb. etkileyen kurallar ile diğer bütün kısıtlayıcı bilgiler girilir. Eserin kendisine ulaşım ile ilgili kısıtlamalar, 506 alanına girilmelidir.

Alt Alanlar:

- |a Kullanım ve çoğaltım kuralları
- |b Kuralları koyan mercii
- |c Kısıtlamayı getiren kanun/tüzük/bildiri
- |d Yetkili kullanıcılar

Örnek:

540 -- |a Kısıtlı: Yalnızca kar amacı gütmeyen kurumların kopya almasına izin verilir.

541 Doğrudan Sağlama Notu

Karikatürün bilgi merkezine hangi yolla, nasıl, kimden ve ne zaman sağlandığı bilgilerinin nitelendiği alandır. Genellikle tarihsel bir değer içeren kaynaklar için kullanılır.

Alt Alanlar:

- |a Sağlama kaynağı
- |b Sağlanan özel veya tüzel kişinin adresi
- |c Sağlama metodu

- |d Sağlama tarihi
- |e Sağlamaya ilişkin kuruma özel kod numarası
- |f Kimden sağlandığı/eserin sahibi
- |h Fiyatı (satın alma yoluyla sağlandıysa)
- |n Adedi

Örnek:

541-- |c Bağış |a Firdevs Bağoğlu ; |d2007 |n 2 adet

542 Telif Hakkı Durumuyla İlgili Bilgiler

Karikatürün varsa telif hakkı ve telif sahibi kişi ve kurumlarla ilgili bilgilerinin belirtildiği alandır.

Alt alanlar

- |a Kaynağın ortaya çıkmasından sorumlu kişi
- |b Kişinin ölüm tarihi
- |c Yaratıcı tüzel kişi
- |d Telif hakkı saklı olan kurum
- |e Kurumun iletişim bilgileri
- |f Telif hakkı bildirimi
- |g Telif hakkı tarihi
- |h Telif hakkı yenileme tarihi
- |i Yayınlanmış kaynaklar için yılı bilgisi
- |j Yayınlanmamış kaynaklar için yıl bilgisi
- |k Yayıncı bilgisi
- |l Telif hakkı durumu
- |m Yayın durumu
- |n Notlar

- |o Araştırma tarihi
- |p Materyalin ülke bilgisi
- |q Bilginin sağlandığı kurum
- |r Telif hakkı sahibi ülke
- |s Telif hakkı bilgisinin kaynağı
- |u URL, URI ya da URN ile ayrıntılı bilgi

Örnek:

5421- |cWarner Bros. Pictures, Inc. |f Copyright: Warner Bros. Pictures, Inc. ; |g
23Dec37; LP7892 |g1937 |o20071129 |r US

545 Biyografik Ya Da Tarihsel Bilgi Notu

Temel girişin yapıldığı kişi, kurum ya da etkinliğin geçmişine ait bilgilerin belirtildiği alandır. Eğer ana girişte kişi adı varsa, biyografik bilgi; kurum ya da etkinlik adı geçiyorsa, tarihsel bilgi verilir.

Alt alanlar:

- |a Biyografik ya da tarihsel bilgi
- |b Genişletilmiş bilgi

Örnekler:

545-- |a Karikatürist 1992-1996 yılları arasında Kültür Bakanlığı'nda çalıştı.

545 -- |a Elena Ospina Federation of Cartoonist organisation (FECO) üyesidir.

546 Dil Notu

Karikatürün hangi dil veya dillerde yazıldığını, kullanılan alfabeye ve kod sistemlerinin açıklanması ve eserin hangi dil veya dillerden çevrildiği bilgilerinin girildiği

not alt alanıdır. Materyal dilini gösteren bilgiler, aynı zamanda 008/35-37 ve 041 alanlarına kodlanır.

Alt alanlar:

|a Dil notu

|b Bilgi kodu ya da alfabesi

Örnek:

546-- |a Almancadan Türkçeye çevrilmiştir.

546-- |a Konuşma balonları |a İngilizce |b Fonetik alfabe

561 Mülkiyet Geçmişi Notu

Bu alan nitelenen karikatürün ortaya çıkmasından bilgi merkezine gelene kadar geçirdiği süreci anlatan notlar için kullanılır. Koleksiyonu oluşturan parçaların bir araya getirilme hikâyesi de bu bilgiler içinde yer alır. Sağlamanın son basamağı ise 541 alanında belirtilir.

Örnek:

561-- |a Paul John'un ölümünden sonra yeğeni John Smith tarafından koleksiyona devam edilmiştir.

562 Kopya ve Versiyon Tanımlama Notu

Nitelenen karikatürün varsa yurt içi ve yurt dışındaki kopyalarına ve farklı versiyonlarına ait bilgilerin verildiği alandır. Karikatür gibi görsel materyallerde sınırlı sayıda basılan koleksiyon eserlerine sıkça rastlanmaktadır.

Alt alanlar:

|a Ortam (medium) ayırt edici notu

|b Kopya tanıtım notu

|c Versiyon bilgisi

|d Sunum biçimi

|e Kopya sayısı

Örnek:

562-- |c Çini mürekkebi ile çizilmiş versiyonu |e2 adet

581 İlgili Yayınlar Notu

Nitelemesi yapılan karikatür hakkında yapılan bir atıf, çalışma ya da bir analiz varsa bu bilgilerin belirtildiği alandır.

Alt alanlar:

|z ISBN numarası

Örnek:

581-- |a”7. Uluslararası Eskişehir Karikatür Festivali = 7. International Eskişehir Cartoon Festival 2012.”Anadolu Üniversitesi Karikatür Sanatını Araştırma ve Uygulama Merkezi, 2012. |z 97897506171140

585 Sergi Notu

Karikatür bir sergide sergilendiyse bu serginin nerede, ne zaman ve hangi kurum/organizasyon tarafından sergilendiği bilgilerinin belirtildiği alandır.

Örnek:

585-- |a Exhibited: "Visions of City & Country: Prints and Photographs of Nineteenth-Century France," organized by Worchester Art Museum and the American Federation of Arts, 1982.

586 Aldığı Ödüller Notu

Karikatürün varsa almış olduğu ödülleri belirtildiği alandır. Her ödül ayrı bir 586 alanında belirtilir.

Örnek:

586-- |a 34. Aydın Doğan Uluslararası Karikatür Yarışması 1.lık Ödülü

600 – 610 – 650 - 651 Konu Başlıkları

600'lü alanlar konu başlıklarının verildiği alanlardır. Karikatürün konusu ve ya teması dâhilinde kişiler 600 alanında, kuruluşlar 610 alanında, genel konular 650 alanında ve coğrafi adlar 651 alanında kullanılan sınıflama sistemine göre belirlenerek belirtilir.

Örnek:

610 20 |a Birleşmiş Milletler

650 -4 |a Nasreddin Hoca, |y 13. Yüzyıl

651 -4 |a Türkiye |x Ekonomik durum |y 21. Yüzyıl

653 Kontrolsüz Anahtar Sözcük

Bu alan, kontrollü bir konu başlığı sistemine dâhil olmayan anahtar sözcükleri belirtmek için kullanılır. Karikatürlerin tanımlanmasında sıkça kullanılan bir alandır. Karikatür üzerinde karikatürü erişilebilir kılacak nesne, kişi, yer, şehir, lakap gibi sözcükler bu alanda belirtilir.

Örnekler:

653-- |a Bremen

653 -- |a İşsizlik

655 Tür Dizini

Tür ve terim içeren konu başlıklarını belirtmek için kullanılır. Tür terimi, metin materyalinin entelektüel içeriğini, stilini veya tekniğini ifade ederken karikatürler için bakış açısını, amacını, sunum metodunu ifade eder.

Alt Alanlar:

- |a Tür/biçim bilgisi ya da odaktaki terim
- |b Odakta olmayan terim
- |v Biçim
- |x Genel alt bölümler
- |y Tarih
- |z Coğrafi bilgi

Örnekler:

655-- | a Mürekkep çizimleri |y1930

655-- |a Karikatürler |z Türkiye |x Renkli

656 Meslek Dizin Terimi

Erişim ucu olarak kullanılabilecek meslek adlarını belirtmek için kullanılır. Söz konusu meslek, karikatürü üreten karikatüristleri değil karikatüre konu olan meslek gruplarını ifade etmektedir. Eğitim-öğretimde kullanımı oldukça yaygın olan karikatürler belirli bir meslek grubuna aitse bu alanda belirtilir.

656-- |a Eğitimciler

700 Gerçek Kişi Adı Konu Ek Girişi

Karikatürist dışında karikatürün ortaya çıkmasından sorumlu çeviren, renklendiren vb. sorumluların belirtildiği alandır.

Alt alanlar:

- |a Yazar adı (Kişi adı)
- |b Ad ile birlikteki numara ilişkili terim (Esere yapılan katkıya göre)
- |c Unvan
- |d İsimle ilişkili tarihler
- |e İsimle

Örnek: 700 1- |a Tunç, Levent, |d 1967- |e resimleyen

856 Elektronik Yer Bilgisi ve Erişim

Karikatüre elektronik erişim varsa erişim linkinin belirtildiği alandır.

Örnek: 856-- |u <http://hdl.loc.gov/loc.pnp/cph.3b48441>

IV.3.2. DUBLİN CORE Alanları

1. Başlık/Eser adı/Title

Bir bilgi kaynağına üreticisi tarafından verilebileceği gibi bazı kaynaklarda bilgi kaynağı üzerinden de alınabilen eser adının ifade edildiği alandır. Bu alana varsa karikatürün ismi yazılır. Yoksa karikatür üzerindeki metin başlık olarak değerlendirilir. Başlığı ve metni olmayan karikatürler kataloglama personeli tarafından isimlendirilir. MARC21’de 245 alanını karşılar niteliktedir.

Örnek: Başlık / Eser adı: I don’t care if she is a tape dispenser. I love her

2.Yazar–Karikatürist / Creator

Bir bilgi kaynağını yazan, üreten, tasarlayan ve/veya fotoğraflayan, bilgi kaynağı üzerinde her türlü hukuki yetki ve sorumluluğa sahip olan kişi veya kişiler bu alanda

belirtilir. Karikatüristin ismi bu alanda belirtilir. MARC21’de 100 alanını karşılar niteliktedir.

Örnek: Yazar/Üreten: Turhan Selçuk, 1922-2010

3. Belirteç/Tanımlayıcı/Identifier

Bir bilgi kaynağını tanımlayan, niteleyen ve bilgi merkezindeki yerini gösteren kod grupları bu alanda belirtilir. Her bir karikatürün sahip olduğu özel sayı ya da dizinin belirtildiği alandır. Yer numarası olarak kullanılabilir. MARC21’de 090 alanını karşılar niteliktedir.

Örnek: Belirteç / Tanımlayıcı: 2006 KRK 266

4.Yayıncı / Publisher

Bir bilgi kaynağını (belgeyi) yayımlayan kişi veya kurumu ifade eder. Karikatürün varsa yayıncısının belirtildiği alandır. MARC21’de 260 alanını karşılar niteliktedir.

Örnek: Yayıncı: Anadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi

5. Konu / Subject

Bilgi kaynağının eser adı/başlığı ve genel olarak içeriği ile anlatmak istediği durumu, olayı, kişiyi, tarih/tarihsel süreci veya dönemi, mevzuyu veya objeyi/nesneyi ifade etmektedir. Karikatürü temsil edecek konunun belirtildiği alandır. MARC21’de 600’lü alanları karşılar niteliktedir.

Örnek: Konu: Enflasyon – Türkiye

6.Tarih/Date

Bilgi kaynağının yazarı/üreticisi tarafından ortaya çıkarıldığı, üretildiği veya yayımlandığı tarihi ifade etmektedir. Karikatürlerde tarih bir kaç farklı biçimde bulunabilmektedir. Karikatür üzerinde tarih bilgisi varsa aynen kaydedilir. Tarih gün, ay, yıl biçiminde ise tamamı bu alanda belirtilir. Bir tarih verilmemişse niteleme yapan kişi

tarafından erişimi kolaylaştırmak amacıyla köşeli parantez içinde tahmini tarih kaydedilir. Kapsamlı tarih bilgisi içeren karikatürler için erişim tarihi, copyright tarihi, yayım tarihi ayrı ayrı belirtilir. MARC21 formatında 260 alanın |c alt alanını karşılar niteliktedir.

Örnek: Date: 4 Aralık 2006

7. Erişim Hakları / Access Rights

Bilgi kaynağına erişim, gizlilik ve güvenlik gibi kısıtlamaların ifade edildiği alandır. Karikatüre kimlerin nasıl erişebileceği bilgisi bu alan kaydedilir. MARC21’de 506 ve 540 alanlarını karşılar niteliktedir.

Örnek: Erişim hakları: Online erişim yoktur. Fiziksel olarak müzeden erişim sağlanabilir.

8. Boyut/Miktar/Süre/Extent

Bir bilgi kaynağının çokluğunun ifade edildiği alandır. Karikatür adedi bu alanda belirtilir. MARC21’de 300 alanının |a alt alanını karşılar niteliktedir.

Örnek: Boyut/Miktar/Süre/: 1 adet

9. Kaynağın türü/Type

Bir bilgi kaynağının içerik, şekil ve fiziksel yapısına göre içinde yer aldığı materyal grubunu ifade etmektedir. Nitelenen kaynağın karikatür olduğu bu alanda belirtilir. MARC21 alanında 008 alanını karşılar niteliktedir.

Örnek: Tür: Karikatür

10. Bilgi Kayıt Ortamı/Medium

Bir bilgi kaynağının taşıyıcısının/ortamının ifade edildiği alandır. Karikatürün çizildiği malzemenin türünün belirtildiği alandır. MARC21’de 300 alanının 1b alt alanını karşılar niteliktedir.

Örnek: Bilgi Kayıt Ortamı: Kâğıt

11. Biçim/Format

Bir bilgi kaynağının sayısallaştırılarak kaydedildiği ve depolandığı bilgisayar dosyası biçimini ve bilgi kaynağının fiziksel ölçülerini (ebatlarını) ve özelliklerini ifade eder. Karikatürün kâğıt formatı esas alınarak nitelemesi yapılıyorsa boyutları, dijital formatı esas alınarak niteleniyorsa dosya özelliği ifade edilir. Kâğıt format bilgisi MARC21’de 300 alanının (c) alt alanını karşılar niteliktedir. Dijital dosya özelliği için ise MARC21’de 347 alanı kullanılır.

Örnekler:

Biçim: 18 x 25 cm

Biçim: JPEG

12. Dil/Language

Bilgi kaynağının (belgenin) yazarı/üreticisi tarafından ortaya çıkarıldığı, üretildiği veya yayınlandığı dili/dilleri ifade etmektedir. Karikatürün hangi dilde olduğu, karikatür üzerindeki (varsa) metin esas alınarak bu alanda belirtilir. MARC21’de 041 alanını karşılar niteliktedir.

Örnek: Dil: İngilizce

13. İlişki / Relation

Bir bilgi kaynağının (belgenin) benzer içerikteki diğer bilgi kaynakları (belgelerle) veya koleksiyonlarla olan ilişkisini gösteren bağlantıları / göndermeleri ifade eder. Karikatüristin koleksiyonda başka karikatürleri de varsa envanter numaraları ile belirtilir.

Örnek: Ahmet Öztürklevent (236), (257)

14. Mülkiyet ve Kullanım Hakkı/Rights

Bir bilgi kaynağının yayımlanmasından, dağıtımından, sergilenmesinden, pazarlanmasından vb. sorumlu olan ve bu bilgi kaynağına hukuken sahip kişi veya kurumu ifade eder. Karikatürün telif hakkı sahibi, kullanımı ve çoğaltımı ile ilgili bilgilerin belirtildiği alandır. MARC21’de 542 alanını karşılar niteliktedir.

Örnek: Eskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi

15. Kaynağın Versiyon Bilgisi/Has Format

Karikatür daha önceden var olan bir formatın dönüştürülmüş haliyse bu alanda belirtilir. MARC21’de 530 alanlarını karşılar niteliktedir.

16. Kaynağın Versiyon Bilgisi/Is Format Of

Bir bilgi kaynağının mevcut diğer versiyonlarının ifade edildiği alandır. Karikatür daha önceden mevcutsa ve başka bir formattaysa orijinal formatı bu alanda belirtilir. MARC21’de 530 alanlarını karşılar niteliktedir.

Örnek: Versiyon: Dijital formatı mevcuttur.

17. Kaynağın Parçası/Has Part Of

Bir bilgi kaynağının içinde yer aldığı kaynağın, koruma materyalinin adının/türünün ifade edildiği alandır. Karikatür eğer korunma ve saklanma amacı ile bir dosya, zarf, albüm, kutu vb. içindeyse bu alanda belirtilir.

Örnek: Dosya 1

18. Tanımlama/Description

Bilgi kaynağının özet ve içindekiler gibi tanımlayıcı bilgilerinin yer aldığı alandır. Karikatürün betimlemesinin yapıldığı alandır. MARC21’de 500 ve 520 alanlarına karşılık gelmektedir. Yazar, eser adı ve koleksiyonla ilgili belirtilmek istenen notlar bu alana yazılır.

Örnek: Tanımlama: Karikatürde kıyafet balosunda kovboy kostümlü iki kadın vardır.

19. Kitle / Audience

Bir bilgi kaynağının faydalı olmayı hedeflediği kullanıcı grubunun ifade edildiği alandır. Karikatürün hitap ettiği kitle bu alanda belirtilir. MARC21’de 521 alanına karşılık gelmektedir.

Örnek: Kitle: 9 – 12 yaş.

20. Büyüme metodu/Accural Method

Bilgi kaynağının koleksiyona hangi metotla eklendiğini ifade eden alandır. Karikatürün nasıl sağlandığı bu alanda belirtilir. Karikatürler genellikle bağış yoluyla koleksiyonlara eklenmektedir. MARC21’de 541 alanını karşılar niteliktedir.

Örnek: Büyüme metodu: Bağış

21. Etiket/Tag

Bir bilgi kaynağının erişilebilirlik oranını artırmak için vurgulanması gereken kişi, coğrafi bölge, olay, nesne, tarih, kurum vb. erişim uçlarının ifade edildiği alandır. Karikatürler için anahtar sözcükler bu alanda belirtilir. MARC21’de 653 alanını karşılar niteliktedir.

Örnek: Etiket: İşsizlik

IV.3.3. Eskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi

Karikatürleri Bibliyografik Kayıt Örnekleri

Bu çalışmada Eskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi karikatürlerinin basılı formatta orijinalleri, müzede bizzat incelenerek nitelirmede farklı örnek oluşturabilecek karikatürler seçilmiştir. Karikatürlerin nitelmesi yapılırken RDA alanları kayıt dışı bırakılmıştır. Karikatür nitelmeleri daha açıklayıcı olacağı düşünülerek Türkçe yapılmıştır. Örnekler için seçilen konu başlıkları Anadolu Üniversitesi Kütüphanesi'nin kullandığı Türkçe konu başlıkları arasından seçilmiştir. Konu başlıkları koleksiyonun gereksinim ve politikalarına göre değişim gösterebilir ve güncellenebilir niteliktedir. MARC kayıt örnekleri için AACR 2 formatı kullanılmıştır. Nitelmeler basılı karikatürler üzerinden yapıldığı için dijital ortamdaki karikatürlerin nitelmesinde kullanılabilecek alanları içermemektedir. Bu alanlara açıklama kısmında yer verilmiştir. Yer numaraları nitelirmede örnek oluşturması açısından eklenmiştir. Amaç farklı örnekler için farklı alanlar kullanarak yol gösterici kayıtlar elde etmektir.

IV.3.3.1. 21. Century – Ivan Haramija Eseri

Tablo 1: “21. Century” –Dublin Core Niteleme Örneği

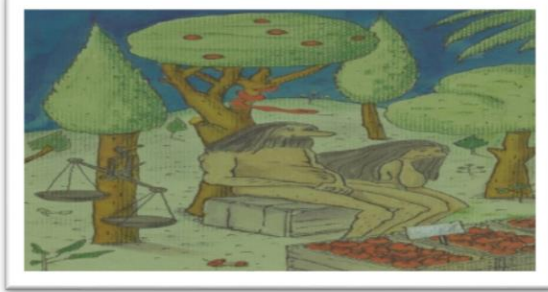
21. Century – Ivan Haramija Eseri	
Belirteç/Tanımlayıcı	2005 KRK 29
Başlık/ Eser adı	21. Century
Yazar/Üreten	Ivan Haramija, 1946-
Tarih	2005
Konu	Eğitimde yenilikler Eğitim -- Teknolojik yeniliklerin etkisi Karikatürler -- Hırvatistan -- Renkli Suluboya çizimler -- Renkli
Tanımlama	Karikatürde sırt çantası yerine bilgisayar takmış bir çocuk 21. Century tabelasına doğru yürümektedir. Tabelanın altında U dönüşü yapılmaz tabelası asılıdır. Karikatüristin imzası materyalin sağ alt tarafında yer almaktadır. Ivan Haramija Hırvat karikatürcüler Derneği'nin kurucu üyesidir.
	Eser adı karikatür üzerinden alınmıştır.
Dil	İngilizce
Tür	Karikatür
Biçim	16 x 24 cm
Boyut / Miktar / Süre	1 adet
İlişki	Ivan Haramija (19, 121, 122)
Mülkiyet ve Kullanım Hakkı	Anadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi
Kapsam	21. yüzyıl
Erişim Hakkı	Online erişim yoktur. Fiziksel olarak müzeden erişim sağlanabilir. Kısıtlı: Kar amacı gütmeyen kişi ve kurumların kopya almasına izin verilir.
Alternatif Başlık	Twenty first century
Versiyon Bilgisi	Dijital formatı mevcuttur.
Bilgi Kayıt Ortamı	Kâğıt
Büyüme Metodu	Bağış
Etiket	21. yüzyıl Teknoloji Eğitim

Tablo 2: “21. Century” –MARC21 Niteleme Örneği

21. Century – Ivan Haramija Eseri	
041--	_atur
045--	_ay-y-
090--	_a2005 KRK 29
1001-	_aHaramija, Ivan,_d1946-_ekarikatürist
24510	_a"21. Century" :_h[graphic] /_cIvan Haramija
2461-	_aTwenty first century.
260--	_c2005.
300--	_a1 çizim : _bbeyaz kâğıt üzerine renkli sulu boya ;_c16 x 24 cm.
500--	_aEser adı karikatür üzerinden alınmıştır.
500--	_aKarikatüristin imzası materyalin sağ alt tarafında bulunmaktadır.
506--	_aOnline erişim yoktur. Fiziksel olarak müzeden erişim sağlanabilir.
5201-	_aKarikatürde sırt çantası yerine bilgisayar takmış bir çocuk 21. Century tabelasına doğru yürümektedir. Tabelanın altında U dönüşü yapılamaz tabelası asılıdır.
530--	_aDijital formatı mevcuttur.
540--	_aKısıtlı: kar amacı gütmeyen kişi ve kurumların kopya almasına izin verilir.
541--	_aIvan Haramija : _cbağış ; _d2005.
542--	_aIvan Haramija : _dAnadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi.
545--	_aIvan Haramija Hırvat Karikatürcüler Derneği'nin kurucu üyesidir.
650-4	_aEğitimde yenilikler
650-4	_aEğitim_xTeknolojik yeniliklerin etkisi
653--	_a21. yüzyıl, teknoloji, eğitim.
65500	_aKarikatürler_zHırvatistan_xRenkli
65500	_aSulu boya çizimler_xRenkli

IV.3.3.2 Âdem İle Havva – Ahmet Öztürklevet Eseri

Tablo 3: “Âdem İle Havva” – Dublin Core Niteleme Örneği

Âdem İle Havva – Ahmet Öztürklevet Eseri	
Belirteç/Tanımlayıcı	2005 KRK 237
Başlık/ Eser adı	Âdem ile Havva
Yazar/Üreten	Ahmet Öztürklevet
Tarih	2005
Konu	Âdem (Kitabı Mukaddes figürü) Havva (Kitabı Mukaddes figürü) Karikatürler -- Türkiye -- Renkli Suluboya çizimler -- Renkli
Tanımlama	Karikatürde Âdem ile Havva ormanda elma ağacının altında elma satmaktadır. Elma ağacının üzerinde yılan figürü vardır. Başka bir ağaçta ise terazi asılıdır. Karikatüristin imzası materyalin sol alt tarafında yer almaktadır. Eser adı kataloglama personeli tarafından verilmiştir.
Tür	Karikatür
Biçim	17 x 29,5 cm
Boyut / Miktar / Süre	1 adet
İlişki	Ahmet Öztürklevet (236)
Mülkiyet ve Kullanım Hakkı	Anadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi
Erişim Hakkı	Online erişim yoktur. Fiziksel olarak müzeden erişim sağlanabilir. Kısıtlı: kar amacı gütmeyen kişi ve kurumların kopya almasına izin verilir.
Versiyon Bilgisi	Dijital formatı mevcuttur.
Bilgi Kayıt Ortamı	Kâğıt
Büyüme Metodu	Bağış
Etiket	Âdem ile Havva Yasak elma

Tablo 4: “Âdem İle Havva”– MARC21 Niteleme Örneği

Âdem İle Havva – Ahmet Öztürklevet Eseri	
090--	_a2005 KRK 237
1001-	_aÖztürklevet, Ahmet, _ekarikatürist
24510	_a[Âdem ile Havva] : _h[grafik] / _cAhmet Öztürklevet.
260--	_c[2005?].
300--	_a1 çizim : _byeşil karton üzerine renkli suluboya ; _c17 x 29,5 cm.
500--	_aEser adı kataloglama personeli tarafından verilmiştir.
500--	_aKarikatüristin imzası materyalin sol alt tarafında bulunmaktadır.
506--	_aOnline erişim yoktur. Fiziksel olarak müzeden erişim sağlanabilir.
5201-	_aKarikatürde Âdem ile Havva ormanda elma ağacının altında elma satmaktadır. Elma ağacının üzerinde yılan figürü vardır. Başka bir ağaçta ise terazi asılıdır.
530--	_aDijital formatı mevcuttur.
540--	_aKısıtlı: kar amacı gütmeyen kişi ve kurumların kopya almasına izin verilir.
541--	_aAhmet Öztürklevet : _cbağış ; _d[2005].
542--	_aAhmet Öztürklevet : _dAnadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi.
585--	_aSergi: "Cumhuriyet Gazetesi Yunus Nadi Karikatür Yarışması Sergisi", Eskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi, 2005.
60004	_aÂdem (Kitabı Mukaddes figürü)
60004	_aHavva (Kitabı Mukaddes figürü)
653--	_aÂdem ile Havva, yasak elma.
65500	_aKarikatürler _zTürkiye _xRenkli
65500	_aSulu boya çizimler _xRenkli

IV.3.3.3 İstanbul - Bremen – Elena Ospina Eseri

Tablo 5: “İstanbul - Bremen” – Dublin Core Niteleme Örneği

İstanbul - Bremen – Elena Ospina Eseri	
Belirteç/Tanımlayıcı	2012 KRK 17
Başlık/ Eser adı	İstanbul - Bremen
Yazar/Üreten	Elena Ospina, 1963-
Tarih	2012
Konu	Nasreddin Hoca (13. Yüzyıl) Türk mizahı Bremen Mızıkacıları Masallar -- Almanya -- Bremen Karikatürler -- Kolombiya -- Renkli Dijital baskı -- Renkli
Tanımlama	Karikatürde eşeğe ters binmiş Nasreddin Hoca figürü vardır. Nasreddin Hoca'nın yüzü İstanbul, eşeğin yüzü Bremen yönüne dönüktür. Nasreddin Hoca'nın kavuğunun üzerinde Bremen Mızıkacıları vardır. Karikatüristin imzası eserin alt- orta kısmında yer almaktadır. Eser adı karikatür üzerinden alınmıştır.
	Elena Ospina Federation of Cartoonists Organisations (FECO) üyesidir.
	31. Uluslararası Nasreddin Hoca Karikatür Yarışması Ödülü
Dil	Portekizce
Tür	Karikatür
Biçim	21 x 25 cm
Boyut / Miktar / Süre	1 adet
Bir bütünün parçası	31. Uluslararası Nasreddin Hoca Karikatür Yarışması Sergisi
Mülkiyet ve Kullanım Hakkı	Anadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi
Kapsam	13. yüzyıl
Erişim Hakkı	Online erişim yoktur. Fiziksel olarak müzeden erişim sağlanabilir Kısıtlı: Kar amacı gütmeyen kişi ve kurumların kopya almasına izin verilir.
Versiyon Bilgisi	Dijital formatı mevcuttur.
Bilgi Kayıt Ortamı	Kâğıt
Büyüme Metodu	Bağış
Etiket	Bremen Mızıkacıları Bremen İstanbul Nasreddin Hoca

Tablo 6: “İstanbul - Bremen” – MARC21 Niteleme Örneği

İstanbul - Bremen – Elena Ospina Eseri	
041--	_apor
043--	_aa-tu_ae-gx
045--	ac7
090--	_a2012 KRK 17
1001-	_aOspina, Elena,_d1963-_ekarikatürist
24510	_a”İstanbul – Bremen”:_h[grafik] / _cElena Ospina.
260--	_c2012.
300--	_a1 çizim : _brenkli dijital baskı ; _c21 x 25 cm.
500--	_aEser adı karikatür üzerinden alınmıştır.
500--	_aSanatçının imzası eserin alt- orta kısmında bulunmaktadır.
506--	_aOnline erişim yoktur. Fiziksel olarak müzeden erişim sağlanabilir.
5201-	_aKarikatürde eşeğe ters binmiş Nasreddin Hoca figürü vardır. Nasreddin Hoca’nın yüzü İstanbul, eşeğin yüzü Bremen yönüne dönüktür. Nasreddin Hoca’nın kavuğunun üzerinde Bremen Mızıkacıları vardır.
530--	_aDijital formatı mevcuttur.
540--	_aKısıtlı: kar amacı gütmeyen kişi ve kurumların kopya almasına izin verilir.
541--	_aElena Ospina : _cbaşış ; _d2012.
542--	_aElena Ospina : _dAnadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi.
545--	_aElena Ospina Federation of Cartoonists Organisations (FECO) üyesidir.
585--	_aSergi: “31. Uluslararası Nasreddin Hoca Karikatür Yarışması Sergisi”, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi, 2012.
60010	_aNasreddin Hoca,_d13. yüzyıl
650-4	_aTürk mizahı
650-4	_aMasallar _zAlmanya _zBremen
653--	_aİstanbul, Bremen, Nasreddin Hoca, Bremen Mızıkacıları.
65500	_aKarikatürler _zKolombiya _xRenkli
65500	_aDijital baskı _xRenkli

IV.3.3.4 Jack Sparrow – Miroslav Grencer Eseri

Tablo 7: “Jack Sparrow” – Dublin Core Niteleme Örneği

Jack Sparrow – Miroslav Grencer Eseri	
Belirteç/Tanımlayıcı	2014 KRK 14
Başlık/ Eser adı	Jack Sparrow
Yazar/Üreten	Miroslav Grencer, 1948-
Tarih	2014
Konu	Jack Sparrow (Hayali karakter) Karayip Korsanları (Film) Aksiyon ve macera filmleri Fantastik filmler Karikatürler -- Hırvatistan -- Renkli Kuru boya çizimler -- Renkli
Tanımlama	Karikatürde Karayip Korsanları filminden Jack Sparrow karakterinin karikatürize edilmiş portresi vardır. Karikatüristin imzası eserin sol alt kısmında yer almaktadır. Eser adı kataloglama personeli tarafından verilmiştir.
Tür	Karikatür
Biçim	14 x 22 cm
Boyut / Miktar / Süre	1 adet.
Mülkiyet ve Kullanım Hakkı	Anadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi.
Erişim Hakkı	Online erişim yoktur. Fiziksel olarak müzeden erişim sağlanabilir. Kısıtlı: kar amacı gütmeyen kişi ve kurumların kopya almasına izin verilir.
Versiyon Bilgisi	Dijital formatı mevcuttur.
Bilgi Kayıt Ortamı	Kâğıt
Büyüme Metodu	Bağış
Etiket	Jack Sparrow Karayip Korsanları

Tablo 8: “Jack Sparrow” – MARC21 Niteleme Örneği

Jack Sparrow – Miroslav Grencer Eseri	
090--	2014 KRK 14
1001-	_aGerencer, Miroslav_d1948-_ekarikatürüst
24510	_a[Jack Sparrow] :_h[grafik] /_cMiroslav Grencer.
260--	_c2014.
300--	_a1 çizim :_bkrem rengi karton üzerine renkli kuru boya ;_c14 x 22 cm.
500--	_aKarikatürüstün imzası eserin sol alt kısmında yer almaktadır
500--	_aEser adı kataloglama personeli tarafından verilmiştir.
506--	_aOnline erişim yoktur. Fiziksel olarak müzeden erişim sağlanabilir.
5201-	_aKarikatürde Karayip Korsanları filminden Jack Sparrow karakterinin karikatürize edilmiş portresi vardır.
530--	_aDijital formatı mevcuttur.
540--	_aKısıtlı: kar amacı gütmeyen kişi ve kurumların kopya almasına izin verilir.
541--	_aMiroslav Grencer :_cbağış,_d2014.
542--	_aMiroslav Grencer:_dAnadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi.
585--	_aSergi: “Uluslararası Sinema Karikatürleri Sergisi”, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi, 2014.
630-4	_aKarayip Korsanları (Film)
650-4	_aJack Sparrow (Hayali karakter)
650-4	_aAksiyon ve macera filmleri
650-4	_aFantastik filmler
653--	_aJack Sparrow, Karayip Korsanları.
65500	_aKarikatürler_zHırvatistan_xRenkli
65500	_aKuru boya çizimler_xRenkli

IV.3.3.5 Kız Kulesi – Semih Balcıoğlu Eseri

Tablo 9: “ Kız Kulesi” Dublin Core Niteleme Örneği

Kız Kulesi – Semih Balcıoğlu Eseri	
Belirteç/Tanımlayıcı	2004 KRK 256
Başlık/ Eser adı	Kız Kulesi
Yazar/Üreten	Semih Balcıoğlu, 1928-2006
Tarih	2004
Konu	Kız Kulesi (İstanbul, Türkiye) Kuleleler -- Türkiye -- İstanbul İstanbul (Türkiye) -- Yapılar vb. Karikatürler -- Türkiye -- Renkli Gravür baskılar -- Renkli
Tanımlama	Karikatürde Kız Kulesi ve denizin üstünde kırmızı fiyonk toka ile tutturulmuş dalgalı saçlar vardır. Karikatüristin imzası materyalin sağ alt tarafında paspartu üzerinde bulunmaktadır. Eser adı kataloglama personeli tarafından verilmiştir.
Tür	Karikatür
Biçim	kağıt 20 x 32 cm baskı 15 x 23 cm
Boyut / Miktar / Süre	1 adet
İlişki	Semih Balcıoğlu (56, 202, 203, 257,259, 260, 264)
Mülkiyet ve Kullanım Hakkı	Anadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi
Erişim Hakkı	Online erişim yoktur. Fiziksel olarak müzeden erişim sağlanabilir. Kısıtlı: kar amacı gütmeyen kişi ve kurumların kopya almasına izin verilir.
Versiyon Bilgisi	Dijital formatı mevcuttur
Bilgi Kayıt Ortamı	Kâğıt
Büyüme Metodu	Bağış
Etiket	İstanbul Kız Kulesi

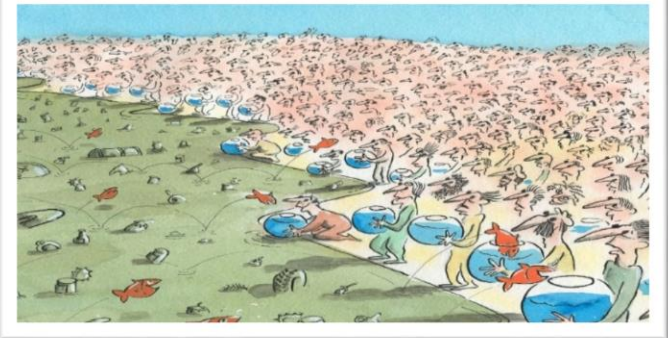
Tablo 10: “ Kız Kulesi” MARC21 Niteleme Örneği

Kız Kulesi – Semih Balcıoğlu Eseri	
090--	2004 KRK 256
1001-	_aBalcıoğlu, Semih, _d1928-2006. _ekarikatürist
24510	_a[Kız Kulesi] : _h[grafik] / _cSemih Balcıoğlu.
260--	_c2004.
300--	_a1 baskı : _bgravür kâğıdı üzerine renkli gravür baskı ; _ckağıt 20 x 32, baskı 15 x 23 cm.
500--	_aKarikatüristin imzası materyalin sağ alt tarafında paspartu üzerinde yer almaktadır.
500--	_aEser adı kataloglama personeli tarafından verilmiştir.
506--	_aOnline erişim yoktur. Fiziksel olarak müzeden erişim sağlanabilir.
5201-	_aKarikatürde Kız Kulesi ve denizin üstünde kırmızı fiyonk toka ile tutturulmuş dalgalı saçlar vardır.
530--	_aDijital formatı mevcuttur.
540--	_aKısıtlı: kar amacı gütmeyen kişi ve kurumların kopya almasına izin verilir.
541--	_aSemih Balcıoğlu : _bbağış ; _d2004.
542--	_aSemih Balcıoğlu : _dAnadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi
650-4	_aKız Kulesi (İstanbul, Türkiye)
650-4	_aKuleler _zTürkiye _zİstanbul
650-4	_aİstanbul (Türkiye) _xYapılar, vb.
653--	_aKız Kulesi, İstanbul.
65500	_aKarikatürler _zTürkiye _xRenkli
65500	_aGravür baskılar _xRenkli

IV.3.3.6 Kirli denizden balıkları kurtarmaya çalışan insanlar –

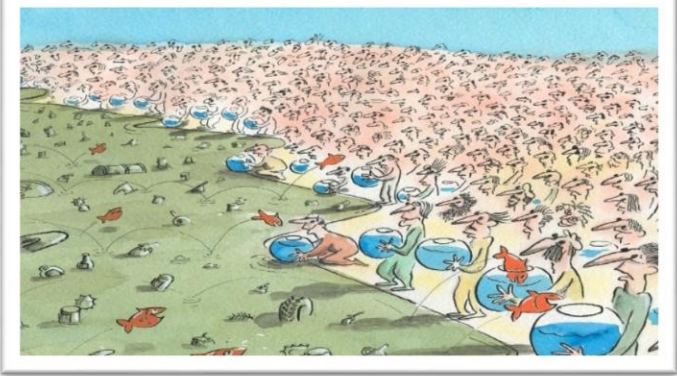
Murteza Albayrak Eseri

Tablo 11: “Kirli Denizden Balıkları Kurtarmaya Çalışan İnsanlar” Dublin Core Niteleme Örneği

Kirli denizden balıkları kurtarmaya çalışan insanlar – Murteza Albayrak Eseri	
Belirteç/Tanımlayıcı	2006 KRK 184
Başlık/ Eser adı	Kirli denizden balıkları kurtarmaya çalışan insanlar
Yazar/Üreten	Murteza Albayrak
Tarih	2006
Konu	Deniz kirliliği Çevre kirliliği Kirlilik -- çevresel yönler Karikatürler -- Türkiye -- Renkli Suluboya çizimler -- Renkli
Tanımlama	Karikatürde çöplerin olduğu kirli bir denizden zıplayan balıkları plajda ellerinde fanuslarla yakalamaya çalışan insanlar vardır. Eser adı Anadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Özel Müze Eser Envanter Defteri'nden alınmıştır.
Tür	Karikatür
Biçim	20 x 28 cm
Boyut / Miktar / Süre	1 adet
Mülkiyet ve Kullanım Hakkı	Anadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi
Erişim Hakkı	Online erişim yoktur. Fiziksel olarak müzeden erişim sağlanabilir. Kısıtlı: kar amacı gütmeyen kişi ve kurumların kopya almasına izin verilir.
Versiyon Bilgisi	Dijital formatı mevcuttur.
Bilgi Kayıt Ortamı	Kâğıt
Büyüme Metodu	Bağış
Etiket	Çevre kirliliği Deniz kirliliği

Tablo 12: “Kirli Denizden Balıkları Kurtarmaya Çalışan İnsanlar” MARC21

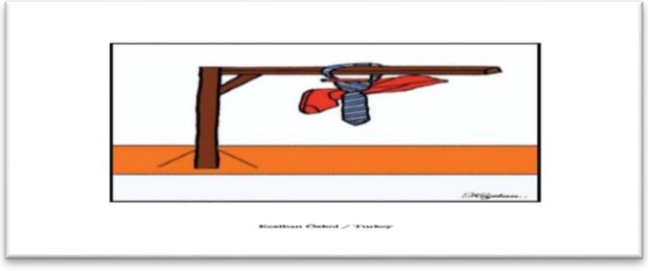
Niteleme Örneği

Kirli denizden balıkları kurtarmaya çalışan insanlar – Murteza Albayrak Eseri	
090--	_a2006 KRK 184
1001-	_aAlbayrak, Murteza, _ekarikatürist
24510	_a[Kirli denizden balıkları kurtarmaya çalışan insanlar] :_h[grafik] / _cMurteza Albayrak.
260--	_c[2006?]
300--	_a1 çizim : _bbeyaz kâğıt üzerine renkli suluboya, _c20 x 28 cm.
500--	_aEser adı Anadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Özel Müze Eser Envanter Defteri’nden alınmıştır.
506--	_aOnline erişim yoktur. Fiziksel olarak müzeden erişim sağlanabilir.
5201-	_aKarikatürde çöplerin olduğu kirli bir denizden zıplayan balıkları plajda ellerinde fanuslarla yakalamaya çalışan insanlar vardır.
530--	_aDijital formatı mevcuttur.
540--	_aKısıtlı: kar amacı gütmeyen kişi ve kurumların kopya almasına izin verilir.
541--	_aKürşat Zaman : _cbağış ; _d[2006?].
542--	_aMurteza Albayrak : _dAnadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi.
650-4	_aDeniz kirliliği
650-4	_aÇevre kirliliği
650-4	_aKirlilik_xÇevresel yönler
653--	_aÇevre kirliliği, deniz kirliliği.
65500	_aKarikatürler_zTürkiye_xRenkli
65500	_aSulu boya çizimler_xRenkli

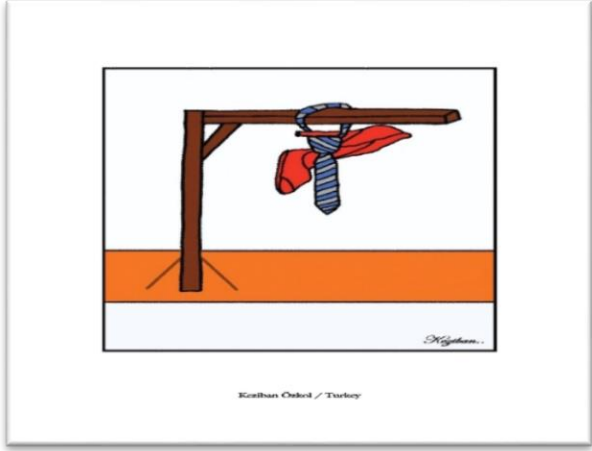
IV.3.3.7 Kravatla idam edilen topuklu ayakkabı – Keziban Özkol

Eseri

Tablo 13: “Kravatla idam edilen topuklu ayakkabı” Dublin Core Niteleme
Örneği

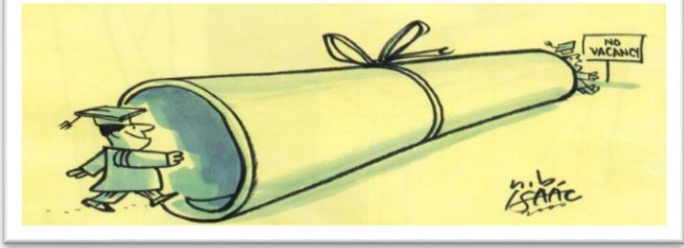
Kravatla idam edilen topuklu ayakkabı – Keziban Özkol Eseri	
Belirteç/Tanımlayıcı	2013 KRK 11
Başlık/ Eser adı	Kravatla idam edilen topuklu ayakkabı
Yazar/Üreten	Keziban Özkol
Tarih	2013
Konu	Erkek - Kadın ilişkileri Kadınlara karşı işlenen suçlar Toplumsal sorunlar -- Aile içi şiddet -- Kadın Karikatürler -- Türkiye -- Renkli Dijital baskı -- Renkli
Tanımlama	Karikatürde kravatla darağacına asılmış kırmızı topuklu bir ayakkabı vardır. Karikatüristin imzası eserin sağ alt kısmında yer almaktadır. Eser adı kataloglama personeli tarafından verilmiştir.
Tür	Karikatür
Biçim	35 x 50 cm
Boyut / Miktar / Süre	1 adet
Bir bütünün parçası	Kadın Çizerlerden Kadın Sorunları Karikatür Sergisi
Mülkiyet ve Kullanım Hakkı	Anadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi
Erişim Hakkı	Online erişim yoktur. Fiziksel olarak müzeden erişim sağlanabilir. Kısıtlı: kar amacı gütmeyen kişi ve kurumların kopya almasına izin verilir.
Versiyon Bilgisi	Dijital formatı mevcuttur.
Bilgi Kayıt Ortamı	Kâğıt
Büyüme Metodu	Bağış
Etiket	Erkek Kadın Kadına şiddet

Tablo 14: “Kravatla idam edilen topuklu ayakkabı” MARC21 Niteleme Örneği

Kravatla idam edilen topuklu ayakkabı – Keziban Özkol Eseri	
090--	_a2013 KRK 11
1001-	_aÖzkol, Keziban _ekarikatürist
24510	_a[Kravatla idam edilen topuklu ayakkabı]: _h[grafik] /_cKeziban Özkol.
260--	_c2013.
300--	_a1 çizim : _brenkli dijital baskı ; _c35 x 50 cm.
500--	_aKarikatüristin imzası eserin sağ alt kısmında yer almaktadır.
500--	_aSanatçının imzası eserin sağ alt kısmında yer almaktadır.
506--	_aOnline erişim yoktur. Fiziksel olarak müzeden erişim sağlanabilir.
5201-	_aKarikatürde kravatla darağacına asılmış kırmızı topuklu bir ayakkabı vardır.
530--	_aDijital formatı mevcuttur.
540--	_aKısıtlı: kar amacı gütmeyen kişi ve kurumların kopya almasına izin verilir.
541--	_aKeziban Özkol : _cbağış ; _d2013.
542--	_aKeziban Özkol : _dAnadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi.
585--	_aSergi: “Kadın Çizerlerden Kadın Sorunları Karikatür Sergisi”, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi, 16-30 Mart 2013.
650-4	_aErkek- kadın ilişkileri
650-4	_aKadınlara karşı işlenen suçlar
650-4	_aToplumsal sorunlar _xAile içi şiddet _xKadın
653--	_aKadın, erkek, kadına şiddet.
65500	_aKarikatürler _zTürkiye _xRenkli
65500	_aDijital baskı _xRenkli

IV.3.3.8 Surprise at the end of the tunnel - Norman B. Isaac Eseri

Tablo 15: “Surprise at the end of the tunnel” Dublin Core Niteleme Örneği

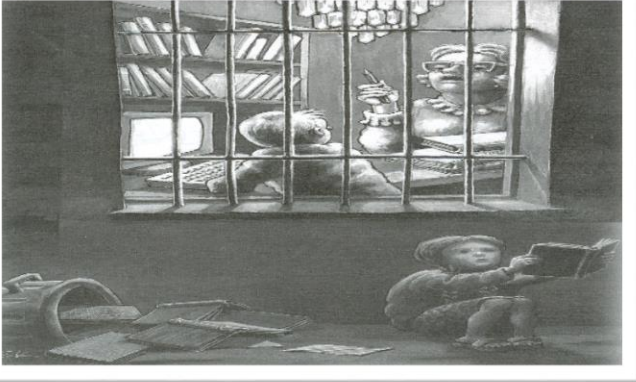
Surprise at the end of the tunnel - Norman B. Isaac Eseri	
Belirteç/Tanımlayıcı	2000 KRK 51
Başlık/ Eser adı	Surprise at the end of the tunnel
Alternatif başlık	No vacancy
Yazar/Üreten	Norman B. Isaac, 1947-
Tarih	2000
Konu	İşsizlik Gençlik -- istihdam Karikatürler -- Filipinler -- Renkli Suluboya çizimler -- Renkli
Tanımlama	Karikatürde diploma şeklinde bir tünele girmek üzere olan cüppe ve kep giymiş mutlu bir öğrenci vardır. Tünel çıkışına geldiğinde şaşkın bir şekilde “no vacancy” tabelasıyla karşılaşmaktadır. Karikatüristin imzası eserin sağ alt kısmında yer almaktadır. Karikatürün arkasında karikatür “Surprise at the end of the tunnel” olarak isimlendirilmiştir.
Dil	İngilizce
Tür	Karikatür
Biçim	14 x 22 cm
Boyut / Miktar / Süre	1 adet
Bir bütünün parçası	Yeni Bir Yüzyıla Girerken Eğitim Sorunları - Uluslararası Karikatür Sergisi
Mülkiyet ve Kullanım Hakkı	Anadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi
Erişim Hakkı	Online erişim yoktur. Fiziksel olarak müzeden erişim sağlanabilir. Kısıtlı: kar amacı gütmeyen kişi ve kurumların kopya almasına izin verilir.
Versiyon Bilgisi	Dijital formatı mevcuttur.
Bilgi Kayıt Ortamı	Kâğıt
Büyüme Metodu	Bağış
Etiket	Diploma İşsizlik Mezuniyet

Tablo 16: “Surprise at the end of the tunnel” MARC21 Niteleme Örneği

Surprise at the end of the tunnel - Norman B. Isaac Eseri	
041--	_aeng
090--	_a2000 KRK 51
1001-	_aIsaac Norman B. ,_d1947-_ekarikatürist
24510	_aSurprise at the end of the tunnel :_h[grafik] /_cNorman B. Isaac.
260--	_c2000.
300--	_a1 çizim :_bsarı karton üzerine renkli suluboya ;_c14 x 22 cm.
500--	_aKarikatürün arkasında karikatür “Surprise at the end of the tunnel” olarak isimlendirilmiştir.
500--	_aKarikatüristin imzası eserin sağ alt kısmında yer almaktadır.
506--	_aOnline erişim yoktur. Fiziksel olarak müzeden erişim sağlanabilir
5201-	_aKarikatürde diploma şeklinde bir tünele girmek üzere olan cüppe ve kep giymiş mutlu bir öğrenci vardır. Tünel çıkışına geldiğinde şaşkın bir şekilde “no vacancy” tabelasıyla karşılaşmaktadır.
530--	_aDijital formatı mevcuttur.
540--	_aKısıtlı: kar amacı gütmeyen kişi ve kurumların kopya almasına izin verilir.
541--	_aNorman B. Isaac :_cbağış ;_d2000.
542--	_aNorman B. Isaac :_dAnadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi.
585--	_aSergi: “Yeni Bir Yüzyıla Girerken Eğitim Sorunları - Uluslararası Karikatür Sergisi”, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi, 2000.
650-4	_aİşsizlik
653--	_aDiploma, mezuniyet, işsizlik.
65500	_aKarikatürler _zFilipinler _xRenkli
65500	_aSulu boya çizimler _xRenkli
7400-	_aNo vacancy.

IV.3.3.9 Öğretmen ve Çocuk – Eray Özbek Eseri

Tablo 17: “Öğretmen ve çocuk” – Dublin Core Niteleme Örneği

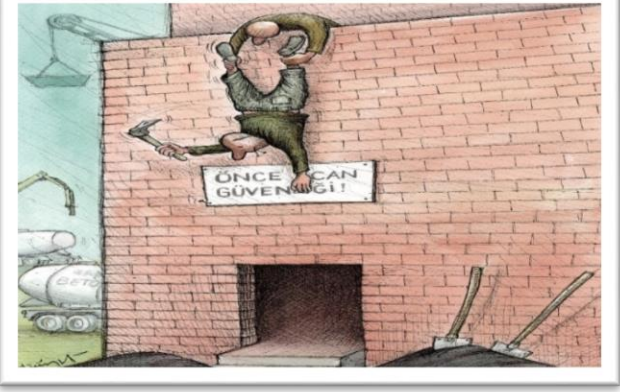
Öğretmen ve Çocuk – Eray Özbek Eseri	
Belirteç/Tanımlayıcı	2008 KRK 87
Başlık/ Eser adı	Öğretmen ve çocuk
Yazar/Üreten	Eray Özbek, 1942-
Tarih	2008
Konu	Eğitim eşitliği Eğitim -- ekonomik yönler Karikatürler -- Türkiye Guaj boya çizimler
Tanımlama	Karikatürde bir pencerenin dışından görebildiğimiz küçük bir erkek çocuğuna elinde kalemle ders veren öğretmen figürü vardır. Pencerenin altında ise yere dökülmüş çöp kovasının içindeki kitaplardan birini odadan gelen ışıktan faydalanarak okumaya çalışan küçük bir kız çocuğu vardır. Karikatüristin imzası materyalin sol alt tarafında yer almaktadır. Eser adı kataloglama personeli tarafından verilmiştir.
Tür	Karikatür
Biçim	27 x 40 cm
Boyut / Miktar / Süre	1 adet
İlişki	Eray Özbek (79)
Mülkiyet ve Kullanım Hakkı	Anadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi
Erişim Hakkı	Online erişim yoktur. Fiziksel olarak müzeden erişim sağlanabilir. Kısıtlı: kar amacı gütmeyen kişi ve kurumların kopya almasına izin verilir.
Versiyon Bilgisi	Dijital formatı mevcuttur.
Bilgi Kayıt Ortamı	Kâğıt
Büyüme Metodu	Bağış
Etiket	Eğitim Eğitim eşitliği Fırsat eşitliği

Tablo 18: “Öğretmen ve çocuk” – MARC21 Niteleme Örneği

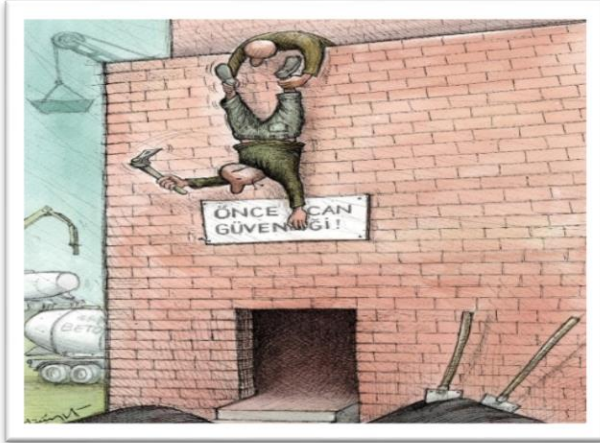
Öğretmen ve Çocuk – Eray Özbek Ese	
090--	_a2008 KRK 87
1001-	_aÖzbek, Eray, _d1942- _ekarikatürist
24510	_a[Öğretmen ve çocuk] : _h[grafik] / _cEray Özbek.
260--	_c[2008?].
300--	_a1 çizim : _bgri fon kartonu üzerine siyah-beyaz guaj boya ; _c27 x 40 cm.
500--	_aKarikatüristin imzası materyalin sol alt tarafında yer almaktadır.
500--	_aEser adı kataloglama personeli tarafından verilmiştir.
506--	_aOnline erişim yoktur. Fiziksel olarak müzeden erişim sağlanabilir.
5201-	_aKarikatürde bir pencerenin dışından görebildiğimiz küçük bir erkek çocuğuna elinde kalemle ders veren öğretmen figürü vardır. Pencerenin altında ise yere dökülmüş çöp kovasının içindeki kitaplardan birini odadan gelen ışıktan faydalanarak okumaya çalışan küçük bir kız çocuğu vardır.
530--	_aDijital formatı mevcuttur.
540--	_aKısıtlı: kar amacı gütmeyen kişi ve kurumların kopya almasına izin verilir.
541--	_aEray Özbek : _vbağış ; _d[2008].
542--	_aEray Özbek : _dAnadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi.
650-4	_aEğitim eşitliği
650-4	_aaEğitim _xEkonomik yönler
653--	_aEğitim, eğitim eşitliği, fırsat eşitliği.
65500	_aKarikatürler _zTürkiye
65500	_aaGuaj boya çizimler _xRenkli

IV.3.3.10 Önce Can Güvenliği – Kürşat Zaman Eseri

Tablo 19: “Önce can güvenliği” – Dublin Core Niteleme Örneği

Önce Can Güvenliği – Kürşat Zaman Eseri-	
Belirteç/Tanımlayıcı	2009 KRK 32
Başlık/ Eser adı	Önce can güvenliği
Yazar/Üreten	Kürşat Zaman
Tarih	2009
Konu	İş güvenliği -- Türkiye Karikatürler -- Türkiye -- Renkli Sulu boya çizimler -- Renkli
Tanımlama	Karikatürde bir inşaat işçisi bir başka işçiyi ayaklarından tutarak sarkıtmaktadır. Sarkıtılan inşaat işçisi inşaatın girişine “Önce can güvenliği” yazılı uyarı levhasını asmaya çalışmaktadır. Karikatüristin imzası materyalin sol alt tarafında yer almaktadır. Eser adı karikatür üzerinden alınmıştır. 1. Uluslararası İnşaat Kazaları Konulu Karikatür Yarışması 1.lik ödülü.
Dil	Türkçe
Tür	Karikatür
Biçim	24 x 35 cm
Boyut / Miktar / Süre	1 adet
Bir Bütünün Parçası	1. Uluslararası İnşaat Kazaları Konulu Karikatür Yarışması Sergisi
Mülkiyet ve Kullanım Hakkı	Anadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi
Erişim Hakkı	Online erişim yoktur. Fiziksel olarak müzeden erişim sağlanabilir. Kısıtlı: kar amacı gütmeyen kişi ve kurumların kopya almasına izin verilir.
Versiyon Bilgisi	Dijital formatı mevcuttur.
Bilgi Kayıt Ortamı	Kâğıt
Büyüme Metodu	Bağış
Etiket	İnşaat kazaları İş güvenliği

Tablo 20: “Önce can güvenliği” – MARC21 Niteleme Örneği

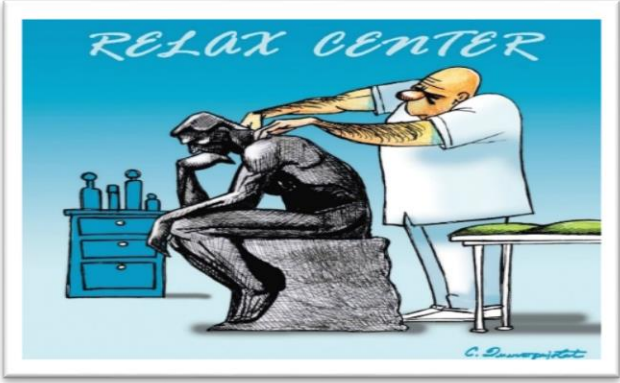
Önce Can Güvenliği – Kürşat Zaman Eseri	
090--	_a2009 KRK 32
1001-	_aZaman, Kürşat _ekarikatürist
24510	_a”Önce can güvenliği!” : _h[grafik] / _cKürşat Zaman.
260--	_c2009.
300--	_a1 çizim : _bbeyaz kâğıt üzerine renkli suluboya ;_c24 x 35 cm.
500--	_aKarikatüristin imzası materyalin sol alt tarafında yer almaktadır.
500--	_aEser adı karikatür üzerinden alınmıştır.
506--	_aOnline erişim yoktur. Fiziksel olarak müzeden erişim sağlanabilir.
5201-	_aKarikatürde bir inşaat işçisi bir başka işçiyi ayaklarından tutarak sarkıtmaktadır. Sarkıtılan inşaat işçisi inşaatın girişine “Önce can güvenliği” yazılı uyarı levhasını asmaya çalışmaktadır.
530--	_aDijital formatı mevcuttur.
540--	_aKısıtlı: kar amacı gütmeyen kişi ve kurumların kopya almasına izin verilir.
541--	_Kürşat Zaman : _cbağış ;_d2009.
542--	_aKürşat Zaman : _dAnadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi.
585--	_aSergi: "1. Uluslararası İnşaat Kazaları Konulu Karikatür Yarışması Sergisi", Eskişehir Anadolu Üniversitesi Öğrenci Merkezi, 2009.
650-4	_aİş güvenliği _zTürkiye
653--	_aİnşaat kazaları, İş güvenliği.
65500	_aKarikatürler _zTürkiye _xRenkli
65500	_aSulu boya çizimler _xRenkli

IV.3.3.11 Relax Center - Sasa Dimitrijevic Eseri

Tablo 21: “Relax center” – Dublin Core Niteleme Örneği

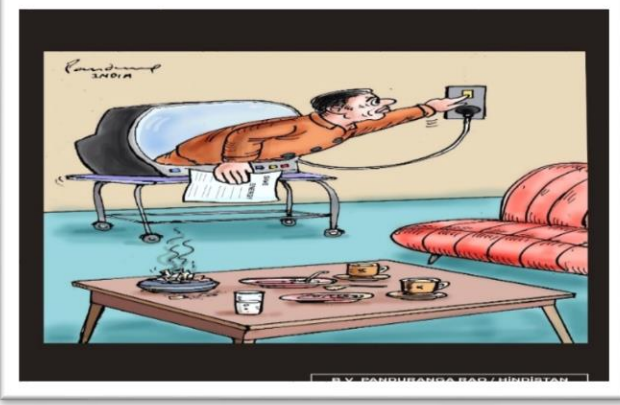
Relax Center - Sasa Dimitrijevic Eseri	
Belirteç/Tanımlayıcı	2012 KRK 17
Başlık/ Eser adı	Relax center
Yazar/Üreten	Sasha Dimitrijevic
Tarih	2012
Konu	Auguste Rodin, 1840-1917 Düşünen Adam Heykeli Heykeller -- Fransa -- Paris Heykeltıraşlar -- Fransa Karikatürler -- Sırbistan -- Renkli Dijital baskı -- Renkli
Tanımlama	Karikatürde Auguste Rodin'in “Düşünen Adam” heykelinin omuzlarına bir sağlık çalışanı tarafından masaj yapılmaktadır. Karikatüristin imzası materyalin sağ alt tarafında yer almaktadır. Eser adı karikatür üzerinden alınmıştır.
Dil	İngilizce
Tür	Karikatür
Biçim	18 x 19 cm
Boyut / Miktar / Süre	1 adet
Bir Bütünün Parçası	7. Uluslararası Eskişehir Karikatür Festivali
Mülkiyet ve Kullanım Hakkı	Anadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi
Erişim Hakkı	Online erişim yoktur. Fiziksel olarak müzeden erişim sağlanabilir. Kısıtlı: kar amacı gütmeyen kişi ve kurumların kopya almasına izin verilir.
Versiyon Bilgisi	Dijital formatı mevcuttur.
Referanslar	7. Uluslararası Eskişehir Karikatür Festivali = 7. International Eskişehir Cartoon Festival 2012.” Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Karikatür Sanatını Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, 2012. ISBN: 97897506171140
Bilgi Kayıt Ortamı	Kâğıt
Büyüme Metodu	Bağış
Etiket	Auguste Rodin Düşünen Adam Felsefe

Tablo 22: “Relax Center” – MARC21 Niteleme Örneği

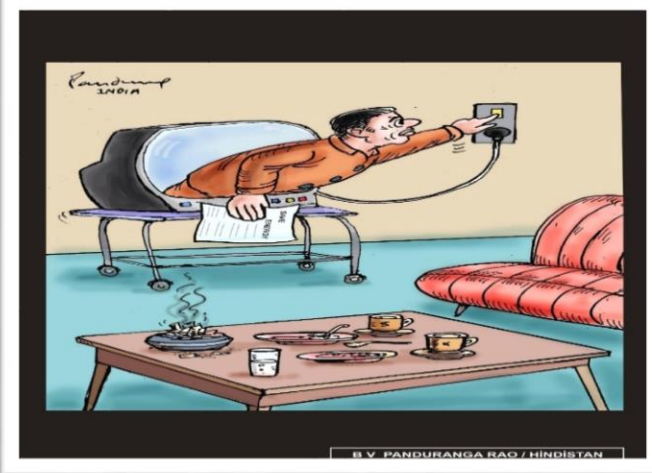
Relax Center - Sasha Dimitrijevic Eseri	
041--	_aeng
090--	_a2012 KRK 17
1001-	_aDimitrijevic, Sasha,_ekarikatürist
24510	_a”Relax center” : _h[grafik] / _cSasha Dimitrijevic.
260--	_c2012.
300--	_a1 çizim : _brenkli dijital baskı ; _c18 x 19 cm.
500--	_aKarikatüristin imzası materyalin sağ alt tarafında yer almaktadır.
500--	_aEser adı karikatür üzerinden alınmıştır.
506--	_aOnline erişim yoktur. Fiziksel olarak müzeden erişim sağlanabilir.
5201-	_aKarikatürde Auguste Rodin’in “Düşünen Adam” heykelinin omuzlarına bir sağlık çalışanı tarafından masaj yapılmaktadır.
530--	_aDijital formatı mevcuttur.
540--	_aKısıtlı: kar amacı gütmeyen kişi ve kurumların kopya almasına izin verilir.
541--	_aSasha Dimitrijevic : _bbağış ; _d2012.
542--	_aSasha Dimitrijevic : _dAnadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi.
581--	_a7. Uluslararası Eskişehir Karikatür Festivali = 7. International Eskişehir Cartoon Festival 2012.”Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Karikatür Sanatını Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, 2012. _z 97897506171140
585--	_aSergi: "7. Uluslararası Eskişehir Karikatür Festivali Sergisi", Eskişehir Anadolu Üniversitesi ve Yeni Yüksektepe Kültür Derneği (Aktif Felsefe) işbirliği ile, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi, 7 – 30 Kasım 2012
60010	_aRodin, Auguste,_d1840-1917 _tDüşünen Adam
650-4	_aHeykeller _zFransa _zParis
650-4	_aHeykeltıraşlar _zFransa
653--	_aDüşünen Adam, Auguste Rodin, Felsefe.
65500	_aKarikatürler _zSırbistan _xRenkli
65500	_aDijital baskı _xRenkli

IV.3.3.12 Save Energy – Panduranga B. V. Rao Eseri

Tablo 23: “Save energy” – Dublin Core Niteleme Örneği

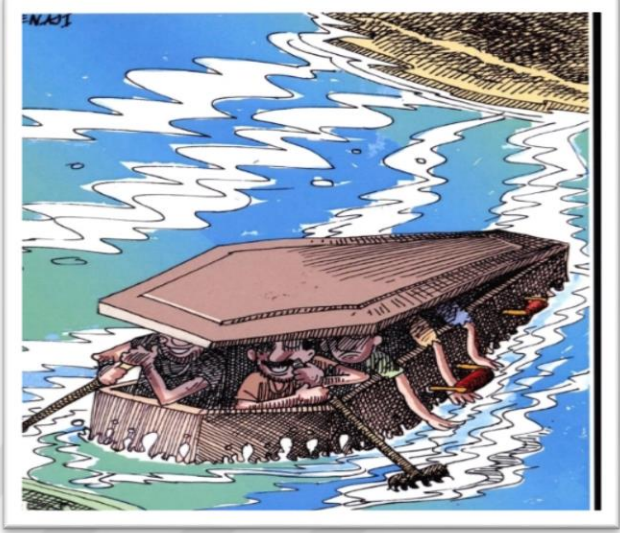
Save Energy – Panduranga B. V. Rao Eseri	
Belirteç/Tanımlayıcı	2012 KRK 24
Başlık/ Eser adı	Save energy
Yazar/Üreten	Panduranga B. V. Rao, 1944-
Tarih	2012
Konu	Enerji tasarrufu
	Karikatürler -- Hindistan -- Renkli
	Dijital baskı -- Renkli
Tanımlama	Karikatürde boş bir odada elinde “save energy” yazılı kâğıt tutan bir adam televizyondan çıkarak elektrik prizini kapatmaktadır.
	Karikatüristin imzası materyalin sol üst tarafında yer almaktadır.
	Eser adı karikatür üstünden alınmıştır.
Dil	İngilizce
Tür	Karikatür
Biçim	23 x 33 cm
Boyut / Miktar / Süre	1 adet
Bir bütünün parçası	Enerji Konulu Karikatür Sergisi
Mülkiyet ve Kullanım Hakkı	Anadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri
Erişim Hakkı	Online erişim yoktur. Fiziksel olarak müzeden erişim sağlanabilir.
	Kısıtlı: kar amacı gütmeyen kişi ve kurumların kopya almasına izin verilir.
Versiyon Bilgisi	Dijital formatı mevcuttur.
Bilgi Kayıt Ortamı	Kâğıt
Büyüme Metodu	Bağış
Etiket	Elektrik enerjisi
	Enerji tasarrufu

Tablo 24: “Save energy” – MARC21 Niteleme Örneği

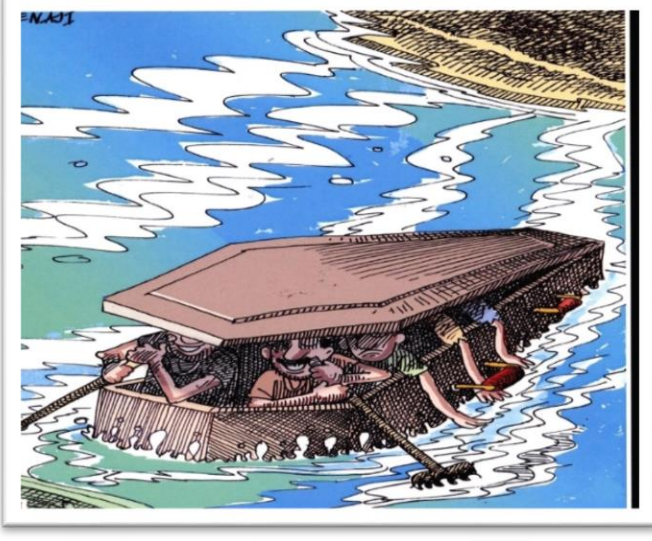
Save Energy – Panduranga B. V. Rao Eseri	
041--	_aeng
090--	_a2012 KRK 24
1001-	_aRao, Panduranga B. V.,_d1944-_ekarikatürist
24510	_a”Save energy” :_h[grafik] / _cPanduranga B. V. Rao.
260--	_c2012.
300--	_a1 çizim :_brenkli dijital baskı ;_c23 x 33 cm.
500--	_aKarikatüristin imzası materyalin sol üst tarafında yer almaktadır.
500--	_aEser adı karikatür üzerinden alınmıştır.
506--	_aOnline erişim yoktur. Fiziksel olarak müzeden erişim sağlanabilir.
5201-	_aKarikatürde boş bir odada elinde “save energy” yazılı kâğıt tutan bir adam televizyondan çıkarak elektrik prizini kapatmaktadır.
530--	_aDijital formatı mevcuttur.
540--	_aKısıtlı: kar amacı gütmeyen kişi ve kurumların kopya almasına izin verilir.
541--	_aPanduranga B. V. Rao :_cbağış ;_d2012.
542--	_aPanduranga B. V. Rao:_dAnadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi.
585--	_aSergi: "Enerji Konulu Karikatür Sergisi", Eskişehir Anadolu Üniversitesi ve Yeni Yüksektepe Kültür Derneği (Aktif Felsefe) işbirliği ile Eskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi, 11 Ocak – 2 Mart 2012.
650-4	_aEnerji tasarrufu
653--	_aEnerji tasarrufu, elektrik enerjisi.
65500	_aKarikatürler_zHindistan_xRenkli
65500	_aDijital baskı_xRenkli

IV.3.3.13 Tabutta Mülteciler – Naji Benaji Eseri

Tablo 25: “Tabutta mülteciler” – Dublin Core Niteleme Örneği

Tabutta Mülteciler – Naji Benaji Eseri	
Belirteç/Tanımlayıcı	2009 KRK 41
Başlık/ Eser adı	Tabutta mülteciler
Yazar/Üreten	Benaji Naji
Tarih	2009
Konu	Mülteciler Mülteciler -- Sosyal durum Karikatürler -- Fas -- Renkli Dijital baskı -- Renkli
Tanımlama	Karikatürde bir tabutun içinde denizde ilerlemeye çalışan mülteciler vardır. Karikatüristin imzası eserin sol üst kısmında yer almaktadır. Eser adı kataloglama personeli tarafından verilmiştir.
Tür	Karikatür
Biçim	19 x 27 cm
Boyut / Miktar / Süre	1 adet
Bir Bütünün Parçası	Göç Karikatürleri Sergisi
Mülkiyet ve Kullanım Hakkı	Anadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi
Erişim Hakkı	Online erişim yoktur. Fiziksel olarak müzeden erişim sağlanabilir. Kısıtlı: kar amacı gütmeyen kişi ve kurumların kopya almasına izin verilir
Versiyon Bilgisi	Dijital formatı mevcuttur.
Bilgi Kayıt Ortamı	Kâğıt
Büyüme Metodu	Bağış
Etiket	Mülteciler

Tablo 26: “Tabutta mülteciler” – MARC21 Niteleme Örneği

Tabutta Mülteciler – Naji Benaji Eseri	
090--	_a2009 KRK 41
1001-	_aBenaji, Naji_ekarikatürist
24510	_a[Tabutta mülteciler]:_h[grafik] / _cNaji Benaji.
260--	_c2009.
300--	_a1 çizim : _brenkli dijital baskı ; _c19 x 27 cm.
500--	_aKarikatüristin imzası eserin sol üst kısmında yer almaktadır.
500--	_aEser adı kataloglama personeli tarafından verilmiştir.
500--	_aaKarikatür, Don Quichotte Mizah dergisinin Almanya’ya işçi göçünün 50. yılı nedeniyle düzenlediği “göç” konulu karikatür yarışmasından seçilmiş karikatürler arasındadır.
506--	_aOnline erişim yoktur. Fiziksel olarak müzeden erişim sağlanabilir.
5201-	_aKarikatürde bir tabutun içinde denizde ilerlemeye çalışan mülteciler vardır.
530--	_aDijital formatı mevcuttur.
540--	_aKısıtlı: kar amacı gütmeyen kişi ve kurumların kopya almasına izin verilir.
541--	_aNaji Benaji : _cbağış ; _d2009.
542--	_aNaji Benaji : _dAnadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi.
585--	_aSergi: “Göç Karikatürleri Sergisi”, Don Quichotte ve Anadolu Üniversitesi işbirliği ile, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi, 9-31 Aralık 2012.
650-4	_aMülteciler
653--	_aMülteciler.
65500	_aKarikatürler_zFas_xRenkli
65500	_aDijital baskı_xRenkli

IV.3.3.14 Üniversite – Emre Becer Eseri

Tablo 27: “Üniversite” – Dublin Core Niteleme Örneği

Üniversite – Emre Becer Eseri	
Belirteç/Tanımlayıcı	2000 KRK 59
Başlık/ Eser adı	Üniversite
Yazar/Üreten	Emre Becer, 1957-
Tarih	2000
Konu	Öğretim üyeleri -- Türkiye Yükseköğretim -- Türkiye Karikatürler -- Türkiye Çini mürekkebi çizimler
Tanımlama	Karikatürde çatısında üniversite yazan bir binayı sırtında taşıyan bir elinde baston diğerinde kitaplar olan sakallı, kepli ve cübbeli bir akademisyen vardır Karikatüristin imzası materyalin sağ alt tarafında yer almaktadır. Eser adı karikatür üzerinden alınmıştır.
Dil	Türkçe
Tür	Karikatür
Biçim	17 x 24 cm
Boyut / Miktar / Süre	1 adet
İlişki	Emre Becer (214)
Mülkiyet ve Kullanım Hakkı	Anadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi
Erişim Hakkı	Online erişim yoktur. Fiziksel olarak müzeden erişim sağlanabilir. Kısıtlı: kar amacı gütmeyen kişi ve kurumların kopya almasına izin verilir.
Versiyon Bilgisi	Dijital formatı mevcuttur.
Bilgi Kayıt Ortamı	Kâğıt
Büyüme Metodu	Bağış
Etiket	Akademisyenler Üniversite Yükseköğretim

Tablo 28: “Üniversite” – MARC21 Niteleme Örneği

Üniversite – Emre Becer Eseri	
041--	_atur
090--	_a2000 KRK 59
1001-	_aBecer, Emre,_d1957-_ekarikatürist
24510	_a”Üniversite” : _h[grafik] / _cEmre Becer.
260--	_c2000.
300--	_a1 çizim : _bbeyaz fon kartonu üzerine siyah çini mürekkebi ;_c17 x 24 cm.
500--	_aKarikatüristin imzası materyalin sağ alt tarafında yer almaktadır.
500--	_aEser adı karikatür üzerinden alınmıştır.
506--	_aOnline erişim yoktur. Fiziksel olarak müzeden erişim sağlanabilir.
5201-	_aKarikatürde çatısında üniversite yazan bir binayı sırtında taşıyan bir elinde baston diğerinde kitaplar olan sakallı, kepli ve cübbeli bir akademisyen vardır.
530--	_aDijital formatı mevcuttur.
540--	_aKısıtlı: kar amacı gütmeyen kişi ve kurumların kopya almasına izin verilir.
541--	_aEmre Becer : _bbağış ; _d2000.
542--	_aEmre Becer : _dAnadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi.
650-4	_aÖğretim üyeleri _zTürkiye
650-4	_aYükseköğretim _zTürkiye
653--	_aÜniversite, akademisyenler, yükseköğretim.
65500	_aKarikatürler _zTürkiye
65500	_aÇini mürekkebi çizimler

IV.3.3.15 Zam – Altan Erbulak Eseri

Tablo 29: “Zam” –Dublin Core Niteleme Örneği

Zam – Altan Erbulak Eseri	
Belirteç/Tanımlayıcı	2006 KRK 266
Başlık/ Eser adı	Zam
Yazar/Üreten	Altan Erbulak, 1929-1988
Tarih	2006
Konu	Ekonomi -- Türkiye Enflasyon -- Türkiye Fiyatlar -- Türkiye Karikatürler -- Türkiye Çini mürekkebi çizimler
Tanımlama	Karikatürde elindeki tepside “zam” yazısını tutan bir adam ve yazıya bakan başka bir adam vardır. Karikatüristin imzası materyalin sağ orta tarafında yer almaktadır. Eser adı karikatür üzerinden alınmıştır.
Dil	Türkçe
Tür	Karikatür
Biçim	18 x 25 cm
Boyut / Miktar / Süre	1 adet
Mülkiyet ve Kullanım Hakkı	Anadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi
Erişim Hakkı	Online erişim yoktur. Fiziksel olarak müzeden erişim sağlanabilir. Kısıtlı: kar amacı gütmeyen kişi ve kurumların kopya almasına izin verilir.
Versiyon Bilgisi	Dijital formatı mevcuttur.
Bilgi Kayıt Ortamı	Kâğıt
Büyüme Metodu	Bağış
Etiket	Ekonomi Enflasyon Zam

Tablo 30: “Zam” – MARC21 Niteleme Örneği

Zam – Altan Erbulak Eseri	
041--	_atur
090--	_a2006 KRK 266
1001-	_aErbulak, Altan, _d1929-1988. _ekarikatürist
24510	_a”Zam” : _h[grafik] / _cAltan Erbulak.
260--	_[2006].
300--	_a1 çizim : _bbeyaz kâğıt üzerine siyah çini mürekkebi ; _c18 x 25 cm.
500--	_aKarikatüristin imzası materyalin sağ orta tarafında yer almaktadır.
500--	_aEser adı karikatür üzerinden alınmıştır.
506--	_aOnline erişim yoktur. Fiziksel olarak müzeden erişim sağlanabilir.
5201-	_aKarikatürde elindeki tepside “zam” yazısını tutan bir adam ve yazıya bakan başka bir adam vardır.
530--	_aDijital formatı mevcuttur.
540--	_aKısıtlı: kar amacı gütmeyen kişi ve kurumların kopya almasına izin verilir.
541--	cBağış.
542--	_dEskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi.
650-4	_aEkonomi _zTürkiye
650-4	_aEnflasyon _zTürkiye
650-4	_aFiyatlar _zTürkiye
653--	_aZam, enflasyon, ekonomi.
65500	_aKarikatürler _xTürkiye
65500	_aÇini mürekkebi çizimler

V. BÖLÜM: SONUÇ VE ÖNERİLER

Ortaya çıkışı yazıdan da eskiye dayanan karikatürler, mizah ögesi olarak ilk çağlardan günümüze toplum yaşantısının bir parçası olmuştur. Siyasi baskılara, sosyal ötekileştirilmeye, yasaklara ve sansüre boyun eğmeyen karikatürler tarih boyunca varlığını sürdürmüştür. Üzerinde taşıdığı metin ve görsel öğelerle bilgi kaynağı olma özeliğine sahip karikatürler zamanla çağdaş bir eğitim ve iletişim ortamının temel bilgi kaynaklarından biri haline gelmiştir. Özellikle yazısız karikatürlerin düşünmeye yönlendirmesi ve kalıcı öğrenme sağlaması ile eğitimde kullanımı son yıllarda artmıştır. Günümüzde geçmişe kıyasla daha çok karikatür okuru vardır. Öyle ki karikatürler sosyal medyanın da vazgeçilmez mizah unsurlarından biridir. Karikatürler tanıklık ettikleri dönemin sosyal, siyasal, kültürel gelişmelerini de en iyi şekilde yansıtma ile kültürel miras özelliği de göstermektedirler.

Gelişen teknolojiyle birlikte kart kataloglardan makinece okunabilen kayıtlara dönüşen kaynak tanımlamaları bilgiye erişimi artırmıştır. Bunula birlikte değişen kullanıcı beklentileri kullanıcı hizmetlerinin de değişmesini gerektirmiştir. Teknoloji hızla gelişse de bilgi kaynağını nitelemek için gerekli olan uzman kişilere olan ihtiyaç ortadan kalkmamış, aksine giderek artmıştır. Çünkü bilgi kaynağını kullanıcı ile buluşturmak için gerekli donanım, kaynağın en iyi şekilde tanımlanmasıyla anlam kazanabilmektedir. Bilgi kaynağı ve arşiv malzemesi olarak karikatürler de bilgi hizmetleri kapsamında kullanıcıyla buluşturulmalıdır. Bu sebeple karikatürlerin de diğer bilgi kaynakları gibi tanımlanarak erişime açılmaları büyük önem taşımaktadır.

Görsel materyal kapsamında yer alan karikatürlerin nitelimesinde kullanılabilecek MARC21, Dublin Core, EAD, MODS vb. çok sayıda üst veri standardı mevcuttur. Bu standartlar karikatürlerin nitelenmesi için özel alanlar barındırmasalar da her türlü görsel bilgi kaynağına uyarlanabilecek yapıdadırlar. Karikatürlerin nitelenmesinde büyük

öneme sahip alanlar fiziksel niteleme ve notlar alanıdır. Karikatürün özgünlüğünü ifade etmede bu alanlar oldukça gereklidir.

Yurt dışında karikatür koleksiyonuna sahip çok sayıda kütüphane ve müze mevcuttur. Bunların çoğu karikatürleri niteleyerek kullanıma açmıştır. Çeşitli üst veri standartlarının tercih edildiği bu kütüphanelerde dijital içeriğe de kısmen erişim mümkündür. Karikatürler AAKK II ve MARC standartlarına göre “grafik” materyal türü içerisinde yer almaktadır. IFLA tarafından hazırlanan ISBD –NBM çalışmasında özel bir yere sahip değildir. Özel niteleme kurallarının bulunmaması kataloglama standartlarının da farklı yorumlanmasına sebebiyet vermiş ve standartlaşma sağlanamamıştır. Ülkemizde ise karikatürler çoğunlukla karikatür müzelerinde bulunmaktadır. Yarışma, sergi ve bağış yoluyla toplanan karikatürlere erişim ise ne yazık ki yoktur. Sadece Milli Kütüphane kitap dışı materyal koleksiyonunda 43 adet karikatüre ver vermiştir.

Bu çalışmada mizah ile karikatür arasındaki ilişki incelenmiş, karikatürün ortaya çıkışından günümüze uzanan ulusal ve uluslararası serüveni değerlendirilmiştir. Karikatür türleri ve çiziminde kullanılan malzemeler tespit edilmiştir. Kişisel koleksiyonlar dışında karikatürlerin bulunduğu bilgi merkezleri incelenmiş, dünyadaki ve Türkiye’deki mevcut durum araştırılmıştır. Karikatürlerin telif hakları ve ilgili mevzuatta nasıl yer aldığı belirlenmiştir.

Çalışmada karikatürler bilgi kaynağı ve arşiv malzemesi olarak ele alınmış ve karikatürlerin tanımlanmasında gerekli bilgilerin karikatür üzerinden nasıl elde edilebileceği araştırılmış, bu bilgilerin yorumlanmasında karşılaşılan zorluklara değinilmiştir. Karikatürlerin nitelemesi için kullanılabilecek standartlar araştırılmış, bu standartlar arasında bilgi merkezlerinde en sık kullanılan üst veri standartları olmasından dolayı örnek bibliyografik kayıtlar MARC21 ve Dublin Core üst veri standartları ile yapılmıştır. Seçilen üst veri standartlarının tüm alan ve alt alanlarının incelenmesi ve

örnek niteleme kayıtların oluşturulması sonucunda MARC21 üst veri standardının daha çok basılı, Dublin Core’un ise dijital karikatürleri nitelemeye uygunluğu tespit edilmiştir.

MARC21 üst veri standardı çok sayıdaki alan ve alt alanı ile birlikte karikatürleri nitelemede yeterli bir standarttır. Karikatürlerin özgünlüğünü ifade etmede MARC21 formatında özellikle boya, mürekkep ve kalem türünün, miktarının ve çizim tekniğinin belirtildiği 3XX’lü fiziksel niteleme alanları önem taşımaktadır. Karikatürleri nitelemede önemli bilgilerin yer aldığı diğer alanlar ise 5XX’lü alanlarla ifade edilen not alanlarıdır. Yarışmalarda sergilerde sıkça yer alan karikatürlerin sergi ve ödül bilgileri, reproduksiyon bilgisi, mülkiyet geçmişi, ilgili yayınlar notu karikatürler için ayırt edici alanlardır. Hem basılı hem elektronik formatı mevcut olan karikatürler içinse elektronik yer bilgisi karikatüre erişim mümkün kılması açısından önemlidir.

Dublin Core üst veri standardı 15 temel elementi (Simple) ve genişletilebilen (Qualifier) formatıyla karikatürlerin içeriğini, entelektüel yapısını ve seçici özelliklerini yansıtabilir yapıdadır. Alanların tekrar edilebilmesi fiziksel özellikleri ayrıntılı betimlemeye ihtiyaç duyulan karikatürler için avantaj sağlamaktadır. Aynı koleksiyonda bulunan, aynı konuya sahip ya da aynı karikatürist tarafından çizilen karikatürleri ilişkilendirmede kolaylık sağlayan “Relation-İlişki” alanı özellikle dijital karikatürlerin birbiri ile ilişkilendirmede kolaylık sağlamaktadır.

Çalışma kapsamında Eskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi karikatürleri müzede bizzat incelenmiş olup seçilen standartlar üzerinde uygulaması yapılmıştır. Yapılan bu çalışmada elde edilen bulgular doğrultusunda öneriler aşağıdaki gibi sıralanabilir:

1. Nitelemesi özel bir uzmanlık gerektiren karikatürlerin bulunduğu bilgi merkezlerine bilgi ve belge yöneticilerinin atanması sağlanmalı, uzman

kişilerin bu konudaki eğitimi desteklenmeli, gerekli uygulama ve çalışmalar için fırsat tanınmalıdır.

2. Karikatürlerin nitelenmesi için kullanılabilecek alanları destekleyen otomasyon programları tercih edilmelidir. Çoğu otomasyon sisteminde işlevsiz olan bu alanlar sisteme dâhil edilmelidir.
3. Kâğıt özelliği ve yıpranabilen bir yapıda olmaları sebebiyle özel saklama ve koruma koşulları sağlanmadığı takdirde gelenek nesillere aktarımı zorlaşacak olan karikatürler için uygun tasnif yöntem ve prensipleri belirlenerek uygulanmalı, hasar görme ihtimalleri ortadan kaldırılmalıdır.
4. Bilgi merkezlerine çeşitli yollarla gelen karikatürler için envanter listeleri oluşturulmalı her biri için demirbaş numarası atanmalıdır.
5. Ulusal ve uluslararası standartlaşma ve kaynak özgünlüğünün daha iyi ifade edilebilmesi için karikatür koleksiyonuna sahip bilgi merkezleri koleksiyonun türüne ve kullanıcı ihtiyacına göre uygun üst veri standardını seçmelidir.
6. IFLA tarafından hazırlanan ISBD-NBM çalışmasında özel bir yere sahip olmayan karikatürler için uluslararası kuruluşlar önderliğinde karikatürler için özel tanımlama kuralları belirlenmelidir.
7. Çoğunun tek kopya olduğu sınırlı sayıda bir azınlığının da taşbaskı vb. yollarla çoğaltıldığı karikatürlerin daha çok kullanıcıya erişebilmesi için dijitalleştirme işlemlerinin yapılması gerekmektedir.
8. Karikatür tekniklerinin tespitinde teknik bilgi eksikliğinden kaynaklı ortaya çıkan karışıklıkları önlemek amacıyla alanında uzman kişilerle ortak çalışma grupları oluşturulmalıdır.

9. Bilgi merkezlerinde çalışan uzman kişilerin bu alanda gelişmelerden haberdar olup, fikir alışverişinde bulunabilmeleri için hizmet içi eğitimler, toplantılar ve seminerler düzenlenmelidir.
10. Her yaş grubunda insanın ilgisini çeken karikatürlerin bilgi kaynağı olarak daha çok alanda kullanılabilmesi için gerekli tanıtım, reklam ve bilgilendirme çalışmalarına yer verilmelidir.

Karikatürler eğlenceli, düşünmeye teşvik eden, kullanıldığı her alana farklı bir bakış açısı kazandıran bilgi kaynaklarıdır. Bu kaynakların akademik çalışmalarda daha çok yer edinebilmeleri ve taşıdıkları bilgileri gelecek nesillere aktarabilmeleri, tanımlanmaları ve kullanıma açılmaları ile mümkün olacaktır. Nitelenmesi ve dijitalleştirilmesi zaman ve personel sıkıntısı sebebiyle yapılamayan karikatürler, kütüphanecilik ve enformasyon alanında uzmanlaşmış kişilere ve gerekli teknolojik donanımına ihtiyaç duymaktadır.

KAYNAKÇA

- 1989'da Türkiye 2. bölüm: Gırgır dergisi, gece kulübü Şamdan, Bedri Baykam... - YouTube. (2018). 16 Aralık 2018 tarihinde <https://www.youtube.com/watch?v=upY1Q0aZ9mE&feature=youtu.be&t=784> adresinden erişildi.
- Akkaya, Ahmet. (2011). *Karikatürlerle dil bilgisi öğretimi*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Alsaç, Ü. (1994). *Türkiye 'de Karikatür, Çizgi Roman ve Çizgi Film*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- An Introduction to VRA CORE. (2007). 17 Şubat 2019 tarihinde <http://www.loc.gov/standards/vracore/schemas.html> adresinden erişildi.
- Anadolu Gazete (2016). 26 Şubat 2019 tarihinde <http://egazete.anadolu.edu.tr/kultur-sanat/34562/prof-atilla-ozar-karikaturlu-evde-turizm-ve-baris-karikatur-sergisi> adresinden erişildi.
- Anameriç, H. (2014a). Kitabın Teknolojik Değişimi. *Bilgi Dünyası*, 15(1), 176–188. doi:10.15612/BD.2014.414
- Anameriç, H. (2014b). Gazete ve Dergi Kupürlerinin Arşivlenmesi Archiving of Clippings Öz Giriş Kesiklerin Nitelenmesi. *Bilgi Dünyası*, 15(1), 76–90.
- Arık, B. (1998). *Değişen Toplum Değişen Karikatür*. İstanbul: Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Yayınları.
- Atılğan, D. (1991). Bilgisayarla Katolaglama Projesi MARC. *Türk Kütüphaneciliği*, 5(1), 9–13.
- Balcıoğlu, S. (1998). *Cumhuriyet'in 75. Yılında Türk Karikatürü*. İstanbul: Türkiye İş

Bankası Kùltür Yayınları.

Baudelaire, C. (1997). *Gùlmenin özü*. İstanbul : İris Yayınları.

Bayram, Y. (2009). Türkiye’de siyasi karikatürün yeri ve 11nci cumhurbaşkanlığı seçimine ilişkin siyasi karikatürlerin çözümlenmesi. *Selçuk İletişim*, 6(1).

Becer, E. (2006). *İletişim ve grafik tasarım* (5. bs.). Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.

Billy Ireland Cartoon Library and Museum. (2018). 31 Ekim 2018 tarihinde <http://cartoons.osu.edu/about-us/> adresinden erişildi.

Cantek, L. ve Gönenç, L. (2017). *Muhalefet Defteri : Türkiye’de Mizah Dergileri ve Karikatür*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Caricature and cartoon | graphic arts | Britannica.com. (2018). 13 Aralık 2018 tarihinde <https://www.britannica.com/art/caricature-and-cartoon#ref408040> adresinden erişildi.

CDWA *List of Categories and Definitions*. (2014). 17 Şubat 2019 tarihinde www.getty.edu/research/publications/electronic_publications/cdwa/index.html adresinden erişildi.

Çeviker, T. (1986). *Gelişim sürecinde Türk Karikatürü-1: Tanzimat ve İstibdat Dönemi (1867- 1878)*. İstanbul: Adam Yayınları.

Çeviker, T. (1988). *Gelişim Sürecinde Türk Karikatürü-2: Meşrutiyet Dönemi (1908- 1918)*. İstanbul: Adam Yayınları.

Çeviker, T. (2003). Çizer, Neden Çizer? *Sanatdünyamız*, 81–96.

DCMI: History of the Dublin Core Metadata Initiative (DCMI). (2019). 11 Şubat 2019 tarihinde <http://dublincore.org/about/history/> adresinden erişildi.

Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü (WIPO-OMPI) - Telif Hakları Genel Müdürlüğü. (2018).

28 Kasım 2018 tarihinde <http://www.telifhaklari.gov.tr/Dunya-Fikri-Mulkiyet-Orgutu-WIPOOMPI> adresinden erişildi.

Dyer, M. A. (2014). Full Speed Ahead: The Challenges of Cataloging a Historic Editorial Cartoon Collection. *Art Documentation: Bulletin of the Art Libraries Society of North America*, 33(2), 279–294.

Eğitim Karikatürleri Müzesi. (2018). 30 Ekim 2018 tarihinde <http://www.ekm.anadolu.edu.tr/> adresinden erişildi.

Encoded Archival Description (EAD) | Society of American Archivists. (2019). 11 Şubat 2019 tarihinde <https://www2.archivists.org/groups/technical-subcommittee-on-encoded-archival-description-ead-disbanded/encoded-archival-description-ead> adresinden erişildi.

Explore Collections | Harvard Library. (2018). 14 Kasım 2018 tarihinde <https://library.harvard.edu/explore-collections> adresinden erişildi.

Gazete Kadıköy. (2019). 26 Şubat 2019 tarihinde <http://www.gazetekadikoy.com.tr/kultur-sanat/emegin-karikaturleri-kadikoy-de-h10503.html> adresinden erişildi.

Güneri, C. (2008). *Sanat Alanı Olarak Mizah: Sanat, Mizah, Karikatür İlişkisi ve Türkiye’den Üç Örnek*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İnönü Üniversitesi, Malatya.

Güney Mürsel, C. (2009). *Deyim ve Atasözlerinin Öğretiminde Karikatürün Etkisi*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.

Home - Tabriz Cartoons - Tabriz Cartoons | (2018). 2 Kasım 2018 tarihinde <http://www.tabrizcartoons.com/en/> adresinden erişildi.

İBB Atatürk Kitaplığı. (2019).

<http://ataturkkitapligi.ibb.gov.tr/ataturkkitapligi/index.php?dil=tr&p=3&ID=2>
adresinden erişildi.

İBB Karikatür ve Mizah Merkezi. (2018). 30 Ekim 2018 tarihinde

<https://ibbkarikaturvemizahmerkezi.blogspot.com/> adresinden erişildi.

İşcanoğlu, K. (2017). Basit kömür kalem yapımı ve yeni bir medyum olarak zor silinen kömür kalem. *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları E - Dergisi*, 4(2), 49–61.

İzmir Karikatür Müzesi. (2018). 22 Ekim 2018 tarihinde

<http://www.konak.bel.tr/sayfa/nese-ve-karikatur-muzesi> adresinden erişildi.

Kadıköy Belediyesi Karikatür Evi. (2018) 22 Ekim 2018 tarihinde

<http://karikaturevi.kadikoy.bel.tr/karikaturevi/hakkimizda> adresinden erişildi.

Karikatürcüler Derneği (Ed.). (1971). *Başlangıcından bugüne Türk karikatürü*. İstanbul: Cem Yayınevi.

Koçak, Y. U. (2015). *Geleneksel ile dijital illüstrasyonun olanaklarına yönelik öğrenci ve uzman görüşleri*. Gazi Üniversitesi, Ankara.

Koçoğlu, Erol. (2012). *6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Karikatür Kullanımının Erişkiye Göre Değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Atatürk Üniversitesi Erzurum.

Konak Belediyesi (2018). 26 Şubat 2019 tarihinde <http://www.konak.bel.tr/sayfa/nese-ve-karikatur-muzesi> adresinden erişildi.

Köklü, E. (2009). *Müze, arşiv kütüphane malzemesi ile kataloglama ilişkisi*. (Yayınlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Kültür Sanat Portalı | Etkinlik Takvimi. (2018). 18 Eylül 2018 tarihinde

<http://kultursanat.kadikoy.bel.tr/tr/kadikoyde-kultur-sanat/siyasetciler-ve-karikatur-30-9-24-10-17> adresinden erişildi.

Leonardo Da Vinci Grotesk Portre Etüdları ve Dante karikatürü | (2018) 15 Ağustos 2018 tarihinde

http://ressamlar.grafiksaati.org/Leonardo%20Da%20Vinci/leonardo_da_vinci_resimleri_52.htm adresinden erişildi

Marc21 Format For Bibliographic Data | (2018) . 27 Aralık tarihinde

<https://www.loc.gov/marc/bibliographic/> adresinden erişildi.

MARC Bibliyografik | (2018). 27 Aralık 2018 tarihinde <http://www.libra.info.tr/> adresinden erişildi.

MODS: Uses and Features (Metadata Object Description Schema: MODS). (2019). 11 Şubat 2019 tarihinde <https://www.loc.gov/standards/mods/mods-overview.html> adresinden erişildi.

Morreall, J. (1997). *Gölmeyi Ciddiye Almak*. İstanbul: İris.

Nesin, A. (1965, 5 Aralık). Seramik-Karikatür. *Yeni Tanin*, s. 5.

Nesin, A. (2001). *Cumhuriyet Dönemi Türk Mizahı*. İstanbul: Adam Yayınları.

New Yorker Cartoons - Gross Art (2018) 17 Kasım tarihinde

<https://condenastore.com/featured/i-dont-care-if-she-is-a-tape-dispenser-i-love-sam-gross.html> adresinden erişildi.

Öngören, F. (1983). *Cumhuriyet Dönemi Türk Mizahı ve Hicvi (1923-1983)*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Oral, T. (1998). *Yaza Çize*. İstanbul: İris Mizah Kültürü Yayınları.

Özdemirci, F., Torunlar, M., & Saraç, S. (2009). Üniversiteler için belge yönetimi ve

arşiv sistemi işlemleri (BEYAS) el kitabı. Ankara: TÜBİTAK.

Özer, A. (2007). *Karikatür Yazıları*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Karikatür Sanatını Araştırma Uygulama Merkezi.

Peanuts. (2011). A year's worth of smiles and blessings. Worldwide LLC

Polat, H. (2015). *Türkiye Gündemine Eleştirel Bir Yaklaşım Olarak Karikatür: Penguen Dergisi Örneği*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

Prof. Atila Özer Müze Evi | Prof. Atila Özer Müze Evi. (2018). 6 Kasım 2018 tarihinde <http://www.atilaozermuzeevi.com/> adresinden erişildi.

Resources for the Study of Caricature and Cartoon (Prints and Photographs Reading Room, Library of Congress). (2018). 13 Kasım 2018 tarihinde https://www.loc.gov/rr/print/coll/600_cart.html#Major adresinden erişildi.

Seikel, M. ve Steele, T. (2011). How MARC has changed: The history of the format and its forthcoming relationship to RDA. *Technical Services Quarterly*, 28(3), 322–334. doi:10.1080/07317131.2011.574519

Selçuk, İ. (2001, 14 Mart). *Karikatüre övgü*. Cumhuriyet Gazetesi. 13 Aralık 2018 tarihinde http://www.cumhuriyet.com.tr/koseyazisi/126920/Karikature_Ovgu....html adresinden erişildi

Selçuk, T. (1998). *Grafik Mizah* (1. bs.). İstanbul: İris Koleksiyonu.

Şenyapılı, Ö. (2003). *Karikatür Neyi, Neden, Nasıl Anlatıyor Kim, Niye Çiziyor?* Ankara: Odtü Yayıncılık.

Spencer, H. (1911). *On The Physiology of Laughter*. London: Dent.

- Tarihçe - Karikatürcüler Derneği. (2018). 24 Temmuz 2018 tarihinde <http://www.karikaturculerdernegi.com/tarihce/> adresinden erişildi.
- The Cartoon Museum - museum collection and library. (2018). 31 Ekim 2018 tarihinde <http://www.cartoonmuseum.org/explore/collection-library> adresinden erişildi.
- The Eryk Lipiński Museum of Caricature-About us. (2018). 31 Ekim 2018 tarihinde http://muzeumkarykatury.pl/joomla/en/index.php?option=com_content&view=article&id=74&Itemid=78 adresinden erişildi.
- Topal, Yakup. (2015). Effect of use of caricatures on teaching vocabulary in teaching Turkish as foreign language. *Educational Research and Reviews* 10 (13) 1876-1880.
- Topuz, H. (1986). *İletişimde Karikatür ve Toplum*. Eskişehir: : Anadolu Üniversitesi Basımevi.
- Topuz, H. (1997). *Başlangıcından Bugüne Dünya Karikatürü*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- TÜBA - Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü. (2018). 26 Kasım 2018 tarihinde <http://www.tubaterim.gov.tr/> adresinden erişildi.
- Uçan, B. (2015). *Düşünme Aracı olarak Karikatür: Teknoloji Proje Üreticileri için Karikatür Tabanlı Uygulamalar*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Wyk, Micheal M. van (2011). The use of cartoons as a teaching tool to enhance student learning in economics education. *Journal of Social Science*. 26 (2) 117-130.
- Yardımcı, İ. (2010). Mizah Kavramı ve Sanattaki Yeri. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 32, 1–41.

Yıldırım, A. Ve Şimşek, H. (2008). Nitel Araştırma Yöntemleri. (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yöntem, O. (2017). *Türkiye ve dünyada geleneksel illüstrasyondan dijital illüstrasyona geçiş ; eğitim ve sektörel bağlamda kullanımları*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.

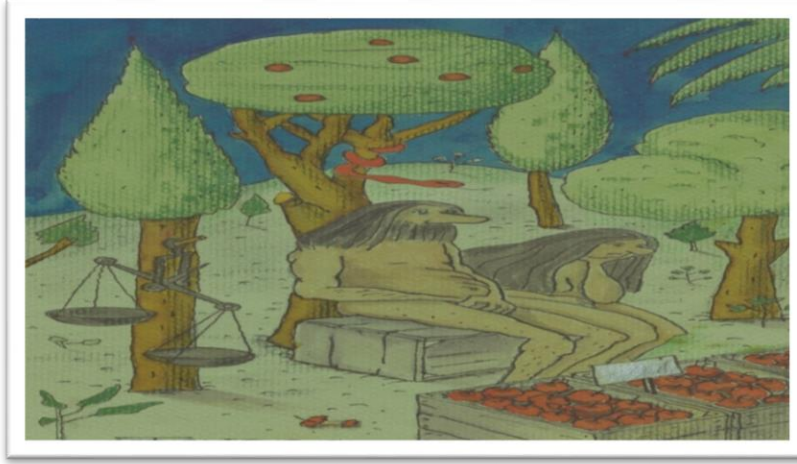

EKLER: NİTELEMESİ YAPILAN KARİKATÜRLER

1. 21. Century – Ivan Haramija

2. Âdem ile Havva – Ahmet Öztürklevent

3. İstanbul-Bremen – Elana Ospina

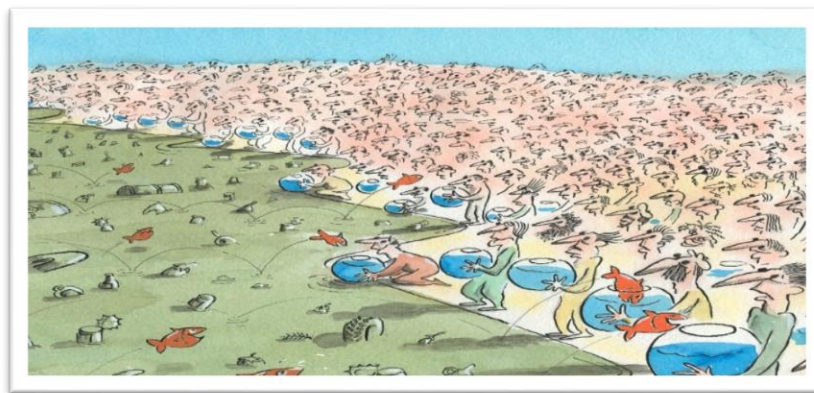
4. Jack Sparrow – Miroslav Grencer

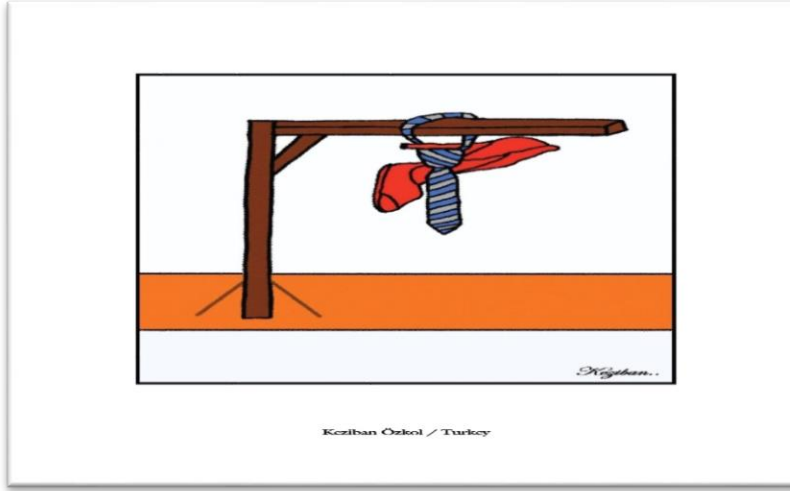
5. Kız Kulesi – Semih Balcıoğlu

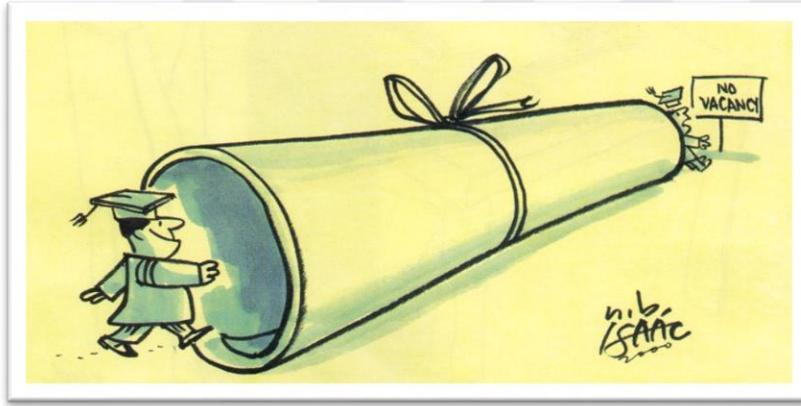
6. Kirli denizden balıkları kurtarmaya çalışan insanlar - Murteza Albayrak

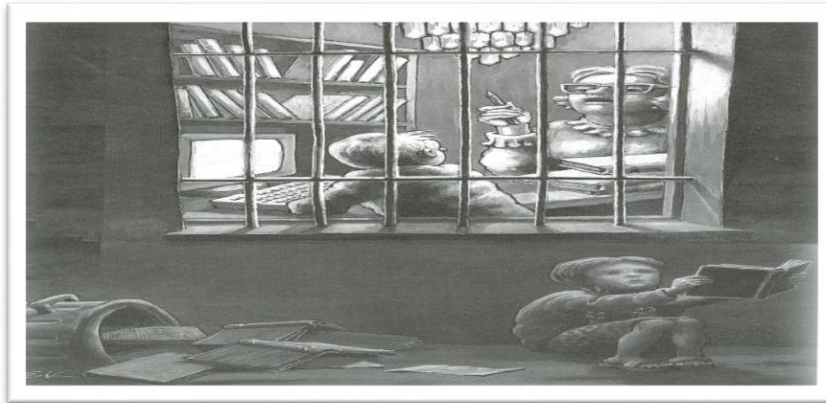
7. Kravatla idam edilen topuklu ayakkabı-Keziban Özkol

8. Surprise at the end of the tunnel- Norman B. Isaac

9. Öğretmen ve çocuk-Eray Özbek

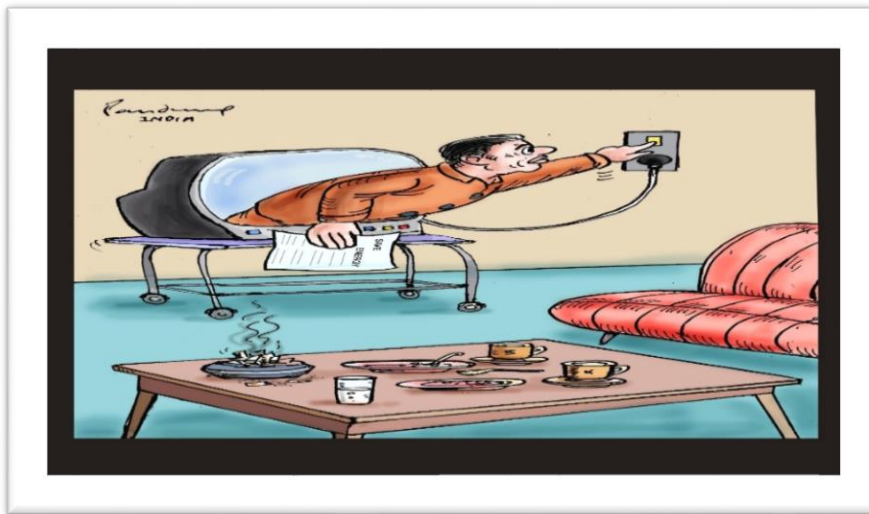
10. Önce can güvenliği-Kürşat Zaman

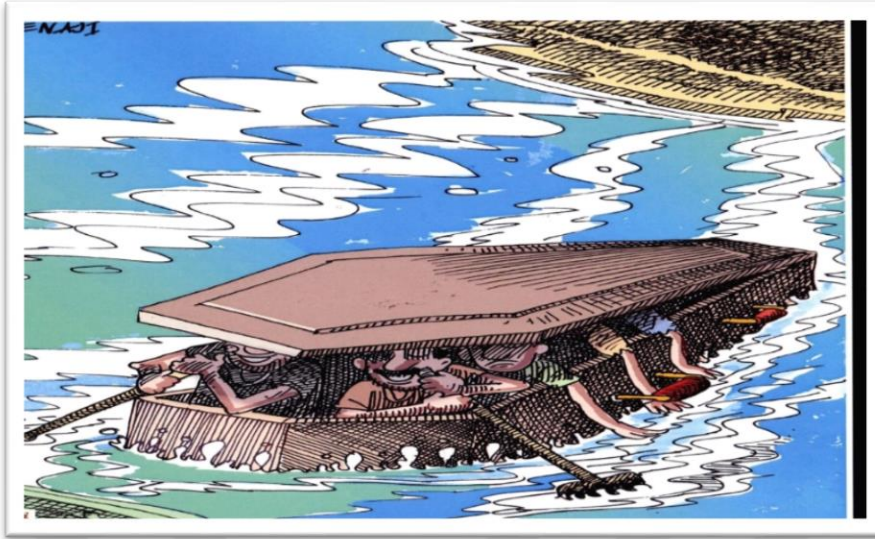
11. Relax Center-Sasa Dimitriyevic

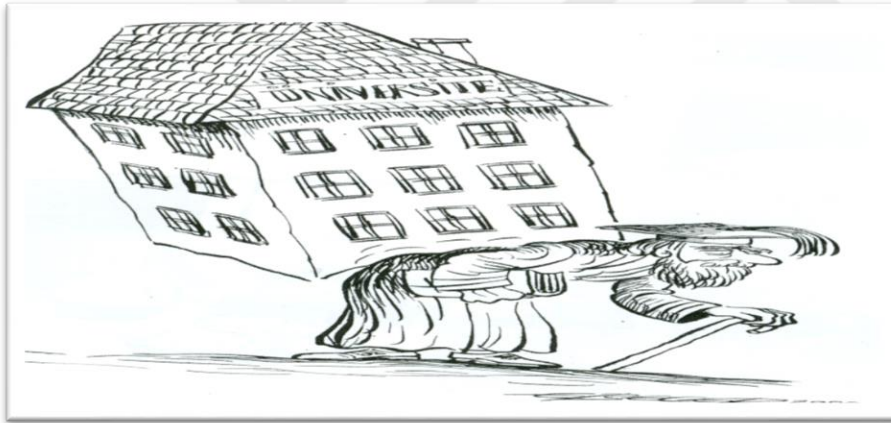
12. Save energy-B. V. Panduranga

13. Tabutta mülteciler-Naji Benaji

14. Yükseköğretim-Emre Becer

15. Zam-Altan Erbulak

ÖZET

Kökeni ilkçağlarda mağara duvarlarına kadar uzanan karikatürler tarihsel gelişimi boyunca toplumların siyasi, sosyal ve kültürel alışkanlıklarını, günlük yaşantılarını, eğlence biçimlerini gelecek kuşaklara evrensel bir dille anlatmışlardır. Mizahın ve yaratıcılığın harmanlanması ile verilmek istenen mesaj farklı bir yol ile anlatılmaktadır. Bu farklı duruşu ile karikatürler günümüzde eğitimden sanata, reklamcılıktan sağlık sektörüne kadar çok geniş bir yelpazede kendine yer edinmiştir. Kitap dışı materyallerin bir parçası olan karikatürler bilgi merkezlerinde hem bilgi kaynağı hem de arşiv malzemesi olarak yer almaktadır. Sanatsal ve kültürel özellikleri ile toplumun kültürel miras envanterleri arasında sayılabilecek karikatürlerin bilgi hizmetleri kapsamında diğer bilgi kaynakları gibi nitelenerek kullanıma sunulmaları büyük önem taşımaktadır.

Bu çalışmada karikatürlerin ortaya çıkmasından günümüze uzanan tarihsel gelişim süreci incelenerek ulusal ve uluslararası kapsamda bilgi merkezlerindeki mevcut durumları ortaya koyulmuştur. Karikatür çiziminde kullanılan yöntem ve teknikler araştırılarak nitelirmede kullanılabilecek bilgiler tespit edilmiştir. Elde edilen bilgilerin uluslararası üst veri standartlarından olan Dublin Core ve MARC21 standartlarına uygulanabilirliği araştırılmış ve Eskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitim karikatürleri Müzesi karikatürleri ile örnek bibliyografik kayıtlara yer verilmiştir.

SUMMARY

Cartoons, whose origin dates back to the drawings on the cave walls from the Prehistory, have been communicating the political, social and cultural traits, lifestyles and entertainment styles of the societies to the next generations by making use of a universal language. The message to be conveyed is communicated in a different way by blending humor and creativity. With this different stance, cartoons nowadays have a wide range from education to art, from advertising to health sector. As being a part of the non-book materials, they are both a information source and archival material in information centers. It is of great importance that the cartoons, which could be considered as one of the cultural heritage inventories of the societies by their artistic and cultural properties, are put into use by being described as the other information sources within the scope of information services.

In this study, the temporal development process from the emergence of cartoons to the present is examined, and its current situation in national and international knowledge centers is revealed. The methods and techniques used in cartoon drawing were investigated, and the information that could be used in the description was determined. The applicability of the obtained information to the standards of international metadata standards, such as Dublin Core and MARC21 is investigated. Moreover, the cartoons at the Cartoon Museum of Eskişehir Anadolu University and sample bibliographic records are presented.